

DIRECTORATE GENERAL FOR RESEARCH

Working Paper

ABRIDGED MULTILINGUAL EDITION

DA	KULTURINDUSTRIEN OG BESKÆFTIGELSEN I EU'S MEDLEMSSTATER <i>- SAMMENDRAG -</i>
DE	DIE KULTURPOLITIK UND DIE BESCHÄFTIGUNG IN DEN LÄNDERN DER EUROPÄISCHEN UNION <i>- ZUSAMMENFASSUNG -</i>
EL	Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ <i>- ΠΕΡΙΛΗΨΗ -</i>
EN	CULTURAL INDUSTRIES AND EMPLOYMENT IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION <i>- SUMMARY -</i>
ES	LAS INDUSTRIAS CULTURALES Y EL EMPLEO EN LOS PAÍSES DE LA UNIÓN EUROPEA <i>- RESUMEN -</i>
FR	LES INDUSTRIES CULTURELLES ET L'EMPLOI DANS LES PAYS DE L'UNION EUROPÉENNE <i>- SYNTHÈSE -</i>
IT	INDUSTRIE CULTURALI E OCCUPAZIONE NEI PAESI DELL'UNIONE EUROPEA <i>- SINTESI -</i>
NL	CULTUURINDUSTRIE EN WERKGELEGENHEID IN DE LIDSTATEN VAN DE EUROPESE UNIE <i>- SAMENVATTING -</i>
PT	AS INDÚSTRIAS CULTURAIS E O EMPREGO NOS PAÍSES DA UNIÃO EUROPEIA <i>- SINTESE -</i>
FI	KULTTUURITEOLLISUUS JA TYÖLLISYYS EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOISSA <i>- TIIVISTELMÄ -</i>
SV	KULTURINDUSTRIN OCH SYSSÄTTNINGEN I DEN EUROPEISKA UNIONENS LÄNDER <i>- SAMMANFATTNING -</i>

Education and Culture Series

EDUC 104a XX

This abridged edition is available in :
FR (original)
DA/DE/EL/EN/ES/FI/IT/NL/PT/SV.

The complete study (EDUC 104 FR) is available in FR.

The opinions expressed in this document are the sole responsibility of the author and do not necessarily represent the official position of the European Parliament.

Reproduction and translation for non-commercial purposes are authorised, provided the source is acknowledged and the publisher is given prior notice and sent a copy.

Publisher: European Parliament
L-2929 Luxembourg

Author: Mr. Léonce Bekemans, Professor at the College of Europe in Bruges (B), and
Mrs Anna Gascón, former student at the College of Europe

Editor: Pernille WINTHER, Principal Administrator
Directorate General for Research
Division for Policies on Social Affairs, Women, Health and Culture
Tel. (352) 4300-22568
Fax: (352) 4300-27720
E-mail: pwinther@europarl.eu.int

Manuscript completed in October 1998.

DIRECTORATE GENERAL FOR RESEARCH

Working Paper

ABRIDGED MULTILINGUAL EDITION

DA	KULTURINDUSTRIEN OG BESKÆFTIGELSEN I EU's MEDLEMSSTATER <i>- SAMMENDRAG -</i>
DE	DIE KULTURPOLITIK UND DIE BESCHÄFTIGUNG IN DEN LÄNDERN DER EUROPÄISCHEN UNION <i>- ZUSAMMENFASSUNG -</i>
EL	Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ <i>- ΠΕΡΙΛΗΨΗ -</i>
EN	CULTURAL INDUSTRIES AND EMPLOYMENT IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION <i>- SUMMARY -</i>
ES	LAS INDUSTRIAS CULTURALES Y EL EMPLEO EN LOS PAÍSES DE LA UNIÓN EUROPEA <i>- RESUMEN -</i>
FR	LES INDUSTRIES CULTURELLES ET L'EMPLOI DANS LES PAYS DE L'UNION EUROPÉENNE <i>- SYNTHÈSE -</i>
IT	INDUSTRIE CULTURALI E OCCUPAZIONE NEI PAESI DELL'UNIONE EUROPEA <i>- SINTESI -</i>
NL	CULTUURINDUSTRIE EN WERKGELEGENHEID IN DE LIDSTATEN VAN DE EUROPESE UNIE <i>- SAMENVATTING -</i>
PT	AS INDÚSTRIAS CULTURAIS E O EMPREGO NOS PAÍSES DA UNIÃO EUROPEIA <i>- SINTESE -</i>
FI	KULTTUURITEOLLISUUS JA TYÖLLISYYS EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOISSA <i>- TIIVISTELMÄ -</i>
SV	KULTURINDUSTRIN OCH SYSSÄTTNINGEN I DEN EUROPEISKA UNIONENS LÄNDER <i>- SAMMANFATTNING -</i>

Education and Culture Series

EDUC 104a XX

06 - 1999

SUMMARY

Dansk.....	5
Deutsch.....	13
Ellenika.....	23
English.....	33
Español.....	41
Français.....	49
Italiano.....	59
Nederlands.....	67
Portugês.....	75
Suomi.....	85
Svenska.....	93

KULTURINDUSTRIEN OG BESKÆFTIGELSEN I

EU's MEDLEMSSTATER

- SAMMENDRAG -

Indledning

Denne rapport er en analyse af den nuværende udvikling inden for kulturindustrien med det formål at vise den positive forbindelse, der eksisterer mellem kulturen og den socioøkonomiske udvikling i det nuværende EU15. Det særlige formål med rapporten er at afdække kulturindustriens på én gang sociale og jobskabende potentiale. Kultursektoren viser sig at være et område, som på én gang er i stand til at placere sig som såvel identitetskilde for EU som i centrum for udviklingen af nyskabende aktiviteter, der befordrer jobskabelsen.

EU's nationale og politiske instanser er bevidste om nødvendigheden af at løse arbejdsløshedsproblemet, der er blevet et afgørende spørgsmål for EU's integrationsproces. Amsterdam-traktaten gør beskæftigelsen til et område af fælles interesse og et udtrykkeligt mål for Unionen. I den forstand har Det Europæiske Råd fastholdt retningslinjerne for den fremtidige udvikling, der indgår i EU's beskæftigelsesstrategi fra det ekstraordinære topmøde om beskæftigelse den 20.-21. november 1997 i Luxembourg.

I denne situation viser kulturindustrien sig at være en sand udviklingsmotor for EU. Der viser sig nemlig at være et stadigt voksende samspil mellem kultur og beskæftigelse. Den europæiske kulturarv er et afgørende element for den europæiske identitet og en kilde til kreativitet, der kan lede den fremtidige integrationsudvikling i EU. Kulturens potentiale er dog stadig undervurderet, og det er med henblik på at inddrage dettes reelle økonomiske og sociale værdi, at denne rapport er blevet til.

I. Potentialet i Den Europæiske Unions kulturelle sektor

Det første afsnit udgør den idémæssige ramme, i hvilken den beskrivende og fremadskuende analyse af kulturindustrien set i forhold til beskæftigelsen bør placeres. Kultursektoren omfatter en lang række enormt brede områder for økonomisk aktivitet. Heri er indeholdt aktiviteter, der er knyttet til kulturarv, litteratur, presse, musik, kunstneriske forestillinger, medierne og det audiovisuelle område. I forbindelse med den nylige stigning i produktion af og efterspørgsel på kulturprodukter fremstår kulturindustrien som et område for socialt samspil og økonomisk aktivitet i dagens EU. Kulturindustrien viser sig på én gang at være både impuls for beskæftigelsen og befordrende for identiteten på regionalt, nationalt og EU-plan. Det er denne dobbeltfunktion, hvormed kulturen indgår i EU's integrationsproces, der er udgangspunktet for vores undersøgelse. Denne idémæssige ramme begrundes en forpligtelse for de offentlige myndigheder. Det er nødvendigt at investere menneskelige og økonomiske ressourcer i processen, idet en kulturel opblomstring er mere end sammenfaldende med bekymringen for den økonomiske og sociale sammenhæng i et moderne samfund. Det kulturelle liv kan blive en offentlig og privat serviceydelse, der er økonomisk rentabel, og samtidig en katalysator for identitet og integration af samfundene. Den Europæiske Union besidder det nødvendige potentiale for økonomisk vækst og kulturel rigdom for at kunne udvikle kulturindustriektoren, og EU's medlemsstater mangler hverken nyskabende ideer eller talenter for at kunne konkurrere kulturelt på verdensplan.

Selvom de nødvendige betingelser for denne indgangsvinkel allerede er til stede, må de offentlige myndigheder dog tilskynde til at oprette kulturelle virksomheder. Ved at opfordre den enkelte til fuldt ud at udnytte sine kreative energier kan kulturindustrien tilbyde muligheder for at skabe nye job, der går langt videre end effekten af klassiske foranstaltninger for at bevare kulturarven.

Såvel på det økonomiske som på det sociokulturelle plan understreger man det vigtige i en integreret og overordnet metode, hvad angår kulturindustrien. De offentlige myndigheder skal ikke overse det potentiale, der ligger i kulturindustrien. For at støtte denne industri på en relevant måde er det nødvendigt at være målrettet og yde en indsats der, hvor mulighederne for succes ser ud til at være mest lovende. For at kulturpotentialet kan blive en realitet, er det altafgørende at aktualisere en ny tilgang i forhold til de specifikke behov, denne sektor har.

II. Den aktuelle situation for Den Europæiske Unions kulturindustri

I andet afsnit analyseres den aktuelle situation for kulturindustrien i EU. På trods af manglen på sammenlignelige kulturstatistikker i de 15 medlemslande gives der et generelt og objektivt overblik over kulturindustriens nuværende situation. De arbejdsdokumenter, der for nylig er udsendt af Europarådet ("*La Culture au coeur*" ("*Med kulturen i hjertet*") osv.) og af Kommissionen ("*Culture, Industries culturelles et emploi*", ("*Kultur, Kulturindustri og beskæftigelse*") osv.), samt mange rapporter fra offentlige og private organisationer på nationalt og på EU-plan, gennemgås. På baggrund af denne analyse når man frem til generelle karakteristika for udbredelsen og omfanget af de økonomiske aktiviteter, der er knyttet til den kulturelle sektor. Endvidere foretages der en empirisk henvisning til den offentlige støtte, der ydes til kulturektoren, ved at analysere de initiativer og programmer der gennemføres nationalt og på EU-plan. Hele arbejdet understøttes af interviews med specialister fra kulturektoren og for SMV. Resultatet bliver et praktisk og konkret perspektiv for det arbejde, der udføres i kulturindustrien.

Denne status over kulturindustrien i Den Europæiske Union viser, at mulighederne for produktion og kulturelt forbrug spænder meget vidt og er meget lovende. Blandt de forskellige analyserede kulturektorer er de områder, der udviser de mest lovende perspektiver, projekter knyttet til kulturarven, samt aktiviteter, der har at gøre med nye teknologier, især de audiovisuelle og informationssamfundet. På trods af de gode tal for kulturarv og kunsthåndværk har de offentlige myndigheder stadig en tendens til at overse disse jobskabende sektorer. Selvom Kommissionen begynder at blive bevidst om deres økonomiske betydning, er den støtte, de modtager for øjeblikket, stadig ikke tilstrækkelig.

De nye teknologier og det audiovisuelle område er aktivitetssektorer, der i stadigt stigende grad støttes af de politiske instanser, både nationalt og på EU-plan og såvel politisk som økonomisk. Fjernsynet og biografen er blevet demokratiske og potente leverandører af kulturelle produkter og tjenesteydelser, selvom deres indhold er mere præget af de amerikanske produkter, til skade for de europæiske. De aktive industrier inden for den ny teknologi bør indgå på Den Europæiske Unions marked. Den avancerede teknologiindustri vil, på trods af de mange forhindringer, den møder på vejen, med hensyn til at blive offentligt tilgængelig samt en liberalisering af ophavsretten, opdage, at

den vil blive tilskyndet til at udfolde sig gennem en stigende efterspørgsel fra det borgerlige samfund.

Kulturindustrien er endnu ikke veldefineret, og der findes en lang række forskellige økonomiske aktiviteter, kulturelle og ikke kulturelle, der kan indføres i denne industrikategori. Denne begrebsmæssige ubeslutsomhed står i modsætning til det faktiske kulturelle udbud, der stimuleres af dynamikken fra SMV, og som generelt virker ind på samtlige økonomiske sektorer med en positiv effekt for arbejdsmarkedet.

I lyset af den igangværende økonomiske integration vil de kulturelle SMV og virksomheder for kunsthåndværk blive underlagt den internationale konkurrence. For at sikre den afgørende rolle disse spiller med hensyn til at fastholde beskæftigelsen og den lokale udvikling, er det vigtigt at give disse virksomheder de midler, der skal til, for at kunne klare sig i et sådant økonomisk miljø. Der foreslås to hovedområder: det administrative og skattemæssige område for kulturelle SMV og nytænkning for iværksættere, der skal til at indføre principper for en kulturel ledelse.

Hvis de nationale myndigheder indfører støttemekanismer for kulturelle virksomheder, der tager hensyn til disses egenart, vil de også derved fremme kulturindustrien. Kreativiteten i kultursektoren og det individuelle initiativ har aldrig været bremseklodser for udviklingen af kulturelle virksomheder i Den Europæiske Union. Derimod vil et miljø, der relativt set favoriserer de store virksomheder i kultursektoren, hvad angår skat, administration og økonomi, helt klart være en ulempe, hvis man ønsker at indføre og konsolidere de kulturelle SMV og virksomhederne for kunsthåndværk.

EU's politiske instanser bør fortsat støtte økonomisk i form af programmer, der supplerer nationale eller lokale finansieringer. Med udgangspunkt i et unikt og integreret instrument skal den økonomiske støtte tildeles, idet der tages hensyn til de pågældende projekters fremtidsmuligheder. Det er nødvendigt at studere de forskellige forslag angående værditilvækst og økonomisk levedygtighed. Det ser endvidere ud til at være fundamentalt for kulturindustriens fremtid, at man fastlægger en strategi for en pragmatisk støtte og gennemfører den på en måde, der er integreret med de øvrige økonomiske aktiviteter.

III. Fremtidsudsigterne for Den Europæiske Unions kulturindustri

I det tredje afsnit indføres undersøgelsens fremadskuende metodevalg. Den kulturelle turisme anses for at være et område, der kan blive et udgangspunkt for at styrke kulturindustrien. Støtte til den kulturelle turisme gør det muligt at konsolidere og øge antallet af klassiske økonomiske aktiviteter, der har forbindelse til kulturarven. En genrejsning og nydefinering af den kulturelle turisme kunne udgøre grundlaget for nyskabende aktiviteter knyttet til ny teknologi og til medierne. Denne udvikling vil stimulere oprettelsen af nye virksomheder med gode udvidelsesmuligheder. Disse er årsagerne til, at den kulturelle turisme er udpeget som et udviklings- og iværksætterområde med

betydelige muligheder for at fremme den økonomiske, sociale og kulturelle samhørighed i regioner, der befinder sig i en nedgangsperiode.

De gavnlige virkninger af den kulturelle turisme fører til, at der skabes bevidsthed om nødvendigheden af at yde en kraftig politisk støtte til sektoren. Den kulturelle turisme medfører en dynamik inden for beskæftigelsen og en fremhævelse af den europæiske kultur. I øvrigt bør en sådan aktivitet også tage hensyn til den skadevirkning en ikke integreret kulturel turisme kunne have på den socioøkonomiske balance i en given region. Det er nødvendigt at sørge for, at turiststrømmene forøger et områdes indtægter ved at udnytte de lokale, regionale og nationale idiosynkrasier.

De kulturaktiviteter, der udspringer af "finkulturen" og de, der er afledt af den ny teknologi kunne begynde med at koncentrere sine tilbud om de turistattraktioner, der besøges af et publikum, der foretrækker legekulturelle aktiviteter. I "finkulturens" aktivitetssektorer vil kulturarvens forbindelse kulturturisme-besøg på kulturarvsområder blive tiltrækningspunktet for anden kulturel efterspørgsel. Inden for den avancerede teknologi vil multimedia-kulturturisme og audiovisuel kulturturisme sikkert blive de to mest givtige sektorer.

I dette afsnits andet kapitel indkredses nogle aktivitetsmuligheder (inden for undervisning og politisk administrativt på nationalt og på EU-plan). Disse kan på en integreret facon åbne den politiske debat om kulturindustrien. Det er især ved at give kulturektoren en større og bedre politisk synlighed og ved at pege på kulturindustriens svagheder, at man kan nå frem til effektivt og vedvarende at støtte en aktivitetssektor, der er socioøkonomisk lovende. Både EU's institutioner og de nationale myndigheder kan eventuelt benytte sig af dette som holdepunkt for i højere grad at støtte udviklingen i kulturindustrien generelt og sektoren for kulturel turisme i særdeleshed.

Et opsving inden for kulturindustrien går over en bredere opfattelse af kulturarven i en tværgående strategi for kulturel turisme. Strategien fokuserer på traditionelle og moderne kommunikationsmidler. Kulturelle turiststeders tiltrækning af turister vil fremme kontakten mellem de produkter og serviceydelser, der tilbydes af forskellige kulturvirksomheder og en interesseret offentlighed, der er kulturelt aktiv.

Disse forslag til aktiviteter kan stimulere den politiske debat om kulturindustrien. I mangel af en fælles politik for de forskellige kulturelle sektorer er det nødvendigt at give samtlige medlemsstater en fælles fremtidsvision, gøre status over situationen og beslutte sig for at gå i en bestemt retning. Subsidiaritetsprincippet og den begrænsende ramme i EØF-traktatens artikel 128 betyder, at man ikke kan forvente en alt for kraftig indgriben på det kulturelle område fra EU's side. Men det forhindrer dog alligevel ikke, at man giver kulturindustrien den politiske synlighed, den fortjener, for at kunne indføre de fremtidsforanstaltninger, den har behov for.

Konklusion

Den Europæiske Unions multikulturelle sammensætning er et vigtigt fortrin. Den kulturelle mangfoldighed, den besidder er uden tvivl i sig selv bemærkelsesværdig, men den indeholder også en anden interesse for de offentlige myndigheder. Med denne rigdom som grundlag kan kulturindustrien, der er nyskabende og lovende, hjælpe med til at skabe arbejdspladser samtidig med, at den virker som et middel til at styrke følelsen af at have et *fællesskab* i EU. Udfordringen består i at forene kulturen som middel til at udfolde den europæiske identitet med udviklingen af nye kilder til vedvarende og uafhængig beskæftigelse og at forene disse med markedsökonomien.

Potentialerne inden for kulturektoren generelt og især inden for kulturindustrien er stort set underkendte og dårligt udnyttede af de offentlige myndigheder. Kulturindustrien udgør et meget mobilt aktivitetsområde med hensyn til at indføre ny teknologi. Den er endvidere det ideelle middel til overførsel af oplysninger over for globaliseringen af kulturelle udvekslinger og den genopdagede nationalisme.

Både risikoen for at miste identiteten og for ensretning i globaliseringsprocessen samt lysten til at udvide kendskabet til sin egen kultur kan blive udfoldet ved en udvikling af kulturindustrien. Den kulturelle realitet sikrer, at kulturindustrien er på højde med den aktuelle udvikling inden for den ny teknologi og med krav og behov hos de mest betydningsfulde sociokulturelle bevægelser.

For rigtigt at frigøre de gavnlige virkninger, der skyldes en udvikling af kulturindustrien, har denne økonomiske og kulturelle aktivitetssektor behov for en veldefineret støtte. EU's instanser samt de nationale, regionale og lokale myndigheder bør være i stand til at indføre et juridisk og administrativt miljø, der fremmer denne sektors start og konsolidering på markedet. Det er op til medlemsstaterne, regionerne og de lokale myndigheder at påtage sig klare forpligtelser med grundlag i en konkret strategi for at støtte beskæftigelsesmulighederne i denne sektor. På denne måde vil det socioøkonomiske miljø få større lyst til og garantier for at kunne reagere på dette nye aktivitetsområde.

Det er nødvendigt at iværksætte en overordnet strategi for at øge mulighederne for generelt at skabe arbejdspladser i kulturektoren. Der er behov for en udvikling af denne sektor, der omfatter en venlig juridisk ramme. Den udvikling, der præger industrikulturen kræver støtte fra juridiske instrumenter, der modsvarer de faktiske fremskridt. Denne undersøgelse skal foregå gennem en integration af den kulturelle dimension i EU's øvrige politikker uden at glemme nødvendigheden af at styrke en EU-indsats, der er specielt kulturel.

EU's instanser bør fortsætte med at støtte og sponsorere udveksling af erfaringer og systemer for samarbejde mellem medlemsstaterne. EU bør fortsætte sin støtte til netværk for territoriale, lokale og regionale samfund, fordi disse har vist sig at være de politiske instanser, der er mest aktive på kulturområdet. I dag fremstår regionerne og kommunerne som grundstammen, initiativtagerne til en ny kulturpolitik, der indgår i en ny international sammenhæng.

Parallelt med problemerne med juridisk udvikling og administrativ organisation er betydningen af kunstnerisk og kulturel undervisning og uddannelse af EU's befolkning helt tydelig. Hvad angår undervisningen, bør spørgsmålet angribes med lige adgang til kulturen som udgangspunkt, idet det er måden, hvorpå den enkelte kan modtage den fælles kulturarv. Det er nødvendigt at skabe muligheden for, at den enkelte EU-borger kan lære sin egen og andre befolkningers kultur at kende, samt lysten til at uddybe dette grundkendskab gennem vedvarende kontakt med kulturens verden.

Uddannelse af gennemslagskraftige ledere i forhold til markedets krav og af passende målgrupper er det første udgangspunkt. Man må reelt kunne støtte, udvide og genopfriske kulturefterspørgslen i fremtidens samfund ved at undervise de unge og uddanne ledere specialiserede i at forvalte kulturen. På denne måde vil udfoldelsen af kulturindustrien være sikret på grundlag af en stadigt stigende efterspørgsel, hvor befolkningen søger et budskab og et kulturprodukt, der vil blive formidlet på en flydende, naturlig og vedvarende måde.

Synergien mellem kulturen og den økonomiske udvikling viser sig at være lovende. Det er muligt at fremme nyskabende kulturelle aktiviteter, der, ved at bygge på den kulturelle turisme, vil være i stand til at puste nyt liv i områder, der kulturelt set er meget rige, men som har svært ved at komme ud af deres økonomiske nedgangsperiode. Sådanne aktiviteter har en tendens til at bygge på et interregionalt og decentraliseret samarbejde mellem offentlige myndigheder og lokale økonomiske aktører. Den økonomiske udvikling på lokalt niveau startes ved inddragelse af og samarbejde imellem lokalsamfundene, hvilket sikrer en åbning mod andre fællesskaber, idet man samarbejder om et overordnet projekt.

Hensigten med undersøgelsen var at fremlægge et grundlag for overvejelser og diskussion af kulturindustriens potentiale som et bidrag til en fremtidig udvikling af et mere integreret EU. Hvis kulturindustrien har en strukturdimension, når den styrker samhørigheden i et område via den socioøkonomiske udvikling, og på samme tid en identitetsdimension fordi den konsoliderer EU-borgernes kulturelle identitet, bør de politiske instanser være i stand til at uddrage potentialet fra denne sektor og omsætte det i politiske handlinger.

DIE KULTURPOLITIK UND DIE BESCHÄFTIGUNG
IN DEN LÄNDERN DER EUROPÄISCHEN UNION

– ZUSAMMENFASSUNG –

Einführung

Der Bericht bietet eine Analyse über den Entwicklungsstand der Kulturwirtschaft, um die positive Beziehung zwischen Kultur und sozioökonomischer Entwicklung in den 15 Mitgliedstaaten zu zeigen. Das konkrete Ziel besteht darin, das Potential der Kulturwirtschaft für die Gesellschaft und für die Schaffung von Arbeitsplätzen aufzuzeigen. Der Kultursektor ist ein Bereich, der in der Lage ist, gleichzeitig eine Quelle für die europäische Identität und ein Instrument für die Entwicklung von innovativen Maßnahmen, die zur Schaffung von Arbeitsplätzen führen, zu sein.

Die europäischen und nationalen politischen Instanzen sind sich der Notwendigkeit bewußt, das Problem der Arbeitslosigkeit zu lösen, das zu einer maßgeblichen Frage für die europäische Integration geworden ist. Der Vertrag von Amsterdam erklärt die Beschäftigung zu einer Frage von gemeinsamem Interesse und zu einem ausdrücklichen Ziel der Union. Der Europäische Rat hat anlässlich des außerordentlichen Gipfels über Beschäftigung und Arbeitslosigkeit am 20. und 21. November 1997 in Luxemburg in diesem Sinne die Leitlinien für die zukünftige Entwicklung der europäischen Beschäftigungsstrategie festgelegt.

Angesichts einer solchen Situation stellt der Kultursektor einen wirklichen Motor für die europäische Entwicklung dar. Es ist ein zunehmend positiver Zusammenhang zwischen der Kultur und der Beschäftigung festzustellen. Das kulturelle Erbe Europas ist ein wesentliches Element für die europäische Identität und eine Quelle der Kreativität, die die späteren Entwicklungen der europäischen Integration leiten kann. Das Potential der Kultur wird aber nach wie vor unterschätzt. Diese Studie zielt darauf ab, ihren wahren wirtschaftlichen und sozialen Wert festzuhalten.

I. Potential des Kultursektors in der Europäischen Union

Der erste Teil steckt den konzeptuellen Rahmen ab, in den eine beschreibende und zukunftsgerichtete Analyse der Kulturwirtschaft in bezug auf die Beschäftigung eingeordnet werden sollte. Der kulturelle Sektor deckt ein sehr weites Feld von wirtschaftlichen und industriellen Tätigkeiten ab. Dazu gehören die Tätigkeiten in bezug auf das kulturelle Erbe, die Literatur, die Presse, die Musik, die darstellenden Künste, die Medien und die audiovisuellen Medien. In bezug auf die jüngste Erhöhung der Produktion und der Nachfrage im Kulturbereich bietet sich die Kulturwirtschaft als ein Bereich der sozialen Interaktion und der wirtschaftlichen Tätigkeit im gegenwärtigen Kontext der Europäischen Union an. Die Kulturwirtschaft findet gleichzeitig ihren Ausdruck als Motor für die Beschäftigung und als Katalysator für die regionale, nationale und europäische Identität. Diese doppelte Funktion der Aufnahme der Kultur in die Entwicklung der europäischen Integration ist der Ausgangspunkt für unsere Studie. Der konzeptuelle Rahmen rechtfertigt ein Engagement der öffentlichen Hand. Wir sollten Human- und Finanzressourcen in diesen Bereich investieren, weil die kulturelle Entfaltung mehr als vereinbar ist mit dem Anliegen des wirtschaftlichen und sozialen Zusammenhalts der modernen Gesellschaften. Das kulturelle Leben kann eine wirtschaftlich lebensfähige öffentliche und private Dienstleistung und ein Instrument werden, das als Katalysator für die Identität und die Integration der Gesellschaften dient.

Die Europäische Union stützt sich auf das Potential des Wirtschaftswachstums und auf den für die Entwicklung der Kulturwirtschaft erforderlichen kulturellen Reichtum. In den Mitgliedstaaten der Europäischen Union mangelt es weder an innovativen Ideen noch an Talenten, um sich dem kulturellen Wettbewerb auf weltweiter Ebene stellen zu können.

Die für diesen Ansatz erforderlichen Voraussetzungen bestehen bereits, die öffentliche Hand muß jedoch die Schaffung von Kulturunternehmen fördern. Indem die Kulturwirtschaft die Einzelpersonen dazu anregt, ihre kreativen Energien voll auszuschöpfen, kann sie Möglichkeiten zur Schaffung von neuen Arbeitsplätzen bieten, die über die Auswirkungen der herkömmlichen Maßnahmen zur Bewahrung des kulturellen Erbes hinausgehen.

Die Bedeutung eines integrierten und globalen Ansatzes der Kulturwirtschaft wird sowohl auf wirtschaftlicher als auch auf soziokultureller Ebene unterstrichen. Die öffentliche Hand darf das Potential der Kulturwirtschaft nicht vernachlässigen. Um die Kulturwirtschaft angemessen zu unterstützen, müssen wir zielgerichtet dort eingreifen, wo die Erfolgsaussichten am vielversprechendsten sind. Damit das Potential der Kultur ausgeschöpft werden kann, ist die Aktualisierung eines neuen Ansatzes in bezug auf die spezifischen Bedürfnisse des Sektors wesentlich.

II. Der gegenwärtige Stand der Kulturwirtschaft in der Europäischen Union

Im zweiten Teil wird der gegenwärtige Stand der Kulturwirtschaft innerhalb der Europäischen Union analysiert. Trotz des Fehlens von vergleichbaren Statistiken über die Kultur für die 15 Mitgliedstaaten wird ein allgemeiner und objektiver Überblick über die gegenwärtige Lage der Kulturwirtschaft vorgestellt. Dabei werden Arbeitsdokumente, die der Europarat (*“La Culture au coeur”* usw.) und die Kommission (*“Kultur, Kulturwirtschaft und Beschäftigung”* usw.) vor kurzem veröffentlicht haben, sowie zahlreiche Berichte von öffentlichen und privaten Organisationen auf nationaler und europäischer Ebene untersucht. Durch diese Analyse werden die allgemeine Tragweite sowie das Volumen der wirtschaftlichen Tätigkeiten, die mit der Kulturwirtschaft zusammenhängen, untersucht. Außerdem wird empirisch auf die öffentliche Unterstützung verwiesen, die dem Kultursektor gewährt wird, indem die Initiativen und Programme analysiert werden, die auf nationaler und europäischer Ebene durchgeführt werden. All dies wird durch Interviews mit Spezialisten im Kultursektor und KMU untermauert. Daraus ergibt sich eine praktische und konkrete Perspektive der Arbeit der Kulturwirtschaft.

Die Bilanz des Entwicklungsstandes der Kulturwirtschaft in der Europäischen Union zeigt, daß die Produktions- und Konsummöglichkeiten im Bereich der Kultur sehr vielfältig und vielversprechend sind. Unter den verschiedenen analysierten kulturellen Sektoren sind die Projekte, die mit dem Kulturerbe zusammenhängen, sowie die Tätigkeiten in bezug auf die neuen Technologien, insbesondere die der audiovisuellen Medien und der Informationsgesellschaft, die Tätigkeitsbereiche, die die besten Perspektiven bieten. Trotz der guten Leistung im Bereich des Kulturerbes und des Handwerks neigen die Behörden immer noch dazu, diese Sektoren, die

Arbeitsplätze schaffen, zu vernachlässigen. Obwohl die Kommission beginnt, sich ihrer wirtschaftlichen Bedeutung bewußt zu werden, ist die Unterstützung, die sie zur Zeit erhalten, nicht ausreichend.

Die neuen Technologien und die audiovisuellen Medien werden Tätigkeitsbereiche, die immer stärker durch die nationalen und europäischen politischen Instanzen sowohl in politischer als auch in finanzieller Hinsicht unterstützt werden. Das Fernsehen und das Kino sind demokratische und große Anbieter von Kulturgütern und -dienstleistungen geworden, selbst wenn inhaltlich amerikanische Produkte vor europäischen bevorzugt werden. Die Wirtschaftszweige, die im Bereich der neuen Technologien tätig sind, sollten in den Markt der Europäischen Union integriert werden. Selbst wenn es auf ihrem Weg noch Hindernisse in bezug auf den Zugang zur Öffentlichkeit und die Liberalisierung der Autorenrechte gibt, wird die Entfaltung der Branchen im Bereich der modernen Technologien durch eine steigende Nachfrage der Zivilgesellschaft gefördert.

Die Kulturwirtschaft ist bisher noch nicht genau definiert: eine breite Palette von wirtschaftlichen, kulturellen und nicht kulturellen Tätigkeiten kann in diese Wirtschaftskategorie eingeordnet werden. Die ungenaue Definition des Konzepts der Kulturwirtschaft steht im Gegensatz zur Realität des kulturellen Angebots, das durch die Dynamik der KMU gefördert wird und zahlreiche Wirtschaftsbereiche mit positiven Auswirkungen auf den Arbeitsmarkt betrifft.

Angesichts der zunehmenden Integration der Volkswirtschaften stehen die im Kulturbereich tätigen KMU und die Handwerksbetriebe im internationalen Wettbewerb. Um die wesentliche Rolle sicherzustellen, die sie bei dem Erhalt von Arbeitsplätzen und der lokalen Entwicklung spielen, ist es wichtig, diesen Unternehmen die Mittel zur Verfügung zu stellen, um in einem solchen wirtschaftlichen Umfeld erfolgreich zu sein. Dabei geht es um zwei wichtige Aspekte: das administrative und steuerliche Umfeld der im Kulturbereich tätigen KMU und der Innovationsgeist bei den Unternehmern angesichts der Übernahme der Grundsätze des Kulturmanagements.

Wenn die nationalen Behörden Mechanismen zur Unterstützung der Kulturunternehmen einführen, die ihre Eigenarten berücksichtigen, wird die Entwicklung der Kulturwirtschaft erleichtert. Die Kreativität des Kultursektors und die Eigeninitiative waren niemals Bremsen für die Entwicklung der Kulturunternehmen in der Europäischen Union. Ein Umfeld, das die großen Unternehmen des Kultursektors in steuerlicher, administrativer und finanzieller Hinsicht relativ gesehen begünstigt, stellt dagegen eindeutig einen Nachteil für die Gründung und die Konsolidierung der im Kulturbereich tätigen KMU sowie der Handwerksbetriebe dar.

Die politischen Instanzen der Europäischen Union sollten auch weiterhin finanziell eingreifen, um Hilfe in Form von Programmen zur Ergänzung der nationalen oder lokalen Finanzierung zu leisten. Die Finanzhilfen sollten auf der Grundlage eines einheitlichen und integrierten Instruments und unter Berücksichtigung der Aussichten des betreffenden Projekts gewährt werden. Die einzelnen Vorschläge müssen in bezug auf ihren Mehrwert und die wirtschaftliche Lebensfähigkeit untersucht werden. Die Entwicklung einer Strategie zur pragmatischen Unterstützung und ihre Integration mit

den übrigen Wirtschaftstätigkeiten ist von grundlegender Bedeutung für die Zukunft der Kulturwirtschaft.

III. Ausblick auf die künftige Entwicklung der Kulturwirtschaft in der Europäischen Union

Der dritte Teil stellt den zukunftsgerichteten Ansatz der Studie vor. Der Kulturtourismus wird als ein Bereich betrachtet, der eine Schubwirkung ausüben und die Kulturwirtschaft stärken könnte. Die Unterstützung des Kulturtourismus würde es ermöglichen, die herkömmlichen Wirtschaftstätigkeiten, die eine Beziehung zum kulturellen Erbe haben, zu konsolidieren und auszuweiten. Eine Neubelebung und eine Neudefinition des Kulturtourismus könnte als Grundlage für innovativen Maßnahmen dienen, die mit den neuen Technologien und den Medien zusammenhängen. Diese Entwicklung würde die Gründung von neuen Unternehmen mit guten Wachstumsmöglichkeiten fördern. Aus diesen Gründen wird der Kulturtourismus als ein Bereich betrachtet, in dem sich der "Unternehmergeist" entfalten kann und der gleichzeitig den wirtschaftlichen, sozialen und kulturellen Zusammenhalt der Regionen, die sich im Niedergang befinden, begünstigt.

Der Nutzen, der sich aus dem Kulturtourismus ergibt, schafft das Bewußtsein für die Notwendigkeit, den Sektor mit Nachdruck politisch zu unterstützen. Der Kulturtourismus führt gleichzeitig zu einer Dynamisierung der Beschäftigung und zur Bewahrung der europäischen Kultur. Eine solche öffentliche Aktion sollte jedoch auch die Nachteile berücksichtigen, die ein nicht integrierter Kulturtourismus auf das sozioökonomische Gleichgewicht einer Region haben kann. Wir müssen dafür Sorge tragen, daß die Touristenströme die Einnahmen der jeweiligen Region erhöhen, indem die lokalen, regionalen und nationalen Besonderheiten gewahrt werden.

Die kulturellen Aktivitäten, die mit der "traditionellen Kultur" zusammenhängen, sowie diejenigen, die sich aus den neuen Technologien ergeben, könnten ihr Angebot auf touristische Sehenswürdigkeiten konzentrieren, die von einem Publikum besucht werden, das durch Freizeit- und Kulturmöglichkeiten angezogen wird. In den Sektoren der "traditionellen Kultur" führt die Beziehung zwischen Fremdenverkehr, Kultur und Besichtigung des kulturellen Erbes auch zu einer Nachfrage nach anderen Kulturgütern. Im Bereich der modernen Technologien werden der Kulturtourismus im Multimediabereich und der Kulturtourismus im audiovisuellen Bereich die beiden leistungsfähigsten Sektoren sein.

Im zweiten Kapitel dieses Teils werden einige Maßnahmen (in bezug auf die Bildung und die nationale und europäische politische und administrative Ebene) vorgestellt. Sie können eine umfassende politische Debatte über die Kulturwirtschaft einleiten. Vor allem, wenn der Kulturbereich eine größere politische Bedeutung und ein klareres Profil erhält und durch die Feststellung der Schwächen der Kulturwirtschaft kann ein in sozioökonomischer Hinsicht vielversprechender Sektor effizient und dauerhaft unterstützt werden. Sowohl die europäischen Institutionen als auch die nationalen Behörden könnten sie als Bezugspunkt verwenden, um die

Entwicklung der Kulturwirtschaft im allgemeinen und des Kulturtourismus im besonderen stärker zu unterstützen.

Der Aufschwung der Kulturwirtschaft erfolgt über die Integration eines weiter gefaßten Konzepts des kulturellen Erbes in einer horizontalen Strategie des Kulturtourismus. Diese Strategie konzentriert sich auf die traditionellen und modernen Kommunikationsmittel. Die Anziehungskraft der kulturellen Sehenswürdigkeiten erleichtert den Kontakt zwischen den Gütern und Dienstleistungen, die durch die einzelnen Kulturunternehmen angeboten werden, und einer an Kultur interessierten und aktiven Öffentlichkeit.

Diese Aktionsvorschläge können die politische Debatte über die Kulturwirtschaft anregen. In Ermangelung einer gemeinsamen Politik in bezug auf die einzelnen Kultursektoren müssen die einzelnen Mitgliedstaaten eine gemeinsame Zukunftsvision entwickeln, eine Bilanz der Situation ziehen und beschließen, in eine bestimmte Richtung zu gehen. Der Grundsatz der Subsidiarität und der enge Rahmen von Artikel 128 des EWG-Vertrags führen dazu, daß von der Europäischen Union keine allzu großen Anstrengungen im Kulturbereich erwartet werden können. Das heißt jedoch nicht, daß die Kulturwirtschaft nicht das politische Profil bekommen sollte, das sie verdient, um in der Zukunft die Maßnahmen zu ergreifen, die sie benötigt.

Schlußfolgerung

Der multikulturelle Raum der Europäischen Union ist ein großer Trumpf. Der kulturelle Reichtum, den er enthält, ist zweifellos als solcher bereits bemerkenswert, aber er ist auch in anderer Hinsicht für die öffentliche Hand interessant: auf der Grundlage dieses Reichtums kann die innovative und vielversprechende Kulturwirtschaft zur Schaffung von Arbeitsplätzen beitragen und gleichzeitig ein Mittel zur Stärkung des *Gemeinschaftsgefühls* in Europa sein. Die Herausforderung besteht darin, die Kultur einerseits als Mittel zur Verwirklichung der europäischen Identität und andererseits zur Entwicklung neuer Möglichkeiten für dauerhafte und unabhängige Beschäftigung, die mit der Marktwirtschaft im Einklang stehen, zu nutzen.

Das Potential des Kultursektors im allgemeinen und der Kulturwirtschaft im besonderen wird zum großen Teil von der öffentlichen Hand unterschätzt und zu wenig genutzt. Die Kulturwirtschaft stellt einen Tätigkeitsbereich dar, der für die Einführung der neuen Technologien sehr förderlich ist. Sie stellt außerdem angesichts der Globalisierung des kulturellen Austauschs und des Wiedererstarkens des Nationalismus ein ideales Mittel zur Übertragung von Informationen dar.

Sowohl die Gefahr des Identitätsverlusts und der Vereinheitlichung des Globalisierungsprozesses als auch das Bedürfnis, das Wissen über die eigene Kultur zu vertiefen, finden ihren Niederschlag in der Entwicklung der Kulturwirtschaft. Die kulturelle Realität schreibt vor, daß die Kulturwirtschaft mit der gegenwärtigen Entwicklung der neuen Technologien sowie mit der Nachfrage und den Bedürfnissen der wichtigsten soziokulturellen Bewegungen übereinstimmen muß.

Um die Vorteile zu nutzen, die sich aus der Entwicklung der Kulturwirtschaft ergeben, benötigt dieser wirtschaftliche und kulturelle Tätigkeitsbereich eine konkrete Unterstützung. Die europäischen Institutionen sowie die nationalen, regionalen und lokalen Behörden sollten dazu in der Lage sein, ein rechtliches und administratives Umfeld zu schaffen, das günstig für ihre Anlaufphase und ihre Konsolidierung auf dem Markt ist. Es obliegt den Mitgliedstaaten, den Regionen und den Kommunen, auf der Grundlage einer konkreten Strategie eindeutige Verpflichtungen einzugehen, um die Beschäftigungsmöglichkeiten in diesem Sektor zu fördern. Auf diese Weise hätte das sozioökonomische System mehr Interesse daran und mehr Garantien, sich in diesem neuen Tätigkeitsfeld zu engagieren.

Wir müssen eine Gesamtstrategie durchführen, um die Möglichkeiten zur Schaffung von Arbeitsplätzen im Kultursektor allgemein zu erhöhen. Wir benötigen eine Entwicklung des Kultursektors, die einen förderlichen rechtlichen Rahmen umfaßt: der evolutive Charakter der Kulturwirtschaft erfordert Rechtsinstrumente, die den Fortschritten in der Realität entsprechen. Diese Untersuchung erfolgt über die Integration der kulturellen Dimension in die anderen Gemeinschaftspolitiken, ohne jedoch die Notwendigkeit zu vernachlässigen, eine spezifische Gemeinschaftsaktion im Kulturbereich zu stärken.

Die Gemeinschaftsinstanzen sollten weiterhin den Erfahrungsaustausch und die Kooperationssysteme zwischen den Mitgliedstaaten unterstützen und fördern. Die Europäische Union sollte die Netze der lokalen und regionalen Gebietskörperschaften auch weiterhin unterstützen, da sie sich als die im kulturellen Bereich aktivsten politischen Instanzen erwiesen haben. Die Regionen und Gemeinden sind heute die Akteure, die eine neue Kulturpolitik im Rahmen eines neuen internationalen Kontextes einleiten.

Neben den Problemen der juristischen Entwicklung und der administrativen Organisation ist die Bedeutung der allgemeinen und beruflichen Bildung der europäischen Bevölkerung im künstlerisch-kulturellen Bereich offensichtlich. In bezug auf die Bildung stellt sich die Frage aus dem Blickwinkel des gleichen Zugangs zur Kultur, da dies der Weg ist, durch den der einzelne am gemeinsamen kulturellen Erbe teilhaben kann. Wir müssen den europäischen Bürgern die Möglichkeit geben, ihre eigene Kultur und die anderer Völker kennenzulernen und in ihnen den Wunsch wecken, diese Grundkenntnisse durch ständige Kontakte mit der Welt der Kultur zu vertiefen.

Hinsichtlich der Ausbildung ist die Schulung leistungsfähiger leitender Angestellter, die den Anforderungen des Marktes und dem Profil der Zielgruppe entsprechen, der erste Schritt. Wir müssen in der Tat dazu in der Lage sein, die kulturelle Nachfrage in der Gesellschaft der Zukunft durch die Erziehung der Jugend und die Ausbildung von Fachkräften im Kulturmanagement zu unterstützen, zu erweitern und neu zu beleben. Auf diese Art wird die Entfaltung der Kulturwirtschaft durch eine ständig wachsende Nachfrage eines Publikums, das eine kulturelle

Botschaft und ein kulturelles Produkt wünscht, das reibungslos, natürlich und dauerhaft vermittelt wird, gewährleistet.

Die Synergie zwischen Kultur und wirtschaftlicher Entwicklung ist vielversprechend. Es ist möglich, innovative Maßnahmen im kulturellen Bereich zu fördern, die sich auf den Kulturtourismus stützen und deshalb dazu in der Lage sind, Regionen mit einer reichen Kultur, die Schwierigkeiten haben, ihren wirtschaftlichen Niedergang zu überwinden, neu zu beleben. Diese Maßnahmen stützen sich häufig auf eine dezentralisierte interregionale Zusammenarbeit zwischen den Behörden und den lokalen Wirtschaftssubjekten. Die wirtschaftliche Entwicklung auf lokaler Ebene erfolgt über die Beteiligung und die Zusammenarbeit zwischen Gemeinwesen, wodurch die Öffnung zu anderen Gemeinschaften durch eine gemeinsame Arbeit für ein Gesamtprojekt gewährleistet wird.

Bei dieser Studie ging es darum, eine Grundlage für die Reflexion und die Diskussion über das Potential der Kulturwirtschaft als Beitrag zur zukünftigen Entwicklung eines integrierteren Europas zu schaffen. Wenn die Kulturwirtschaft eine strukturierende Dimension besitzt, wenn sie den Zusammenhalt eines Gebiets durch ihre sozioökonomische Entwicklung fördert, und wenn sie gleichzeitig eine identitätsstiftende Dimension besitzt, da sie die kulturelle Identität der europäischen Völker stärkt, sollten die politischen Instanzen der Gemeinschaft in der Lage sein, das Potential dieses Sektors auszuschöpfen, indem sie es in politische Maßnahmen umwandeln.

**Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

- ΠΕΡΙΛΗΨΗ -

Εισαγωγή

Η έκθεση παρουσιάζει μια ανάλυση σχετικά με το βαθμό ανάπτυξης της πολιτιστικής βιομηχανίας, με στόχο να αποδείξει το θετικό δεσμό μεταξύ πολιτισμού και κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη των Δεκαπέντε. Ο ειδικός στόχος της έκθεσης είναι να αποκαλυφθούν οι δυνατότητες της πολιτιστικής βιομηχανίας, τόσο από άποψη επίδρασης στην κοινωνία, όσο και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Ο πολιτιστικός τομέας αποδεικνύεται ότι μπορεί να αποτελέσει συγχρόνως πηγή της ευρωπαϊκής ταυτότητας και περιβάλλον για την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων που οδηγεί στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Τα ευρωπαϊκά και εθνικά πολιτικά όργανα συνειδητοποιούν την ανάγκη επίλυσης του προβλήματος της ανεργίας που έχει καταστεί κρίσιμο ζήτημα για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ καθιστά την απασχόληση θέμα κοινού ενδιαφέροντος και ρητό στόχο της Ένωσης. Υπ' αυτήν την έννοια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τις κατευθυντήριες γραμμές της μελλοντικής ανάπτυξης της ευρωπαϊκής στρατηγικής απασχόλησης με την ευκαιρία της έκτακτης διάσκεψης κορυφής για την απασχόληση και την ανεργία που πραγματοποιήθηκε στις 20 και 21 Νοεμβρίου 1997 στο Λουξεμβούργο.

Μπροστά σε μια τέτοια κατάσταση, ο πολιτιστικός τομέας αποδεικνύεται πραγματική κινητήριος δύναμη ευρωπαϊκής ανάπτυξης. Μεταξύ πολιτισμού και απασχόλησης εκδηλώνεται μια όλο και μεγαλύτερη θετική διασύνδεση. Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης αποτελεί ζωτικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας και πηγή δημιουργικότητας, που μπορεί να καθοδηγήσει τις μετέπειτα εξελίξεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Εντούτοις, οι δυνατότητες του πολιτισμού συνεχίζουν να υποτιμώνται. Η παρούσα μελέτη έχει εκπονηθεί με την προοπτική να επισημανθεί η πραγματική οικονομική και κοινωνική του αξία.

I. Οι δυνατότητες του πολιτιστικού τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο πρώτο μέρος, προτείνεται το εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο θα πρέπει να ενταχθεί μια περιγραφική και προοπτική ανάλυση της πολιτιστικής βιομηχανίας σε σχέση με την απασχόληση. Ο πολιτιστικός τομέας καλύπτει ένα ευρύτατο σύνολο κλάδων οικονομικής και βιομηχανικής δραστηριότητας, στους οποίους περιλαμβάνονται οι δραστηριότητες που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά, τη λογοτεχνία, τον Τύπο, τη μουσική, τα θεάματα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα οπτικοακουστικά μέσα. Σε σχέση με την πρόσφατη αύξηση της πολιτιστικής παραγωγής και ζήτησης, η πολιτιστική βιομηχανία προβάλλεται ως τομέας κοινωνικής διαπλοκής και οικονομικής δραστηριότητας στις συνθήκες που επικρατούν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πολιτιστική βιομηχανία εμφανίζεται παράλληλα ως κινητήριος δύναμη της απασχόλησης και καταλύτης της περιφερειακής, εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας. Αυτή η διπλή λειτουργία ένταξης του πολιτισμού στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης αποτελεί το σημείο εκκίνησης της μελέτης μας. Το εννοιολογικό αυτό πλαίσιο δικαιολογεί την ανάληψη μιας δέσμευσης εκ μέρους των δημοσίων αρχών. Χρειάζεται να επενδυθούν ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι, εφόσον η πολιτιστική άνθηση είναι απολύτως συμβατή με την προσπάθεια οικονομικής και κοινωνικής

συνοχής που καταβάλλουν οι σύγχρονες κοινωνίες. Η πολιτιστική ζωή μπορεί να καταστεί οικονομικά αποδοτική δημόσια και ιδιωτική υπηρεσία και παράλληλα καταλύτης ταυτότητας και όργανο ενοποίησης των κοινωνιών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζει στο δυναμικό οικονομικής ανάπτυξης και στον πολιτιστικό πλούτο που είναι απαραίτητος για την ανάπτυξη του κλάδου της πολιτιστικής βιομηχανίας. Τα κράτη μέλη της Ένωσης δεν στερούνται καινοτόμων ιδεών ούτε ταλέντων για να αντιμετωπίσουν τον πολιτιστικό ανταγωνισμό σε παγκόσμια κλίμακα.

Παρόλο που πληρούνται ήδη οι απαραίτητες προϋποθέσεις για αυτή την προσέγγιση, οι δημόσιες αρχές πρέπει να ενθαρρύνουν τη δημιουργία πολιτιστικών επιχειρήσεων. Προσφέροντας κίνητρα στους ιδιώτες να εκμεταλλευθούν πλήρως τη δημιουργική ενέργειά τους, η πολιτιστική βιομηχανία μπορεί να προσφέρει δυνατότητες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας που ξεπερνούν κατά πολύ τα αποτελέσματα κλασικών μέτρων διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η σημασία μιας ενιαίας και σφαιρικής προσέγγισης σε σχέση με την πολιτιστική βιομηχανία υπογραμμίζεται τόσο στο οικονομικό, όσο και στο κοινωνικοπολιτιστικό επίπεδο. Οι δημόσιες αρχές δεν πρέπει να παραβλέπουν το δυναμικό της πολιτιστικής βιομηχανίας. Για να δοθεί η ενδεδειγμένη υποστήριξη στην πολιτιστική βιομηχανία, πρέπει κανείς να στοχεύει και να ενεργεί εκεί όπου οι πιθανότητες επιτυχίας μοιάζουν μεγαλύτερες. Για να καταστούν οι δυνατότητες του πολιτισμού πραγματικότητα, έχει ζωτική σημασία να ακολουθηθεί μια νέα προσέγγιση σε σχέση με τις ειδικές ανάγκες του κλάδου.

II. Η κατάσταση της πολιτιστικής βιομηχανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο δεύτερο μέρος, αναλύεται η υφισταμένη κατάσταση της πολιτιστικής βιομηχανίας στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρά την έλλειψη συγκρίσιμων πολιτιστικών στατιστικών για τους Δεκαπέντε, παρουσιάζεται μια γενική και αντικειμενική επισκόπηση της σημερινής κατάστασης της πολιτιστικής βιομηχανίας. Εξετάζονται έγγραφα εργασίας που δημοσιεύθηκαν πρόσφατα από το Συμβούλιο της Ευρώπης (*“La Culture au coeur”*, κλπ) και από την Επιτροπή (*“Culture, Industries culturelles et emploi”*, κλπ), καθώς και πολυάριθμες εκθέσεις προερχόμενες από δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Μέσα από αυτή την ανάλυση, σκιαγραφούνται τα γενικά χαρακτηριστικά της επέκτασης, καθώς και ο όγκος των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον πολιτιστικό τομέα. Επιπλέον, γίνεται μια εμπειρική αναφορά στη δημόσια βοήθεια που χορηγείται στον πολιτιστικό τομέα με ανάλυση των πρωτοβουλιών και των προγραμμάτων που εκτελούνται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το δεύτερο αυτό μέρος υποστηρίζεται από συνεντεύξεις με ειδικούς του πολιτιστικού τομέα και των ΜΜΕ. Το αποτέλεσμα είναι μια πρακτική και συγκεκριμένη προοπτική του έργου της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Ο απολογισμός της κατάστασης της πολιτιστικής βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδεικνύει ότι η κλίμακα των δυνατοτήτων πολιτιστικής παραγωγής και κατανάλωσης είναι ιδιαίτερα διαφοροποιημένη και πολλά υποσχόμενη. Μεταξύ των διαφόρων πολιτιστικών κλάδων που αναλύονται, οι τομείς δραστηριότητας που παρουσιάζουν τις καλύτερες προοπτικές είναι τα

σχέδια που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και οι δραστηριότητες που συνδέονται με τις νέες τεχνολογίες, και ιδίως τις οπτικοακουστικές και την κοινωνία των πληροφοριών. Παρόλη την καλή απόδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιοτεχνίας, οι δημόσιες αρχές έχουν πάντα την τάση να παραβλέπουν αυτούς τους κλάδους που δημιουργούν θέσεις εργασίας. Αν και η Επιτροπή αρχίζει να συνειδητοποιεί την οικονομική σημασία τους, η στήριξη που λαμβάνουν σήμερα συνεχίζει να μην επαρκεί.

Οι νέες τεχνολογίες και ο οπτικοακουστικός τομέας είναι τομείς δραστηριότητας που στηρίζονται όλο και περισσότερο από τα εθνικά και ευρωπαϊκά πολιτικά όργανα, τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Η τηλεόραση και ο κινηματογράφος έχουν καταστεί δημοκρατικοί και ισχυροί φορείς παροχής πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών, παρόλο που το περιεχόμενό τους στηρίζεται περισσότερο σε αμερικανικά προϊόντα εις βάρος των ευρωπαϊκών. Οι βιομηχανίες που δραστηριοποιούνται στις νέες τεχνολογίες θα πρέπει να ενταχθούν στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλο που η βιομηχανία προηγμένων τεχνολογιών συναντά στο δρόμο της εμπόδια που συνδέονται με την πρόσβαση στο κοινό και την απελευθέρωση των πνευματικών δικαιωμάτων, η ανάπτυξή της θα ενθαρρυνθεί από την αυξανόμενη ζήτηση εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών.

Η πολιτιστική βιομηχανία συνεχίζει να μην είναι απολύτως προσδιορισμένη: είναι μια βιομηχανική κατηγορία στην οποία μπορεί να περιληφθεί μια μεγάλη ποικιλία οικονομικών, πολιτιστικών και μη, δραστηριοτήτων. Η εννοιολογική ασάφεια της πολιτιστικής βιομηχανίας βρίσκεται σε αντίφαση προς την πραγματικότητα της πολιτιστικής προσφοράς που τονώνεται από το δυναμισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αφορά ένα σύνολο οικονομικών κλάδων με θετικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας.

Μπροστά στην προοδευτική ενοποίηση των οικονομιών, οι πολιτιστικές ΜΜΕ και οι βιοτεχνικές επιχειρήσεις υπόκεινται στο διεθνή ανταγωνισμό. Για να εξασφαλιστεί ο ζωτικός ρόλος που παίζουν στη διατήρηση της απασχόλησης και την τοπική ανάπτυξη, είναι σημαντικό να τους δοθούν τα μέσα που θα τους επιτρέψουν να επιτύχουν σε ένα τέτοιο οικονομικό περιβάλλον. Προτείνονται δύο άξονες προτεραιότητας: το διοικητικό και φορολογικό περιβάλλον των πολιτιστικών ΜΜΕ και το πνεύμα καινοτομίας των επιχειρηματιών απέναντι στην ενσωμάτωση των αρχών της πολιτιστικής διαχείρισης.

Αν οι εθνικές αρχές δημιουργήσουν μηχανισμούς στήριξης προς τις πολιτιστικές επιχειρήσεις που να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητές τους, η ανάπτυξη της πολιτιστικής βιομηχανίας θα διευκολυνθεί περισσότερο. Η δημιουργικότητα του πολιτιστικού τομέα και η ατομική πρωτοβουλία ουδέποτε απέτελεσαν τροχοπέδη στην ανάπτυξη των πολιτιστικών επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντιθέτως, ένα περιβάλλον που ευνοεί, σε σχετικούς όρους, τις μεγάλες επιχειρήσεις του πολιτιστικού κλάδου στο φορολογικό, διοικητικό και χρηματοδοτικό επίπεδο, αποτελεί σαφώς μειονέκτημα για τη δημιουργία και την παγίωση πολιτιστικών ΜΜΕ και βιοτεχνικών επιχειρήσεων.

Τα πολιτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να συνεχίσουν να παρεμβαίνουν χρηματοδοτικά για να προσφέρουν στήριξη υπό μορφή προγραμμάτων που προορίζονται να

συμπληρώνουν την εθνική ή τοπική χρηματοδότηση. Η χρηματοδοτική ενίσχυση πρέπει να χορηγείται λαμβάνοντας υπόψη τις προοπτικές των εν λόγω σχεδίων και βάσει ενός μοναδικού ενοποιημένου μέσου. Πρέπει να μελετηθούν οι διάφορες προτάσεις σε σχέση με την προστιθεμένη αξία και την οικονομική βιωσιμότητά τους. Η χάραξη πραγματιστικής στρατηγικής στήριξης και η υλοποίησή της κατά τρόπο ενοποιημένο με τις υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες φαίνεται πως έχει θεμελιώδη σημασία για το μέλλον της πολιτιστικής βιομηχανίας.

III. Οι προοπτικές της πολιτιστικής βιομηχανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Το τρίτο μέρος εισάγει την προοπτική προσέγγιση της μελέτης. Ο πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται τομέας που μπορεί να αποτελέσει το σημείο απογείωσης και ενίσχυσης της πολιτιστικής βιομηχανίας. Η στήριξη προς τον πολιτιστικό τουρισμό θα επιτρέψει την παγίωση και την αύξηση των κλασικών οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται προς την πολιτιστική κληρονομιά. Η αναζωογόνηση και ο επαναπροσδιορισμός του πολιτιστικού τουρισμού μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για καινοτόμους δράσεις συνδεδεμένες με τις νέες τεχνολογίες και τα μέσα ενημέρωσης. Η ανάπτυξη αυτή θα τονώσει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων με σημαντικές δυνατότητες επέκτασης. Για τους λόγους αυτούς, ο πολιτιστικός τουρισμός χαρακτηρίζεται ως χώρος “επιχειρηματικής” ανάπτυξης με σημαντικές δυνατότητες να ευνοήσει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική συνοχή των παρακαμαζουσών περιφερειών.

Τα ωφέλη που απορρέουν από τον πολιτιστικό τουρισμό οδηγούν στη συνειδητοποίηση της ανάγκης να δοθεί ισχυρή πολιτική στήριξη στον εν λόγω κλάδο. Ο πολιτιστικός τουρισμός επιφέρει συγχρόνως τόνωση της απασχόλησης και αξιοποίηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Εντούτοις, μια τέτοια δημόσια δράση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τα μειονεκτήματα που μπορεί να επιφέρει ο μη ενιαίος πολιτιστικός τουρισμός στην κοινωνικοοικονομική ισορροπία μιας περιοχής. Πρέπει να δοθεί προσοχή ούτως ώστε η τουριστική ροή να αυξάνει τα εισοδήματα μιας περιοχής αξιοποιώντας την τοπική, περιφερειακή και εθνική ιδοσυγκρασία.

Πολιτιστικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον “υψηλό πολιτισμό” ή που απορρέουν από τις νέες τεχνολογίες μπορούν να αρχίσουν επικεντρώνοντας την προσφορά τους σε τουριστικές τοποθεσίες όπου συχνάζει κοινό το οποίο έλκεται από κερδοσκοπικές πολιτιστικές δραστηριότητες. Στους τομείς δραστηριότητας του “υψηλού πολιτισμού” ο δεσμός πολιτιστικού τουρισμού-επισκέψεων της πολιτιστικής κληρονομιάς θα αποτελέσει πόλο έλξης πολιτιστικής ζήτησης άλλου είδους. Στον τομέα των προηγμένων τεχνολογιών, ο πολιτιστικός τουρισμός με πολυμέσα και ο οπτικοακουστικός πολιτιστικός τουρισμός θα τείνουν να αποτελέσουν τους περισσότερο αποδοτικούς κλάδους δραστηριότητας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αυτού του μέρους, επισημαίνονται ορισμένες κατευθύνσεις δράσης (σε εκπαιδευτικό επίπεδο και σε εθνικό και ευρωπαϊκό πολιτικό-διοικητικό επίπεδο) που μπορούν να εγκαινιάσουν κατά ενιαίο τρόπο την πολιτική συζήτηση γύρω από την πολιτιστική βιομηχανία. Για να μπορέσει να στηριχθεί κατά αποτελεσματικό και μόνιμο τρόπο ένας ελπιδοφόρος κλάδος κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας, χρειάζεται κυρίως να γίνει περισσότερο και καλύτερα

ορατός από πολιτική άποψη ο πολιτιστικός τομέας και να διευκρινιστούν οι ελλείψεις της πολιτιστικής βιομηχανίας. Τόσο τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, όσο και οι εθνικές αρχές μπορούν ενδεχομένως να χρησιμοποιήσουν τις κατευθύνσεις αυτές ως σημείο αναφοράς για μεγαλύτερη στήριξη της ανάπτυξης της πολιτιστικής βιομηχανίας γενικά και του κλάδου του πολιτιστικού τουρισμού ειδικότερα.

Η άνθηση της πολιτιστικής βιομηχανίας προϋποθέτει την ενσωμάτωση μιας ευρύτερης έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε μια οριζόντια στρατηγική πολιτιστικού τουρισμού. Η στρατηγική αυτή εστιάζεται σε παραδοσιακά και σύγχρονα μέσα επικοινωνίας. Η τουριστική έλξη των πολιτιστικών τοποθεσιών θα διευκολύνει την επαφή μεταξύ των αγαθών και των υπηρεσιών που προσφέρουν οι διάφορες πολιτιστικές επιχειρήσεις και του ενδιαφερόμενου πολιτιστικά ενεργού κοινού.

Αυτές οι προτάσεις δράσης μπορούν να τονώσουν την πολιτική συζήτηση για την πολιτιστική βιομηχανία. Ελλείψει κοινής πολιτικής για τους διάφορους πολιτιστικούς τομείς, πρέπει να δοθεί στο σύνολο των κρατών μελών ένα κοινό όραμα για το μέλλον, να γίνει απολογισμός της κατάστασης και να ληφθεί η απόφαση να ακολουθηθεί μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Λόγω της αρχής της επικουρικότητας και του περιοριστικού πλαισίου του άρθρου 128 ΣυνθΕΟΚ, δεν υπάρχει ελπίδα ιδιαίτερας ισχυρής παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον πολιτιστικό τομέα. Εντούτοις, αυτό δεν αποτελεί εμπόδιο για να δοθεί στην πολιτιστική βιομηχανία η πολιτική ορατότητα που της αξίζει και θα οδηγήσει στη μελλοντική λήψη των μέτρων που χρειάζονται.

Συμπέρασμα

Ο πολυπολιτισμικός χώρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί μεγάλο πλεονέκτημα. Ο πολιτιστικός πλούτος που εμπεριέχει είναι ασφαλώς αξιοπρόσεκτος αφεαυτού, ενώ συγχρόνως έχει ένα ενδιαφέρον άλλου είδους για τις πολιτικές αρχές: βάσει αυτού του πλούτου, η πολιτιστική βιομηχανία, καινοτόμος και πολλά υποσχόμενη, μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία θέσεων εργασίας αποτελώντας συγχρόνως μέσο ενίσχυσης του αισθήματος *κοινότητας* στην Ευρώπη. Η πρόκληση έγκειται στο συνδυασμό του πολιτισμού ως οχήματος διάδοσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας με την ανάπτυξη νέων πηγών μονίμων και ανεξαρτήτων θέσεων εργασίας, συμβατών με την οικονομία της αγοράς.

Οι δυνατότητες του πολιτιστικού τομέα γενικά και της πολιτιστικής βιομηχανίας ειδικότερα είναι κατά μέγα μέρος παραγνωρισμένες από τις δημόσιες αρχές, οι οποίες τις υποεκμεταλλεύονται. Η πολιτιστική βιομηχανία είναι ένας κλάδος δραστηριότητας που μπορεί να προσφέρει σημαντικά κίνητρα όσον αφορά την εισαγωγή νέων τεχνολογιών. Αντιπροσωπεύει επίσης το ιδανικό μέσο μεταφοράς πληροφοριών απέναντι στην παγκοσμιοποίηση των πολιτιστικών ανταλλαγών και την επανεμφάνιση του εθνικισμού.

Τόσο ο κίνδυνος απώλειας της ταυτότητας και ομοιογενοποίησης της διαδικασίας παγκοσμιοποίησης, όσο και η επιθυμία εμβάθυνσης στη γνώση του ίδιου πολιτισμού φθάνουν στο απόγειό τους με την ανάπτυξη της πολιτιστικής βιομηχανίας. Συμφώνως προς την πολιτιστική πραγματικότητα, η πολιτιστική βιομηχανία είναι συμβατή με τη σημερινή ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, καθώς και με τη ζήτηση και τις ανάγκες των σημαντικότερων κοινωνικοπολιτιστικών κινημάτων.

Για να γίνουν αισθητά τα οφέλη που απορρέουν από την ανάπτυξη της πολιτιστικής βιομηχανίας, ο εν λόγω κλάδος οικονομικής και πολιτιστικής δραστηριότητας θα χρειαστεί απολύτως προσδιορισμένη στήριξη. Τα ευρωπαϊκά όργανα και οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργήσουν νομικό και διοικητικό περιβάλλον που να ευνοεί την έναρξη δραστηριοποίησής του και την παγίωση της θέσης του στην αγορά. Τα κράτη μέλη, οι περιφέρειες και οι τοπικές αρχές είναι αρμόδιες να αναλάβουν σαφείς δεσμεύσεις βάσει συγκεκριμένης στρατηγικής για να υποστηριχθεί η δυνατότητα απασχόλησης στον τομέα. Κατ'αυτόν τον τρόπο, ο κοινωνικοοικονομικός ιστός θα έχει μεγαλύτερη βούληση και εγγυήσεις για να αντιδράσει στο νέο αυτό πεδίο δράσης.

Πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή μια συνολική στρατηγική για να αυξηθούν οι δυνατότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας στον πολιτιστικό τομέα κατά γενικευμένο τρόπο. Είναι απαραίτητο η εξέλιξη του πολιτιστικού τομέα να περιλαμβάνει φιλικό νομοθετικό πλαίσιο: ο εξελικτικός χαρακτήρας της πολιτιστικής βιομηχανίας απαιτεί τη συνεισφορά νομικών μέσων που να ανταποκρίνονται στην πρόοδο της πραγματικότητας. Η εξέταση αυτή προϋποθέτει την ενσωμάτωση της πολιτιστικής διάστασης στις λοιπές κοινοτικές πολιτικές χωρίς να αμελείται η ανάγκη ενίσχυσης μιας ειδικής πολιτιστικής κοινοτικής δράσης.

Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα θα πρέπει να συνεχίζουν να υποστηρίζουν και να επιχορηγούν τις ανταλλαγές εμπειρίας και τα συστήματα συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να συνεχίσει να στηρίζει τα δίκτυα των οργανισμών τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, εφόσον αποδείχθηκε ότι είναι τα πλέον ενεργά πολιτικά όργανα στον πολιτιστικό τομέα. Σήμερα, οι περιφέρειες και οι κοινότητες εμφανίζονται ως τα υποκείμενα, οι πρωτοπόροι μιας νέας πολιτιστικής πολιτικής που εγγράφεται σε μια νέα διεθνή συγκυρία.

Πλάι στα προβλήματα νομικής ανάπτυξης και διοικητικής οργάνωσης, τονίζεται η σημασία της εκπαίδευσης και της καλλιτεχνικής-πολιτιστικής κατάρτισης του ευρωπαϊκού πληθυσμού. Όσον αφορά την εκπαίδευση, το θέμα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της ισότητας πρόσβασης στον πολιτισμό, εφόσον αυτή είναι η οδός μέσω της οποίας καθένας μπορεί να συμμετάσχει στην κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Πρέπει να δοθεί στον ευρωπαίο πολίτη η δυνατότητα να γνωρίσει το δικό του πολιτισμό και τον πολιτισμό άλλων λαών, καθώς και η επιθυμία να εμβαθύνει αυτή τη βασική γνώση μέσω διαρκών επαφών με τον κόσμο του πολιτισμού.

Όσον αφορά την κατάρτιση, το πρώτο βήμα είναι η εκπαίδευση στελεχών με καλές επιδόσεις σε σχέση με τη ζήτηση της αγοράς και τα χαρακτηριστικά του κοινού-αποδέκτη. Πράγματι, πρέπει να

βρεθεί τρόπος υποστήριξης, διεύρυνσης και αναζωογόνησης της πολιτιστικής ζήτησης από την κοινωνία του μέλλοντος με την εκπαίδευση των νέων και την κατάρτιση στελεχών ειδικευμένων στο περιεχόμενο της πολιτιστικής διαχείρισης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα εξασφαλιστεί η άνθηση της πολιτιστικής βιομηχανίας μέσω της ύπαρξης διαρκώς αυξανόμενης ζήτησης από την οποία το κοινό θα αναζητεί ένα πολιτιστικό μήνυμα και ένα προϊόν που θα μεταβιβάζεται κατά απρόσκοπτο, φυσικό και διαρκή τρόπο.

Η συνέργεια μεταξύ πολιτισμού και οικονομικής ανάπτυξης φαίνεται να είναι ελπιδοφόρος. Είναι πιθανόν να προωθηθούν καινοτόμοι δράσεις πολιτιστικού χαρακτήρα που θα βασίζονται στον πολιτιστικό τουρισμό και θα είναι σε θέση να αναζωογονήσουν περιοχές εξαιρετικά πλούσιες από πολιτιστική άποψη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες να αποτινάξουν την οικονομική παρακμή τους. Οι δράσεις αυτές τείνουν να βασίζονται σε αποκεντρωμένη διαπεριφερειακή συνεργασία μεταξύ δημοσίων αρχών και τοπικών οικονομικών παραγόντων. Η οικονομική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο προϋποθέτει την ανάμειξη και τη συνεργασία μεταξύ οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, πράγμα που εξασφαλίζει το άνοιγμα προς άλλες κοινότητες μέσω της συνεργασίας για ένα συνολικό σχέδιο.

Πρόθεση της μελέτης ήταν να χρησιμεύσει ως βάση σκέψης και συζήτησης για τις δυνατότητες της πολιτιστικής βιομηχανίας να συμβάλει στη μελλοντική ανάπτυξη μιας περισσότερο ενοποιημένης Ευρώπης. Εφόσον η πολιτιστική βιομηχανία διαθέτει μια διαρθρωτική διάσταση στο μέτρο που ενισχύει τη συνοχή μιας περιοχής με την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξή της και συγχρόνως, μια διάσταση ταυτότητας, στο μέτρο που παγιώνει τις πολιτιστικές ταυτότητες των ευρωπαϊκών λαών, τα κοινοτικά πολιτικά όργανα θα πρέπει να μπορέσουν να φέρουν στην επιφάνεια το δυναμικό του εν λόγω κλάδου μεταφράζοντάς το σε πολιτικές πράξεις.

CULTURAL INDUSTRIES AND EMPLOYMENT
IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

- SUMMARY -

Introduction

The report presents an analysis of the stage of development of the cultural industries with the aim of showing the positive link between culture and socio-economic development in the Europe of Fifteen. The specific objective is to discover the potential, in terms of both society and job creation, of the cultural industries. The cultural sector has the capacity to be both a source of European identity and the setting for the development of innovative activities that boost job creation.

European and national political authorities are aware of the need to resolve the unemployment problem which has become of vital importance to European integration. The Treaty of Amsterdam makes employment an issue of common interest and an explicit objective of the Union. With this in mind the European Council adopted guidelines for the future development of European employment strategy at the extraordinary summit on employment and unemployment held in Luxembourg on 20 and 21 November 1997.

In the face of this situation the cultural sector is a real driving force behind European development. There is a growing positive correlation between culture and employment. Europe's cultural heritage is a vital aspect of European identity and a source of creativity that can guide future developments in European integration. Cultural potential is however still underestimated. It is with the aim of identifying its real economic and social value that this study has been conceived.

I. The potential of the cultural sector in the European Union

The first part proposes the conceptual framework in which to situate a descriptive and prospective analysis of the cultural industries in relation to employment. The cultural sector covers a very wide range of economic and industrial activities. It includes activities connected with heritage, literature, the press, music, the entertainment arts, the media and the audiovisual sector. Given the recent increase in cultural production and demand, the context industries represent an area of social interaction and economic activity in the present concept of the European Union. The cultural industries are both a driving force behind employment and the catalyst of regional, national and European identity. This dual role of culture in the development of European integration is the starting point for our study. The conceptual framework justifies commitment by the public authorities, which should invest human and financial resources in it since cultural fulfilment is more than compatible with the desire for economic and social cohesion in modern societies. Cultural life may become an economically viable public and private service as well as an identity catalyst and social integrator. The European Union is counting on the economic growth potential and cultural wealth necessary for the development of the cultural industries sector. The Member States of the Union lack neither innovative ideas nor talent to tackle cultural competition at world level.

Although the conditions necessary for this approach are already in place, the public authorities should encourage the creation of cultural undertakings. By encouraging individuals to fully exploit

their creative energies the cultural industries can offer possibilities for creating new jobs that go well beyond the effects of traditional measures to preserve the cultural heritage.

At both economic and socio cultural level the importance of an integrated global approach to the cultural industries is essential. The potential of the cultural industries should not be neglected by the public authorities. In order to support the cultural industries properly, action must be targeted where the possibilities of success seem to be the most promising. If the potential of culture is to become a reality, it is essential to devise a new approach to the specific needs of the sector.

II. The present state of the cultural industries in the European Union

In the second part the present state of the cultural industries in the European Union is analysed. Despite a lack of comparable cultural statistics for the Fifteen, a general objective survey is made of the present situation of the cultural industries. Working documents recently published by the Council of Europe ('In from the margins' etc.,) and the Commission (Culture, the cultural industries and employment' etc.,) and numerous reports by public and private organisations at national and European level are examined. The analysis outlines the general characteristics of the extent and volume of economic activities connected with the cultural sector. In addition, empirical reference is made to the public aid granted to the cultural sector, analysing the initiatives and programmes implemented at national and European level.. The whole is supported by interviews with specialists from the cultural sector and SMUs. The result is a practical and concrete perspective of the work of the cultural industries.

Taking stock of the European Union's cultural industries, we see that the range of cultural production and consumption possibilities is very diverse and very promising. Of the different cultural sectors analysed, the activities with the best prospects are projects associated with heritage and activities linked to new technologies, particularly in the audiovisual sector and the information society. Despite the good performance of heritage and craft industries, the public authorities still tend to neglect these sectors which create jobs. Although the Commission is beginning to realise their economic importance, they still do not receive enough support.

The new technologies and audiovisual sector are sectors of activity that are being given increasing support by national and European public political authorities both politically and financially. Television and cinema have become powerful democratic suppliers of cultural goods and services although their content is predominantly American rather than European. The industries active in the new technologies should become part of the European Union market. Even though there are obstacles on their path concerning access by the public and liberalisation of copyright, the boom of the advanced technology industries will be encouraged by increasing demand from civil society.

The cultural industries are not always well defined: a great variety of economic, cultural and non-cultural activities can be included in this industrial category. The conceptual vagueness of the

cultural industries contrasts with the reality of cultural supply which is stimulated by the dynamism of SMUs and affects a series of economic sectors with a positive impact on the labour market.

Because of the gradual integration of economies, cultural SMUs and craft industries are subject to international competition. To safeguard the crucial role they play in maintaining employment and local development, they must be given the means to succeed in such an economic environment. Two main areas are suggested: the administrative and fiscal environment of cultural SMUs and the spirit of innovation among businessmen faced with incorporation of the principles of cultural management.

If the national authorities introduce machinery to support cultural undertakings that take account of their specificity, the development of the cultural industries will be facilitated. The creativity of the cultural sector and individual initiative have never acted as a brake on the development of cultural undertakings in the European Union. On the contrary, an environment that in relative terms benefits the large undertakings in the cultural sector at fiscal, administrative and financial level is clearly a detriment to the launching and consolidation of cultural SMUs and craft industries.

The political authorities of the European Union should continue to intervene financially to give support in the form of programmes intended to supplement national or local funding. Financial aid based on a single integrated instrument should be granted taking account of the prospects of the projects in question. The different proposals should be studied, in terms of added value and economic viability. The future of the cultural industry seems to depend on devising a pragmatic strategy of support and integrating it with the other economic activities.

III. The prospects for the cultural industries in the European Union

The third part deals with future prospects. Cultural tourism is seen as an area that could become the starting point for strengthening the cultural industries. Support for cultural tourism would make it possible to consolidate and increase traditional economic activities that are related to the cultural heritage. A revival and redefinition of cultural tourism could serve as the basis for innovative measures linked to new technologies and the media. This development would promote the creation of new undertakings with good expansion possibilities. It is for these reasons that cultural tourism is identified as an 'entrepreneurial' area of development with major possibilities of promoting economic, social and cultural cohesion in the regions in decline.

Considering the benefits of cultural tourism there is a need to give the sector strong political support. At the same time cultural tourism energises employment and exploits European culture. However, such public action should also take account of the damage that unintegrated cultural tourism could cause to a region's socio-economic balance. Steps must be taken to ensure that an influx of tourists increases an area's income by exploiting local, regional and national idiosyncrasies.

'High culture' and new technology activities could begin by concentrating on tourist sites visited by a public that is attracted by interactive cultural activities. In 'high culture' sectors of activity the link between cultural tourism and visits to heritage sites will engender demand for other cultural activities. As regards advanced technologies, multimedia- and audiovisual-based cultural tourism will tend to be the two most successful sectors of activity.

The second chapter of this part identifies some potential action (at educational level and at national and European political-administrative level) that could open an integrated political debate on the cultural industries. Giving the cultural sector greater political visibility and specifying the shortcomings of the cultural industries is the best way of supporting a promising socio-economic sector of activity in an effective and lasting fashion. The European institutions and national authorities alike could use it as a reference point for giving greater support to the development of the cultural industries in general and cultural tourism in particular.

The cultural industries can blossom if a broader concept of heritage is integrated into a horizontal cultural tourism strategy. Such a strategy focuses on traditional and modern means of communication. The tourist attraction of cultural sites will facilitate contact between the goods and services offered by the different cultural undertakings and a public that is interested and culturally active.

The action proposed can stimulate the political debate on the cultural industries. For lack of a common policy on the different cultural sectors we must give all the Member States a common vision of the future, take stock of the situation and decide to go in a specific direction. The principle of subsidiarity and the restrictive framework of Article 128 of the EC Treaty mean that we cannot hope for over-zealous intervention by the European Union in the cultural field. Nevertheless the cultural industries should be given the political visibility they deserve in order to trigger the measures they need.

Conclusion

The multicultural area of the European Union is a major asset. Its cultural wealth is undeniably remarkable but it also is of interest to the public authorities in another way: with its wealth the innovative and promising cultural industries can help to create jobs and at the same time be a means of strengthening the feeling of community in Europe. The challenge is to combine culture as a means of asserting European identity with the development of new sources of lasting and independent employment compatible with the market economy.

The potential of the cultural sector in general and the cultural industries in particular is largely unrecognised and under-exploited by the public authorities. The cultural industries constitute a field of activity that will undoubtedly encourage the introduction of new technologies. They are also the ideal means of transmitting information given the globalisation of cultural exchanges and the resurgence of nationalism.

Both the risk of loss of identity and of standardisation of the globalisation process and the desire to increase knowledge of one's own culture are fostered by the development of the cultural industries. Cultural reality is that the cultural industries are in accordance with the present development of new technologies and with the requirements and needs of the most significant sociocultural movements.

To benefit fully from the development of the cultural industries, this sector of economic and cultural activity would need specific support. European, national, regional and local authorities should be capable of creating a legal and administrative environment that is favourable to its launch and consolidation in the market. It is up to the Member States, the regions and local authorities to make specific commitments on the basis of a concrete strategy to encourage employment in the sector. The socioeconomic fabric would then have a greater desire and guarantees in reaction to this new field of action.

An overall strategy must be devised to increase the possibilities of creating jobs in the cultural sector in general. The cultural sector must evolve and include a friendly legislative framework: the evolutionary nature of the cultural industries must be backed up by legal instruments that correspond to the progress of reality. This study depends on integration of the cultural dimension into the other Community policies without neglecting the need to strengthen specifically cultural Community action.

The Community authorities should continue to support and sponsor exchanges of experience and systems of cooperation between the Member States. The European Union should continue its support for networks of local and regional communities since they have proved to be the most active political bodies in the cultural field. Today regions and communes appear to be the initiators of a new cultural policy in a new international context.

Alongside problems of legal development and administrative organisation the importance of education and artistic-cultural training of the European population is evident. As regards education, the matter should be dealt with from the point of view of equal access to culture since that is the way through which each person can receive the common cultural heritage. The European citizen must be given the opportunity to know his own culture and that of other nations as well as a desire to increase basic knowledge through constant contact with the world of culture.

In the case of training, the first step is to train executives that are effective given the requirements of the market and the profile of the public targeted; cultural demand in tomorrow's society must be sustained, extended and rekindled by educating young people and training executives specialised in cultural management. The blossoming of the cultural industries would then be guaranteed by the existence of increasing demand in which the public would find a message and a cultural product that would be transmitted freely, naturally and sustainably.

The synergy between culture and economic development looks promising. It is possible to promote innovative cultural activities based on cultural tourism which will be capable of revitalising

culturally rich areas experiencing difficulties in emerging from economic decline. Such activities tend to be based on decentralised interregional cooperation between public authorities and local economic actors. Local economic development depends on the involvement of and cooperation between communities, which guarantees access to other communities working together for an overall project.

The intention of the study was to serve as the basis for thought and discussion on the potential of the cultural industries in contributing to the future development of a more integrated Europe. If the cultural industries have a formative dimension when they strengthen the cohesion of a region with their socioeconomic development and an identity dimension since they consolidate the cultural identities of the peoples of Europe, the Community political authorities should be capable of exploiting the potential of the sector by translating it into political action.

LAS INDUSTRIAS CULTURALES Y EL EMPLEO

EN LOS PAÍSES DE LA UNIÓN EUROPEA

- SÍNTESIS -

Introducción

El informe presenta un análisis relativo al estado de desarrollo de las industrias culturales con objeto de mostrar el lazo positivo entre cultura y desarrollo socioeconómico en la Europa de los Quince. El objetivo específico es descubrir el potencial, a la vez de carácter social y creador de empleo de las industrias culturales. El sector cultural se revela como un ámbito que tiene la capacidad de constituirse, al mismo tiempo, en fuente de identidad europea y en medio para el desarrollo de acciones innovadoras que impulsa la creación de empleo.

Las distancias políticas europeas y nacionales son conscientes de la necesidad de resolver el problema del paro que se ha convertido en una cuestión vital para la integración europea. El Tratado de Amsterdam hace del empleo una cuestión de interés común y un objetivo explícito de la Unión. En ese sentido el Consejo Europeo ha fijado las líneas directrices del futuro desarrollo de la estrategia europea del empleo con ocasión de la Cumbre extraordinaria sobre el empleo y el desempleo de los días 20 y 21 de noviembre de 1997 en Luxemburgo.

Ante esta situación, el sector cultural se revela como un verdadero motor de desarrollo europeo. Se manifiesta una correlación positiva creciente entre cultura y empleo. El patrimonio cultural de Europa es un elemento vital de la identidad europea y una fuente de creatividad que puede guiar las ulteriores evoluciones de la integración europea. El potencial de la cultura sigue estando, a pesar de todo, subestimado. Este estudio se ha concebido con la perspectiva de identificar su verdadero valor económico y social.

I. El potencial del sector cultural en la Unión Europea

La primera parte propone el marco conceptual en el cual se debería situar un análisis descriptivo y prospectivo de las industrias culturales en relación con el empleo. El sector cultural abarca un conjunto de ámbitos de actividades económicas e industriales muy amplio. Se incluyen en él las actividades relacionadas con el patrimonio, la literatura, la prensa, la música, las artes del espectáculo, los medios de comunicación y los audiovisuales. Con respecto al reciente aumento de la producción y de la demanda cultural, las industrias culturales se proponen como ámbito de interacción social y de actividad económica en el contexto actual de la Unión Europea. Las industrias culturales se manifiestan simultáneamente como motor del empleo y catalizador de la identidad regional, nacional y europea. Esta doble función de la inserción de la cultura en el desarrollo de la integración europea es el punto de partida de nuestro estudio. Este marco conceptual justifica un compromiso por parte de los poderes públicos. Habría que invertir en él recursos humanos y financieros, puesto que la expansión cultural es más que compatible con la preocupación de cohesión económica y social de las sociedades modernas. La vida cultural puede convertirse en un servicio público y privado económicamente rentable, así como en un instrumento catalizador de la identidad e integrador de las sociedades. La Unión Europea cuenta con el potencial de crecimiento económico y la riqueza cultural necesaria para el desarrollo del sector de las industrias culturales. Los Estados miembros de la Unión no carecen de ideas innovadoras ni de talentos para hacer frente a la competencia cultural a escala mundial.

Si las condiciones necesarias para esta orientación ya han sido establecidas, los poderes públicos deben fomentar la creación de empresas culturales. Incitando a los individuos a explotar plenamente sus energías creativas, las industrias culturales pueden ofrecer posibilidades de creación de nuevos empleos que van mucho más allá de los efectos de las medidas clásicas de preservación del patrimonio cultural.

Tanto en el plano económico como sociocultural, se subraya la importancia de un enfoque integrado y global con respecto a las industrias culturales. El potencial de las industrias culturales no debería ser descuidado por los poderes públicos. Para apoyar de forma adecuada a las industrias culturales, es necesario establecer metas y actuar donde las posibilidades de éxito parecen más prometedoras. Para que el potencial de la cultura se convierta en una realidad, es vital la puesta al día de un nuevo enfoque con respecto a las necesidades específicas del sector.

II. El estado actual de las industrias culturales en la Unión Europea

En una segunda parte, se analiza el estado actual de las industrias culturales en el seno de la Unión Europea. Pese a la ausencia de estadísticas culturales comparables para los Quince, se presenta una visión general y objetiva de la situación actual de las industrias culturales. Se examinan documentos de trabajo publicados recientemente por el Consejo de Europa ("*La Culture au coeur*", etc.) y por la Comisión ("*Culture, Industries culturelles et emploi*", etc.) así como numerosos informes procedentes de organizaciones públicas y privadas, a nivel nacional y europeo. A través de este análisis se trazan las características generales de la extensión así como el volumen de las actividades económicas relacionadas con el sector cultural. Además, se hace una referencia empírica a la ayuda pública otorgada al sector cultural, analizando las iniciativas y programas desarrollados a nivel nacional y europeo. El conjunto se apoya en entrevistas con especialistas del sector cultural y de las PYME. El resultado es una perspectiva práctica y concreta del trabajo de las industrias culturales.

El balance de la situación de las industrias culturales de la Unión Europea muestra que el abanico de posibilidades de producción y de consumo cultural es muy variado y muy prometedor. Entre los distintos sectores culturales analizados, los ámbitos de actividad que presentan las perspectivas más prósperas son los proyectos asociados al patrimonio, así como las actividades relacionadas con las nuevas tecnologías, en particular las del audiovisual y la sociedad de la información. A pesar de la buena actuación del patrimonio y de la artesanía, los poderes públicos aún tienen tendencia a descuidar a estos sectores creadores de empleo. Aunque la Comisión empieza a tomar conciencia de su importancia económica, el apoyo que reciben actualmente no es siempre suficiente.

Las nuevas tecnologías y el audiovisual se convierten en sectores de actividad cada vez más apoyados por los sectores políticos nacionales y europeos, tanto a nivel político como financiero. La televisión y el cine se han convertido en proveedores democráticos y poderosos de bienes y servicios culturales, aunque sus contenidos den preferencia a los productos americanos en detrimento de los europeos. Las industrias activas en las nuevas tecnologías deberían insertarse en el mercado de la

Unión Europea. Aunque se encuentren en su camino obstáculos concernientes al acceso al público y a la liberalización de los derechos de autor, las industrias de las tecnologías avanzadas verán su expansión alentada por una demanda creciente por parte de la sociedad civil.

Las industrias culturales no siempre están bien definidas: una gran variedad de actividades económicas, culturales y no culturales, se puede incluir en esta categoría industrial. La indeterminación conceptual de las industrias culturales contrasta con la realidad de la oferta cultural que está estimulada por el dinamismo de las PYME y que afecta a un conjunto de sectores económicos con un impacto positivo sobre el mercado del empleo.

Frente a la integración progresiva de las economías, las PYME culturales y las empresas artesanas están sujetas a la competencia internacional. Para garantizar la función crucial que desempeñan en el mantenimiento del empleo y el desarrollo local es importante facilitar a estas empresas los medios de tener éxito en este entorno económico. Se sugieren dos ejes prioritarios: el entorno administrativo y fiscal de las PYME culturales y el espíritu de innovación entre los empresarios de cara a la incorporación de los principios de la gestión cultural.

Si las autoridades nacionales establecen mecanismos de apoyo a las empresas culturales que tengan en cuenta su carácter específico, el desarrollo de las industrias culturales se facilitará mucho más. La creatividad del sector cultural y la iniciativa individual no han sido jamás frenos para el desarrollo de las empresas culturales de la Unión Europea. Por el contrario, un entorno que favorezca, en términos relativos, a las grandes empresas del sector cultural a nivel fiscal, administrativo y financiero constituye claramente una desventaja para el lanzamiento y la consolidación de las PYME culturales y de las empresas artesanales.

Los estamentos políticos de la Unión Europea deberían seguir interviniendo en el ámbito financiero para aportar un apoyo en forma de programas destinados a completar financiaciones nacionales o locales. Sobre la base de un instrumento único e integrado, las ayudas financieras se deberían conceder teniendo en cuenta perspectivas de los proyectos considerados. Hay que estudiar las diferentes propuestas con respecto al valor añadido y a la viabilidad económica. Establecer una estrategia de apoyo pragmático y cumplirla de forma integrada con el resto de las actividades económicas parece fundamental para el futuro de las industrias culturales.

III. Las perspectivas de las industrias culturales en la Unión Europea

La tercera parte introduce el enfoque prospectivo del estudio. El turismo cultural se considera como un ámbito que podría convertirse en el punto de despegue y de refuerzo de las industrias culturales. El apoyo al turismo cultural permitiría consolidar y aumentar las actividades económicas clásicas que tienen relación con el patrimonio cultural. Una revitalización y una definición del turismo cultural podrían servir de base a las acciones innovadoras relacionadas con las nuevas tecnologías y los medios de comunicación. Este desarrollo estimularía la creación de nuevas empresas con buenas posibilidades de expansión. Por esta razón el turismo cultural se identifica como un espacio de

desarrollo "empresarial" con importantes posibilidades de favorecer la cohesión económica, social y cultural de las regiones en declive.

Los beneficios derivados del turismo cultural llevan a tomar conciencia de la necesidad de aportar un apoyo político fuerte al sector. El turismo cultural incluye al mismo tiempo, la dinamización del empleo y la valorización de la cultura europea. Sin embargo, tal acción pública debería también tener en cuenta los perjuicios que un turismo cultural no integrado podría tener sobre el equilibrio socioeconómico de una región. Hay que velar para que los flujos turísticos aumenten los ingresos de una zona poniendo en valor las idiosincrasias locales, regionales y nacionales.

Actividades culturales ligadas a la "alta cultura", así como las derivadas de nuevas tecnologías, podrían comenzar por centrar su oferta sobre sitios turísticos frecuentados por un público atraído por las actividades ludo-culturales. En los sectores de actividad de la "alta cultura", el lazo turismo-cultural-visitas del patrimonio será el polo de atracción de otras demandas culturales. En el ámbito de las tecnologías avanzadas, el turismo cultural multimedia y el turismo cultural audiovisual tenderán a ser los dos sectores de actividad de mayor éxito.

En el segundo capítulo de esta parte se identifican algunas pistas de acción (a nivel educativo y a nivel político-administrativo nacional y europeo). Estas pistas pueden abrir de forma integrada el debate político en torno a las industrias culturales. Es sobre todo dando una mayor y mejor visibilidad política al sector cultural y precisando las debilidades de las industrias culturales como se llegará a sostener de forma eficaz y duradera a un sector de actividad socioeconómica prometedor. Tanto las instituciones europeas como las autoridades nacionales podrían eventualmente servirse del mismo como punto de referencia para apoyar aún más el desarrollo de las industrias culturales en general y del sector del turismo cultural en particular.

El florecimiento de las industrias culturales requiere la integración de una noción más amplia del patrimonio en una estrategia horizontal del turismo cultural. Esta estrategia se enfoca sobre medios tradicionales y modernos de comunicación. La atracción turística de los sitios culturales facilitará el contacto entre los medios y servicios ofertados por las distintas empresas culturales y un público interesado y culturalmente activo.

Estas propuestas de acción pueden estimular el debate político sobre las industrias culturales. A falta de una política común sobre los distintos sectores culturales, hay que dar al conjunto de los Estados miembros una visión común de futuro, hacer un balance de la situación y decidir encaminarse hacia una dirección precisa. El principio de subsidiariedad y el marco limitativo del artículo 128 TCEE hacen que no se pueda esperar de la Unión Europea una intervención demasiado marcada en el ámbito cultural. Sin embargo, esto no impide dar a las industrias culturales la visibilidad política que merecen con objeto de conducir al lanzamiento futuro de las medidas que necesitan.

Conclusión

El espacio multicultural de la Unión Europea es un triunfo importante. La riqueza cultural que comprende es sin duda notable por sí misma, pero incluye asimismo otro tipo de interés para los poderes públicos: Sobre la base de esta riqueza las industrias culturales innovadoras y prometedoras pueden ayudar a la creación de empleo sin dejar de ser un medio de reforzar el sentimiento de *comunidad* en Europa. El desafío consiste en conjugar la cultura como vehículo de pleno desarrollo de la identidad europea con el desarrollo de nuevas fuentes de empleo sostenibles e independientes, compatibles con la economía de mercado.

Los potenciales del sector cultural en general y de las industrias culturales en particular son ampliamente desconocidos e infraexplotados por los poderes públicos. Las industrias culturales constituyen un ámbito de actividad muy movilizador en lo que concierne a la introducción de nuevas tecnologías. Representan también el medio ideal de transmisión de información frente a la mundialización de los intercambios culturales y la reaparición del nacionalismo.

Tanto el riesgo de pérdida de identidad y de uniformación del proceso de mundialización como el deseo de profundizar el conocimiento de su propia cultura encuentran su expansión en el desarrollo de las industrias culturales. La realidad cultural establece que las industrias culturales se encuentran en concordancia con el actual desarrollo de las nuevas tecnologías, así como con las demandas y necesidades de los movimientos socioculturales más significativos.

Para despejar bien los beneficios que se derivan del desarrollo de las industrias culturales, este sector de actividad económica y cultural necesitaría un apoyo muy definido. Las instancias europeas y las autoridades nacionales, regionales y locales deberían ser capaces de establecer un entorno jurídico y administrativo favorable a su puesta en marcha y su consolidación en el mercado. Corresponde a los Estados miembros, a las regiones y a las autoridades locales el adoptar compromisos claros sobre la base de una estrategia concreta para apoyar la posibilidad de empleo en el sector. De esta manera, el tejido socioeconómico tendría mayor motivación y garantías reaccionando en este nuevo campo de acción.

Hay que poner en práctica una estrategia de conjunto para incrementar las posibilidades de crear empleo en el sector cultural de forma generalizada. Hace falta una evolución del sector cultural que comprenda un marco legislativo amistoso: el carácter evolutivo de las industrias culturales requiere el aporte de instrumentos jurídicos que respondan a los progresos de la realidad. Este examen conlleva la integración de la dimensión cultural en las otras políticas comunitarias sin descuidar la necesidad de reforzar una acción comunitaria específicamente cultural.

Las instancias comunitarias deberían seguir apoyando y exteriorizando los intercambios de experiencias y los sistemas de cooperación entre los Estados miembros. La Unión Europea debería proseguir su apoyo a las redes de las colectividades territoriales locales y regionales, puesto que éstas se revelan como las instancias políticas más activas en materia cultural. Actualmente, las regiones y las comunas aparecen como sujetos, iniciadores de una nueva política cultural inscrita en un nuevo contexto internacional.

Junto a los problemas de desarrollo jurídico y organización administrativa, se pone de manifiesto la importancia de la educación y la formación artístico-cultural de la población europea. En lo que concierne a la educación, la cuestión debería ser tratada bajo un ángulo de igualdad de acceso a la cultura puesto que ésta es la vía por medio de la cual todos pueden recibir la herencia cultural común. Hay que crear para el ciudadano europeo la oportunidad de conocer su propia cultura y la de otros pueblos, así como el deseo de profundizar este conocimiento de base mediante contactos constantes con el mundo de la cultura.

Del lado de la formación, el primer paso es la instrucción de los cuadros que han de actuar con respecto a las demandas del mercado y los perfiles del público objetivo. En efecto, hay que saber apoyar, ampliar y reavivar la demanda cultural en la sociedad del futuro mediante la educación de los jóvenes y la formación de los cuadros especializados en los contenidos de la gestión cultural. De esta manera, la expansión de las industrias culturales estará garantizada por la existencia de una demanda siempre creciente cuyo público buscaría un mensaje y un producto cultural que se transmitirían de forma fluida natural y sostenible.

La sinergia entre cultura y desarrollo económico se presenta prometedora. Es posible promover acciones innovadoras de vocación cultural que, basándose sobre el turismo cultural, serán capaces de revitalizar zonas culturalmente muy ricas que experimentan dificultades para salir de su declive económico. Estas acciones tienen que estar basadas sobre la cooperación interregional descentralizada entre autoridades públicas y actores económicos locales. El desarrollo económico a nivel local pasa por la implicación y la cooperación entre colectividades, lo que garantiza la apertura hacia otras comunidades trabajando en común por un proyecto de conjunto.

La intención del estudio era servir de base de reflexión y de debate sobre el potencial de las industrias culturales como contribución al desarrollo futuro de una Europa más integrada. Si las industrias culturales tienen una dimensión estructuradora, cuando refuerzan la cohesión de un territorio mediante su desarrollo socioeconómico y, al mismo tiempo, una dimensión de identificación, dado que consolidan las identidades culturales de los pueblos europeos, las instancias políticas comunitarias deberían ser capaces de poner de manifiesto el potencial de este sector traduciéndolo en actos políticos.

LES INDUSTRIES CULTURELLES ET L'EMPLOI
DANS LES PAYS DE L'UNION EUROPÉENNE

- SYNTHÈSE -

Introduction

Le rapport présente une analyse portant sur l'état du développement des Industries culturelles dans le but de montrer le lien positif entre culture et développement socio-économique dans l'Europe des Quinze. L'objectif spécifique est de découvrir le potentiel, à la fois sociétal et créateur d'emplois, des Industries culturelles. Le secteur culturel se révèle comme un domaine qui a la capacité de se constituer, en même temps, en source d'identité européenne et en milieu pour le développement d'actions innovatrices qui pousse la création d'emplois.

Les instances politiques européennes et nationales sont conscientes de la nécessité de résoudre le problème du chômage qui est devenu une question vitale pour l'intégration européenne. Le Traité d'Amsterdam fait de l'emploi une question d'intérêt commun et un objectif explicite de l'Union. Dans ce sens, le Conseil européen a retenu les lignes directrices du développement futur de la stratégie européenne de l'emploi à l'occasion du Sommet extraordinaire sur l'emploi et le chômage des 20 et 21 novembre 1997 à Luxembourg.

Face à une telle situation, le secteur culturel se révèle comme un vrai moteur de développement européen. Une corrélation positive croissante se manifeste entre culture et emploi. Le patrimoine culturel de l'Europe est un élément vital de l'identité européenne et une source de créativité qui peut guider les développements ultérieurs de l'intégration européenne. Le potentiel de la culture reste toutefois sous-estimé. C'est dans la perspective d'identifier sa véritable valeur économique et sociale que cette étude est conçue.

I. Les potentialités du secteur culturel dans l'Union européenne

La première partie propose le cadre conceptuel dans lequel une analyse descriptive et prospective des Industries culturelles en rapport avec l'emploi devrait être située. Le secteur culturel recouvre un ensemble de domaines d'activités économiques et industrielles très vaste. On y inclut les activités liées au patrimoine, à la littérature, à la presse, à la musique, aux arts du spectacle, aux médias et à l'audiovisuel. Par rapport à la récente augmentation de la production et de la demande culturelle, les Industries culturelles se proposent comme domaine d'interaction sociale et d'activité économique dans le contexte actuel de l'Union européenne. Les Industries culturelles se manifestent simultanément comme moteur de l'emploi et catalyseur de l'identité régionale, nationale et européenne. Cette double fonction de l'insertion de la culture dans le développement de l'intégration européenne est le point de départ de notre étude. Ce cadre conceptuel justifie un engagement de la part des pouvoirs publics. Il faudrait y investir des ressources humaines et financières puisque l'épanouissement culturel est plus que compatible avec le souci de cohésion économique et sociale des sociétés modernes. La vie culturelle peut devenir un service public et privé économiquement rentable, ainsi qu'un instrument catalyseur d'identité et intégrateur des sociétés. L'Union européenne compte sur le potentiel de croissance économique et sur la richesse culturelle nécessaire

au développement du secteur des Industries culturelles. Les États membres de l'Union ne manquent ni d'idées novatrices ni de talents pour affronter la concurrence culturelle à l'échelle mondiale.

Si les conditions nécessaires à cette approche sont déjà mises en place, les pouvoirs publics doivent encourager la création d'entreprises culturelles. En incitant les individus à exploiter pleinement leurs énergies créatives, les Industries culturelles peuvent offrir des possibilités de création de nouveaux emplois qui vont bien au-delà des effets de mesures classiques de préservation du patrimoine culturel.

Tant sur le plan économique que socioculturel, l'importance d'une approche intégrée et globale par rapport aux Industries culturelles est soulignée. Le potentiel des Industries culturelles ne devrait pas être négligé par les pouvoirs publics. Pour soutenir d'une manière adéquate les Industries culturelles, il faut cibler et agir là où les possibilités de réussite semblent être les plus prometteuses. Pour que la potentialité de la culture devienne une réalité, la mise à jour d'une nouvelle approche par rapport aux besoins spécifiques du secteur est vitale.

II. L'état actuel des industries culturelles dans l'Union européenne

Dans une deuxième partie, l'état actuel des Industries culturelles au sein de l'Union européenne est analysé. Malgré le manque des statistiques culturelles comparables pour les Quinze, un aperçu général et objectif de la situation actuelle des Industries culturelles est présenté. Des documents de travail publiés récemment par le Conseil de l'Europe ("*La Culture au coeur*", etc.) et par la Commission ("*Culture, Industries culturelles et emploi*", etc.), ainsi que de nombreux rapports provenant des organisations, publiques et privées, aux niveaux national et européen sont examinés. A travers cette analyse, les caractéristiques générales de l'extension ainsi que le volume des activités économiques liées au secteur culturel sont tracés. De plus, une référence empirique est faite à l'aide publique octroyée au secteur culturel, en analysant les initiatives et programmes menés aux niveaux national et européen. L'ensemble est soutenu par des interviews avec des spécialistes du secteur culturel et des PME. Une perspective pratique et concrète du travail des Industries culturelles en est le résultat.

Le bilan de l'état des Industries culturelles de l'Union européenne montre que l'éventail des possibilités de production et de consommation culturelle est très diversifié et très prometteur. Parmi les différents secteurs culturels analysés, les domaines d'activité qui présentent les perspectives les plus prospères sont les projets associés au patrimoine ainsi que les activités liées aux nouvelles technologies, notamment celles de l'audiovisuel et la société de l'information. Malgré la bonne performance du patrimoine et de l'artisanat, les pouvoirs publics ont encore tendance à négliger ces secteurs créateurs d'emploi. Bien que la Commission commence à prendre conscience de leur importance économique, l'appui qu'ils reçoivent actuellement n'est toujours pas suffisant.

Les nouvelles technologies et l'audiovisuel deviennent des secteurs d'activité de plus en plus fortement soutenus par les instances politiques nationales et européennes, tant au niveau politique

que financier. La télévision et le cinéma sont devenus des fournisseurs démocratiques et puissants de biens et de services culturels, même si leurs contenus priment davantage sur les produits américains au détriment des européens. Les industries actives dans les nouvelles technologies devraient s'insérer dans le marché de l'Union européenne. Même si on trouve sur leur chemin des obstacles concernant l'accès au public et la libéralisation des droits d'auteurs, les industries des technologies avancées verront leur épanouissement encouragé par une demande croissante de la part de la société civile.

Les Industries culturelles ne sont pas toujours bien définies: une grande variété d'activités économiques, culturelles et non culturelles, peut être incluse dans cette catégorie industrielle. L'indétermination conceptuelle des Industries culturelles contraste avec la réalité de l'offre culturelle qui est stimulée par le dynamisme des PME et qui touche un ensemble de secteurs économiques avec un impact positif sur le marché de l'emploi.

Face à l'intégration progressive des économies, les PME culturelles et les entreprises artisanales sont soumises à la concurrence internationale. Pour garantir le rôle crucial qu'elles jouent dans le maintien de l'emploi et le développement local, il est important de fournir à ces entreprises les moyens de réussir dans un tel environnement économique. Deux axes prioritaires sont suggérés: l'environnement administratif et fiscal des PME culturelles et l'esprit d'innovation auprès des entrepreneurs face à l'incorporation des principes de la gestion culturelle.

Si les autorités nationales mettent en place des mécanismes de soutien aux entreprises culturelles qui tiennent compte de leur spécificité, le développement des Industries culturelles en sera davantage facilité. La créativité du secteur culturel et l'initiative individuelle n'ont jamais été les freins du développement des entreprises culturelles de l'Union européenne. Par contre, un environnement qui favorise, en termes relatifs, les grandes entreprises du secteur culturel aux niveaux fiscal, administratif et financier constitue clairement un désavantage au lancement et à la consolidation des PME culturelles et des entreprises artisanales.

Les instances politiques de l'Union européenne devraient continuer à intervenir financièrement pour apporter un appui sous forme de programmes destinés à compléter des financements nationaux ou locaux. Sur base d'un instrument unique et intégré, les aides financières devraient être octroyées en tenant compte des perspectives des projets en cause. Il faut étudier les différentes propositions par rapport à la valeur ajoutée et à la viabilité économique. Établir une stratégie de soutien pragmatique et l'accomplir d'une façon intégrée avec le reste d'activités économiques semble fondamental pour le futur des Industries culturelles.

III. Les perspectives des industries culturelles dans l'Union européenne

La troisième partie introduit l'approche prospective de l'étude. Le tourisme culturel est considéré comme un domaine qui pourrait devenir le point de décollage et de renforcement des Industries culturelles. Le soutien au tourisme culturel permettrait de consolider et d'augmenter les activités économiques classiques qui ont un rapport avec le patrimoine culturel. Une revitalisation et une redéfinition du tourisme culturel pourraient servir de base aux actions innovatrices liées aux nouvelles technologies et aux médias. Ce développement stimulerait la création des entreprises nouvelles avec de bonnes possibilités d'expansion. C'est pour ces raisons que le tourisme culturel est identifié comme un espace de développement "entrepreneurial" avec d'importantes possibilités de favoriser la cohésion économique, sociale et culturelle des régions en déclin.

Les bénéfices découlant du tourisme culturel mènent à une prise de conscience de la nécessité de donner un soutien politique fort au secteur. Le tourisme culturel comporte, en même temps, la dynamisation de l'emploi et la mise en valeur de la culture européenne. Cependant, une telle action publique devrait aussi tenir compte des préjudices qu'un tourisme culturel non intégré pourrait avoir sur l'équilibre socio-économique d'une région. Il faut veiller à ce que les flux touristiques augmentent les revenus d'une zone en valorisant les idiosyncrasies locales, régionales et nationales.

Des activités culturelles liées à la "haute culture" ainsi que celles qui dérivent des nouvelles technologies pourraient commencer par centrer leur offre sur des sites touristiques fréquentés par un public attiré par les activités ludo-culturelles. Dans les secteurs d'activité de "la haute culture", le lien tourisme-culturel-visites du patrimoine sera le pôle d'attraction d'autres demandes culturelles. Dans le domaine des technologies avancées, le tourisme culturel-multimédia et le tourisme culturel-audiovisuel tendront à être les deux secteurs d'activité les plus performants.

Dans le deuxième chapitre de cette partie quelques pistes d'action (au niveau éducatif et aux niveaux politico-administratif national et européen) sont identifiées. Elles peuvent ouvrir d'une manière intégrée le débat politique autour des Industries culturelles. C'est surtout en donnant une majeure et meilleure visibilité politique au secteur culturel et en précisant les défaillances des Industries culturelles qu'on arrivera à soutenir, de façon efficace et durable, un secteur d'activité socio-économique prometteur. Tant les institutions européennes que les autorités nationales pourraient éventuellement s'en servir comme point de repère pour appuyer davantage le développement des Industries culturelles en général et du secteur du tourisme culturel en particulier.

L'essor des Industries culturelles passe par l'intégration d'une notion plus ample du patrimoine dans une stratégie horizontale de tourisme culturel. Cette stratégie focalise sur des moyens traditionnels et modernes de communication. L'attraction touristique des sites culturels facilitera le contact entre les biens et services offerts par les diverses entreprises culturelles et un public intéressé et actif culturellement.

Ces propositions d'action peuvent stimuler le débat politique sur les Industries culturelles. À défaut d'une politique commune sur les différents secteurs culturels, il faut donner à l'ensemble des États membres une vision commune de l'avenir, faire un bilan de la situation et décider d'aller vers une direction précise. Le principe de subsidiarité et le cadre limitatif de l'article 128 TCEE font qu'on ne peut pas espérer de l'Union européenne une intervention trop forte dans le domaine culturel. Néanmoins, cela n'empêche pas de donner aux Industries culturelles la visibilité politique qu'elles méritent afin de conduire au lancement futur des mesures dont elles ont besoin.

Conclusion

L'espace multiculturel de l'Union européenne est un atout majeur. La richesse culturelle qu'il comprend est sans doute remarquable en elle-même, mais elle comporte également un autre type d'intérêt pour les pouvoirs publics: sur base de cette richesse, les Industries culturelles, innovatrices et prometteuses, peuvent aider à la création de l'emploi tout en étant un moyen de renforcement du sentiment de *communauté* en Europe. Le défi consiste à conjuguer la culture comme véhicule d'épanouissement de l'identité européenne avec le développement de nouvelles sources d'emplois durables et indépendants, compatibles avec l'économie de marché.

Les potentialités du secteur culturel en général et des Industries culturelles en particulier sont largement méconnues et sous-exploitées par les pouvoirs publics. Les Industries culturelles constituent un domaine d'activité très mobilisateur en ce qui concerne l'introduction des technologies nouvelles. Elles représentent aussi le moyen de transmission d'information idéale face à la mondialisation des échanges culturels et à la réapparition de nationalisme.

Tant le risque de perte d'identité et d'uniformisation du processus de mondialisation que l'envie d'approfondir la connaissance de sa propre culture trouvent leur épanouissement dans le développement des Industries culturelles. La réalité culturelle établit que les Industries culturelles sont en concordance avec le développement actuel des technologies nouvelles, ainsi qu'avec les demandes et besoins des mouvements socioculturels les plus significatifs.

Pour bien dégager les bénéfices qui découlent du développement des Industries culturelles, ce secteur d'activité économique et culturelle aurait besoin d'un appui bien défini. Les instances européennes et les autorités nationales, régionales et locales devraient être capables de mettre en place un environnement légal et administratif favorable à son démarrage et sa consolidation dans le marché. Il appartient aux États membres, aux régions et aux autorités locales de prendre des engagements clairs sur base d'une stratégie concrète pour appuyer la possibilité d'emploi dans le secteur. De cette manière, le tissu socio-économique aurait plus l'envie et des garanties en réagissant dans ce nouveau champ d'action.

Il faut mettre en oeuvre une stratégie d'ensemble pour accroître les possibilités de créer de l'emploi dans le secteur culturel de façon généralisée. On a besoin d'une évolution du secteur culturel qui comprenne un cadre législatif amical: le caractère évolutif des Industries culturelles demande l'apport des instruments légaux qui répondent au progrès de la réalité. Cet examen passe par l'intégration de la dimension culturelle dans les autres politiques communautaires sans négliger la nécessité de renforcer une action communautaire spécifiquement culturelle.

Les instances communautaires devraient continuer à soutenir et sponsoriser les échanges des expériences et les systèmes de coopération entre les États membres. L'Union européenne devrait poursuivre son soutien aux réseaux des collectivités territoriales locales et régionales puisqu'elles se sont révélées comme les instances politiques les plus actives en matière culturelle. Aujourd'hui, les régions et les communes apparaissent comme les sujets, les initiateurs d'une politique culturelle nouvelle inscrite dans un nouveau contexte international.

A côté des problèmes de développement juridique et d'organisation administrative, l'importance de l'éducation et de la formation artistico-culturelle de la population européenne est mise en évidence. En ce qui concerne l'éducation, la question devrait être traitée sous l'angle de l'égalité d'accès à la culture puisque celle-ci est la voie par laquelle chacun peut recevoir l'héritage culturel commun. Il faut créer pour le citoyen européen l'opportunité de connaître sa propre culture et celle d'autres peuples ainsi que l'envie d'approfondir cette connaissance de base par des contacts constants avec le monde de la culture.

Du côté de la formation, l'instruction des cadres performants par rapport aux demandes du marché et aux profils du public ciblé est la première démarche. En effet, il faut savoir soutenir, élargir et raviver la demande culturelle dans la société du futur par l'éducation des jeunes et la formation des cadres spécialisés dans les contenus de la gestion culturelle. De cette façon, l'épanouissement des Industries culturelles se verra garantie par l'existence d'une demande toujours croissante dont le public chercherait un message et un produit culturel qui serait transmis de façon fluide, naturelle et durable.

La synergie entre culture et développement économique se présente comme prometteuse. Il est possible de promouvoir des actions innovatrices à vocation culturelle qui, en se fondant sur le tourisme culturel, seront capables de revitaliser des zones culturellement très riches qui éprouvent des difficultés à sortir de leur déclin économique. Ces actions tendent à se baser sur la coopération interrégionale décentralisée entre autorités publiques et acteurs économiques locaux. Le développement économique au niveau local passe par l'implication et la coopération entre collectivités, ce qui garantit l'ouverture vers d'autres communautés en travaillant en commun pour un projet d'ensemble.

L'intention de l'étude était de servir de base de réflexion et de discussion sur la potentialité des Industries culturelles comme contribution au développement futur d'une Europe plus intégrée. Si les Industries culturelles ont une dimension structurante, lorsqu'elles renforcent la cohésion d'un territoire par leur développement socio-économique et, en même temps, une dimension identitaire, puisqu'elles consolident les identités culturelles des peuples européens, les instances politiques communautaires devraient être capables de sortir la potentialité de ce secteur en la traduisant en actes politiques.

INDUSTRIE CULTURALI E OCCUPAZIONE

NEI PAESI DELL'UNIONE EUROPEA

- SINTESI -

Introduzione

La relazione analizza la situazione attuale delle industrie culturali, proponendosi di evidenziare il collegamento positivo tra cultura e sviluppo socioeconomico nell'Europa dei Quindici e di mettere in luce, in particolare, il potenziale di tali industrie sia in termini sociali, sia per quanto riguarda la creazione di occupazione. Il settore culturale rivela infatti una capacità di costituirsi non solo come fonte di identità europea, ma anche come ambiente per l'attuazione di azioni innovative mirate a promuovere la creazione di posti di lavoro.

Le istituzioni politiche europee e nazionali sono consapevoli dell'urgenza di risolvere il problema della disoccupazione, divenuto una questione di vitale importanza per l'integrazione europea. Il trattato di Amsterdam riconosce la promozione dell'occupazione come una questione d'interesse comune e la inserisce tra gli obiettivi dichiarati dell'Unione. In questa prospettiva, in occasione del Vertice straordinario sull'occupazione, tenutosi il 20 e 21 novembre 1997 a Lussemburgo, il Consiglio europeo ha definito gli orientamenti per il futuro sviluppo della strategia europea in materia di occupazione.

In tale contesto, il settore culturale si rivela come un vero motore di sviluppo europeo. Tra cultura e occupazione si evidenzia una correlazione positiva sempre più stretta. Il patrimonio culturale d'Europa è un elemento vitale dell'identità europea e una fonte di creatività in grado di orientare i futuri sviluppi dell'integrazione europea. Tuttavia, il suo potenziale resta sottovalutato. Il presente studio si propone di definirne il reale valore economico e sociale.

I. Le potenzialità del settore culturale nell'Unione europea

La prima parte propone il quadro concettuale nel quale dovrebbe collocarsi un'analisi descrittiva e prospettiva delle industrie culturali in rapporto all'occupazione. Il settore culturale copre un insieme molto vasto di attività economiche ed industriali, comprendente le attività connesse al patrimonio culturale, alla letteratura, alla stampa, alla musica, alle arti dello spettacolo, ai mezzi di informazione e all'audiovisivo. In riferimento al recente aumento della produzione e della domanda culturale, le industrie del settore si propongono quale ambito di interazione sociale e di attività economica nell'attuale contesto dell'Unione europea, svolgendo contemporaneamente un ruolo promotore dell'occupazione e catalizzatore dell'identità regionale, nazionale ed europea. Questa duplice funzione della cultura inserita nello sviluppo dell'integrazione europea segna il punto di partenza del presente studio. Tale quadro concettuale prevede un impegno da parte dei pubblici poteri. Sarebbe opportuno investire risorse umane e finanziarie, poiché lo sviluppo culturale è più che compatibile con l'obiettivo di coesione economica e sociale delle società moderne. L'attività culturale può diventare un servizio pubblico e privato redditizio da un punto di vista economico, nonché uno strumento atto a promuovere l'identità e l'integrazione delle società. L'Unione europea conta sul potenziale di crescita economica e sulla ricchezza culturale necessaria allo sviluppo del settore delle industrie culturali. Gli Stati membri dell'Unione non mancano di idee innovative né di talenti per affrontare la concorrenza culturale su scala mondiale.

Se le condizioni necessarie a realizzare questo approccio sono già presenti, compito dei pubblici poteri è incoraggiare la creazione di imprese culturali. Incentivando gli individui a sfruttare appieno le proprie energie creative, le industrie culturali possono offrire opportunità di creazione di nuovi posti di lavoro che superano di gran lunga gli effetti delle misure classiche di tutela del patrimonio culturale.

Sia sul piano economico che su quello socioculturale, viene sottolineata l'importanza di un approccio integrato e globale alle industrie culturali, il cui potenziale non dovrebbe essere ignorato dalle autorità pubbliche. Per sostenere in modo adeguato le industrie culturali occorre individuare gli ambiti d'intervento che sembrano offrire maggiori possibilità di riuscita. Perché possa realizzarsi il potenziale della cultura è d'importanza vitale adottare un nuovo approccio adeguato ai bisogni specifici del settore.

II. Lo stato attuale delle industrie culturali nell'Unione europea

Nella seconda parte viene analizzato lo stato attuale delle industrie culturali in seno all'Unione europea. Malgrado la mancanza di dati statistici comparabili per i quindici Stati membri in campo culturale, viene presentata una panoramica generale e obiettiva della situazione attuale delle industrie del settore. Sono esaminati alcuni documenti di lavoro pubblicati di recente dal Consiglio d'Europa (*"La Culture au coeur"* ecc.) e dalla Commissione europea (*"Cultura, industrie culturali e occupazione"* ecc.), nonché numerose relazioni elaborate da organizzazioni pubbliche e private a livello nazionale ed europeo. Attraverso tale analisi si delineano le caratteristiche generali dell'ampiezza e del volume delle attività economiche legate al settore culturale. Si fa inoltre preciso riferimento agli aiuti pubblici concessi al settore culturale, analizzando le iniziative e i programmi condotti a livello nazionale ed europeo. La trattazione è avvalorata da interviste a specialisti del settore culturale e delle PMI. Ne risulta una prospettiva in termini pratici e concreti del lavoro svolto dalle industrie culturali.

Dal bilancio della situazione relativa alle industrie culturali dell'Unione europea emerge un ventaglio di possibilità di produzione e di consumo culturale molto diversificato e promettente. Tra i vari settori culturali esaminati, i campi di attività che presentano le prospettive più favorevoli sono costituiti dai progetti associati al patrimonio culturale e dalle attività connesse alle nuove tecnologie, in particolare all'audiovisivo e alla società dell'informazione. Malgrado i risultati positivi conseguiti nel campo del patrimonio culturale e dell'artigianato, le autorità tendono ancora a trascurare questi settori creatori di occupazione. Benché la Commissione cominci a prendere coscienza della loro importanza economica, il sostegno che ricevono al momento non è ancora sufficiente.

Le nuove tecnologie e l'audiovisivo sono i settori d'attività che sempre più spesso ottengono il forte sostegno delle istituzioni politiche nazionali ed europee, sia a livello politico che finanziario. La televisione e il cinema sono diventati fornitori democratici e potenti di beni e servizi culturali, anche se a livello di contenuti prevalgono i prodotti americani, a detrimento di quelli europei. Le industrie attive nel campo delle nuove tecnologie avranno l'opportunità di inserirsi sul mercato dell'Unione europea, poiché, malgrado gli ostacoli da esse incontrati in termini di accesso al pubblico e di

liberalizzazione dei diritti d'autore, il loro sviluppo sarà incoraggiato da una domanda crescente proveniente dalla società civile.

Non esiste ancora una chiara definizione delle industrie culturali: in tale categoria è possibile includere un'ampia gamma di attività economiche, culturali e non culturali. L'indeterminatezza concettuale delle industrie culturali contrasta con la realtà dell'offerta culturale, che è stimolata dal dinamismo delle PMI e che coinvolge un insieme di settori economici con un impatto positivo sul mercato dell'occupazione.

Di fronte alla progressiva integrazione delle economie, le PMI del settore culturale e le imprese artigianali sono soggette alla concorrenza internazionale. Per garantire il ruolo cruciale che esse svolgono nel mantenimento dell'occupazione e nello sviluppo locale, è importante fornire a tali imprese i mezzi per riuscire in tale ambiente economico. Si suggeriscono due assi prioritari: l'ambiente amministrativo e fiscale delle PMI culturali e la promozione dello spirito d'innovazione presso gli imprenditori riguardo all'applicazione dei principi della gestione culturale.

L'istituzione da parte delle autorità nazionali di meccanismi di sostegno a favore delle imprese culturali, che tengano conto della loro specificità, favorirà ulteriormente lo sviluppo delle industrie culturali. La creatività del settore culturale e l'iniziativa individuale non sono mai state i freni dello sviluppo delle imprese culturali dell'Unione europea. Al contrario, un ambiente che favorisca, in termini relativi, le grandi imprese del settore culturale a livello fiscale, amministrativo e finanziario costituisce chiaramente un ostacolo alla creazione e al consolidamento delle PMI culturali e delle imprese artigianali.

E' opportuno che le istituzioni politiche dell'Unione europea continuino ad intervenire finanziariamente per apportare un sostegno sotto forma di programmi complementari ai finanziamenti nazionali o locali. Gli aiuti finanziari dovrebbero essere concessi sulla base di uno strumento unico ed integrato, tenendo conto delle prospettive dei progetti in questione e valutando le diverse proposte rispetto al loro valore aggiunto ed alla redditività economica. Appare fondamentale per il futuro delle industrie culturali stabilire una strategia di sostegno pragmatica e applicarla in modo integrato con le altre attività economiche.

III. Le prospettive delle industrie culturali nell'Unione europea

La terza parte introduce l'approccio prospettivo dello studio. Un settore considerato come potenziale trampolino di lancio e strumento di promozione delle industrie culturali è quello del turismo culturale. Il sostegno a questo settore permetterebbe di consolidare ed incrementare le attività economiche classiche connesse al patrimonio culturale. Una rivitalizzazione ed una ridefinizione del turismo culturale potrebbero offrire una base per le azioni innovative collegate alle nuove tecnologie e ai mezzi di informazione. Tali sviluppi stimolerebbero la creazione di nuove imprese con buone possibilità di espansione. Per queste ragioni, il turismo culturale è identificato come uno spazio di

sviluppo “imprenditoriale”, con importanti possibilità di favorire la coesione economica, sociale e culturale delle regioni in declino.

I benefici derivanti dal turismo culturale evidenziano la necessità di fornire un forte sostegno politico al settore. Il turismo culturale ha l'effetto sia di dinamizzare l'occupazione sia di valorizzare la cultura europea. Un intervento pubblico dovrebbe tuttavia tenere conto anche delle ripercussioni che un turismo culturale non integrato potrebbe avere sull'equilibrio socioeconomico di una regione. Occorre far sì che i flussi turistici aumentino le entrate di una zona, valorizzando le peculiarità locali, regionali e nazionali.

Le attività culturali connesse alla “alta cultura” e quelle derivanti dalle nuove tecnologie potrebbero innanzitutto concentrare la propria offerta su luoghi turistici frequentati da un pubblico attratto dalle attività ludico-culturali. Nei settori d'attività della “alta cultura” il collegamento tra turismo culturale e visite al patrimonio darà origine ad ulteriori domande in campo culturale. Nel settore delle tecnologie avanzate, la multimedialità e l'audiovisivo associati al turismo culturale tenderanno a divenire i due settori d'attività più competitivi.

Nel secondo capitolo di questa parte vengono definite alcune linee d'azione (a livello educativo e a livello politico-amministrativo nazionale ed europeo), in grado di avviare in modo integrato il dibattito politico riguardo alle industrie culturali. E' soprattutto conferendo una maggiore e migliore visibilità politica al settore culturale e individuando le debolezze delle industrie culturali che si potrà dare un sostegno efficace e duraturo ad un settore promettente di attività socioeconomica. Sia le istituzioni europee che le autorità nazionali potrebbero quindi avvalersi di tali orientamenti come punto di riferimento per sostenere maggiormente lo sviluppo delle industrie culturali in generale e del settore del turismo culturale in particolare.

Il progresso delle industrie culturali dipende dall'integrazione di un concetto più ampio di patrimonio in una strategia orizzontale del turismo culturale, focalizzata su mezzi tradizionali e moderni di comunicazione. L'attrazione turistica dei luoghi d'interesse culturale faciliterà il contatto tra i beni e i servizi offerti dalle diverse imprese culturali e un pubblico interessato e culturalmente attivo.

Queste proposte d'azione possono stimolare il dibattito politico sulle industrie culturali. In mancanza di una politica comune sui diversi settori culturali, occorre dare agli Stati membri una visione comune del futuro, tracciare un bilancio della situazione e decidere di orientarsi in una direzione precisa. Il principio di sussidiarietà e il quadro limitativo dell'articolo 128 del trattato CE fanno sì che non si possa attendere dall'Unione europea un intervento troppo consistente nel settore culturale. Nondimeno, ciò non impedisce di conferire alle industrie culturali la visibilità politica che meritano, al fine di avviare in futuro le misure di cui necessitano.

Conclusioni

Lo spazio multiculturale dell'Unione europea costituisce un importante punto di forza. La ricchezza culturale che comprende è in sé degna di nota, ma comporta anche un altro tipo d'interesse per le autorità: sulla base di tale ricchezza, le industrie culturali, innovative e promettenti, possono contribuire alla creazione di occupazione ed essere nel contempo un mezzo per rafforzare il senso di *comunità* in Europa. La sfida consiste nel conciliare la cultura come veicolo di sviluppo dell'identità europea con la promozione di nuove fonti di occupazione sostenibili, indipendenti e compatibili con l'economia di mercato.

Le potenzialità del settore culturale in generale e delle industrie culturali in particolare sono ampiamente sottovalutate e scarsamente sfruttate dai pubblici poteri. Le industrie culturali costituiscono un settore di attività con un grande potere di mobilitazione per quanto riguarda l'introduzione delle nuove tecnologie e rappresentano altresì il mezzo ideale per la trasmissione di informazioni di fronte alla mondializzazione degli scambi culturali e al riapparire del nazionalismo.

L'espansione delle industrie culturali può determinare tanto il rischio di perdita d'identità e di uniformazione del processo di mondializzazione quanto il desiderio di approfondire la conoscenza della propria cultura. La realtà culturale indica che le industrie culturali sono in concordanza con l'attuale sviluppo delle nuove tecnologie, nonché con le domande e i bisogni dei movimenti socioculturali più significativi.

Per massimizzare i benefici derivanti dallo sviluppo delle industrie culturali, questo settore di attività economica e culturale richiederebbe un sostegno ben definito. Le istituzioni europee e le autorità nazionali, regionali e locali dovrebbero creare un ambiente giuridico e amministrativo che ne favorisca il lancio e il consolidamento sul mercato. Tocca agli Stati membri, alle regioni e alle autorità locali assumere impegni chiari, sulla base di una strategia concreta, per promuovere la possibilità di occupazione nel settore. In tal modo, il tessuto socioeconomico ne riceverebbe maggiore impulso e più garanzie grazie all'azione intrapresa.

Occorre attuare una strategia globale allo scopo di aumentare le possibilità di creare occupazione nel settore culturale in generale. E' necessario innanzitutto conferire al settore un quadro legislativo favorevole: il carattere evolutivo delle industrie culturali richiede l'apporto di strumenti legali che rispondano al progresso della realtà. Tale esame passa attraverso l'integrazione della dimensione culturale nelle altre politiche comunitarie, senza trascurare la necessità di potenziare un'azione comunitaria culturale specifica.

E' opportuno che le istituzioni comunitarie continuino a sostenere e a sponsorizzare gli scambi di esperienze e i sistemi di cooperazione tra gli Stati membri. L'Unione europea dovrebbe continuare a fornire il proprio sostegno alle reti delle collettività territoriali locali e regionali, che si sono rivelate le entità politiche più attive in campo culturale. Oggi le regioni e i comuni sembrano essere i soggetti, gli iniziatori di una nuova politica culturale inscritta in un nuovo contesto internazionale.

Oltre ai problemi di evoluzione giuridica e di organizzazione amministrativa, viene sottolineata l'importanza dell'istruzione e della formazione artistico-culturale della popolazione europea. Per quanto riguarda l'istruzione, la questione dovrebbe essere affrontata nell'ottica della parità di accesso alla cultura, poiché è questo il mezzo attraverso il quale ciascuno può ricevere l'eredità culturale comune. Occorre offrire al cittadino europeo l'opportunità di conoscere la propria cultura e quella di altri popoli e stimolare il desiderio di approfondire tale conoscenza di base attraverso contatti costanti con il mondo della cultura.

Nel campo della formazione, il primo passo è formare funzionari efficienti in rapporto alla domanda del mercato e alle caratteristiche del pubblico destinatario. E' necessario infatti sostenere, ampliare e risvegliare la domanda culturale nella società del futuro, attraverso l'educazione dei giovani e la formazione di dirigenti specializzati nei contenuti della gestione culturale. In tal modo, lo sviluppo delle industrie culturali sarà garantito dall'esistenza di una domanda in costante crescita di un pubblico le cui esigenze sono un messaggio e un prodotto culturale trasmesso in modo fluido, naturale e costante.

La sinergia tra cultura e sviluppo economico appare promettente. E' possibile promuovere azioni innovative di carattere culturale che, promuovendo il turismo culturale, potranno rivitalizzare zone culturalmente molto ricche che incontrano difficoltà ad uscire dal loro declino economico. Tali azioni tendono a basarsi sulla cooperazione interregionale decentrata tra autorità pubbliche e operatori economici locali. Lo sviluppo economico a livello locale è legato alla partecipazione delle collettività e alla loro cooperazione, che garantisce l'apertura verso altre comunità, lavorando in comune per un progetto d'insieme.

L'intenzione dello studio era di fornire una base di riflessione e di discussione sulla potenzialità delle industrie culturali come contributo al futuro sviluppo di un'Europa più integrata. Considerato che le industrie culturali possiedono una dimensione strutturante, in quanto rafforzano la coesione di un territorio con il loro sviluppo socioeconomico, e, nel contempo, una dimensione di identità, poiché consolidano le identità culturali dei popoli europei, le istituzioni politiche comunitarie dovrebbero saperne sfruttare le potenzialità, concretandole in azioni politiche.

CULTUURINDUSTRIE EN WERKGELEGENHEID
IN DE LIDSTATEN VAN DE EUROPESE UNIE

- SAMENVATTING -

Inleiding

Dit verslag geeft een analyse van de stand van zaken in de cultuurindustrie en wil aantonen dat er een positief verband bestaat tussen cultuur en sociaaleconomische ontwikkeling in het Europa van de Vijftien. Meer in het bijzonder wordt getracht het maatschappelijke en werkscheppende potentieel van de cultuurindustrie aan te geven. De culturele sector blijkt niet alleen een bron van de Europese identiteit te kunnen zijn, maar tevens ruimte te bieden aan vernieuwende actie die aanzet tot nieuwe werkgelegenheid.

De Europese en nationale politieke instanties zijn zich van de noodzaak bewust een oplossing voor het werkloosheidsprobleem te vinden, wat van cruciaal belang is geworden voor de Europese integratie. Het Verdrag van Amsterdam maakt van de werkgelegenheid een vraagstuk van gemeenschappelijk belang en een expliciete doelstelling van de Unie. In die zin heeft de Europese Raad tijdens zijn buitengewone bijeenkomst over werkgelegenheid op 20 en 21 november 1997 in Luxemburg de hoofdlijnen voor de ontwikkeling van een Europese werkgelegenheidsstrategie vastgesteld.

In deze context blijkt de culturele sector een ware motor voor de Europese ontwikkeling te zijn. Het positieve verband tussen cultuur en werkgelegenheid komt steeds duidelijker tot uiting. Het cultureel erfgoed van Europa is een element van vitaal belang voor de Europese identiteit en een bron van creativiteit, die de verdere ontwikkeling van de Europese integratie kan sturen. De mogelijkheden van deze sector worden echter nog altijd onderschat. Deze studie is opgezet om de werkelijke economische en sociale waarde van de culturele sector vast te stellen.

I. De potentiële mogelijkheden van de culturele sector in de Europese Unie

Het eerste deel geeft het conceptuele kader voor een beschrijvende en prospectieve analyse van de cultuurindustrie in samenhang met de werkgelegenheid. De culturele sector beslaat een zeer breed economisch terrein met activiteiten die verband houden met openbaar kunstbezit, literatuur, pers, muziek, podiumkunsten, media en de audiovisuele sector. Bij de recente toename van culturele vraag en productie richt de cultuurindustrie zich op het terrein van sociale interactie en economische activiteit binnen de huidige Europese Unie. De cultuurindustrie is zowel motor van de werkgelegenheid als katalysator van de regionale, nationale en Europese identiteit. Onze studie gaat uit van deze dubbele functie van de cultuur in de ontwikkeling van de Europese integratie. Dit conceptuele kader rechtvaardigt een bemoeienis van de overheid. Zij moet hierin menskracht en financiële middelen investeren omdat culturele bloei uitstekend verenigbaar is met het streven naar economische en sociale samenhang in de moderne samenleving. Het culturele leven werkt niet alleen als een katalysator voor de identiteit en integratie van de maatschappij, maar kan tevens een rendabele openbare en particuliere dienstensector worden. De Europese Unie rekent op het voor de ontwikkeling van de culturele sector noodzakelijke economische groeipotentieel en culturele rijkdom. De lidstaten van de Unie ontbreekt het niet aan nieuwe ideeën noch aan talent om de culturele concurrentie op wereldschaal aan te kunnen.

Als aan de voor deze aanpak noodzakelijke voorwaarden reeds is voldaan, moet de overheid de oprichting van ondernemingen in de cultuurindustrie aanmoedigen. Door mensen aan te zetten hun creatieve energie volledig te benutten, biedt de cultuurindustrie mogelijkheden voor het creëren van nieuwe banen die veel verder gaan dan de traditionele maatregelen tot behoud van cultureel erfgoed.

Zowel op economisch als sociaalcultureel niveau is het belang van een geïntegreerde en globale aanpak in de cultuurindustrie duidelijk. De overheid mag het potentieel van de cultuurindustrie niet over het hoofd zien. Teneinde deze industrie adequaat te steunen, moet men zich op de terreinen richten die het meeste kans op succes lijken te hebben. Willen alle mogelijkheden die de cultuur biedt, werkelijkheid worden, dan is het van groot belang dat de specifieke behoeften van deze sector anders worden aangepakt.

II. De huidige situatie van de cultuurindustrie in de Europese Unie

In het tweede deel wordt de huidige situatie van de cultuurindustrie binnen de Europese Unie geanalyseerd. Hoewel er geen vergelijkbare statistische gegevens voor de vijftien lidstaten bestaan, wordt toch een algemeen en objectief overzicht van deze sector gegeven. Er zijn werkdocumenten bestudeerd, die recentelijk zijn gepubliceerd door de Raad van Europa ("*La Culture au coeur*", enz.) en door de Europese Commissie ("*Culture, Industries culturelles et emploi*", enz.) zijn gepubliceerd, evenals talrijke rapporten van nationale en Europese overheids- en particuliere organisaties. Uit deze analyse zijn de algemene kenmerken van de verspreiding en omvang van de economische activiteiten die met de culturele sector verband houden, gedestilleerd. Voorts is een empirische verwijzing naar de overheidssteun aan de culturele sector opgenomen, op basis van de analyse van nationale en Europese initiatieven en programma's. Het geheel wordt onderbouwd door gesprekken met deskundigen uit de culturele sector en van het MKB. Een praktisch en concreet beeld van het werk van de cultuurindustrie is hiervan het resultaat.

Uit het overzicht van de situatie waarin de cultuurindustrie in de Europese Unie verkeert, blijkt dat de mogelijkheden van vraag en aanbod op cultureel terrein zeer verscheiden en veelbelovend zijn. Van de verschillende bestudeerde culturele sectoren bieden projecten die verband houden met het kunstbezit en de nieuwe technologieën - met name de audiovisuele sector en de informatiemaatschappij - de beste vooruitzichten. Ondanks de goede resultaten van het openbaar kunstbezit en de kunstnijverheid, lijkt de overheid nog altijd deze werkscheppende sectoren over het hoofd te zien. De Commissie begint weliswaar het economische belang ervan te beseffen, maar de steun die zij momenteel ontvangen is nog altijd onvoldoende.

Nieuwe technologieën en audiovisuele media worden politiek en financieel steeds meer door de nationale en Europese autoriteiten gesteund. Televisie en bioscoop zijn democratische en machtige leveranciers van culturele goederen en diensten geworden, ook al domineren de Amerikaanse producties ten koste van de Europese. De bedrijven die actief zijn op het gebied van de nieuwe technologieën zullen zich wel integreren in de markt van de Europese Unie. Ook al stoten zij op obstakels bij de toegang tot het publiek en de liberalisering van de auteursrechten, toch zullen

hightechbedrijven zich extra kunnen ontwikkelen door de toenemende vraag vanuit de burgermaatschappij.

De cultuurindustrie is niet altijd goed omschreven: het betreft een grote verscheidenheid aan economische, culturele en niet-culturele activiteiten. De vage omschrijving vormt een contrast met het concrete culturele aanbod dat door de dynamiek van het MKB wordt gestimuleerd en dat betrekking heeft op een reeks economische sectoren die een positieve invloed op de arbeidsmarkt hebben.

Met de toenemende integratie van de economieën krijgen het MKB in de culturele sector en de kunstnijverheid met internationale concurrentie te maken. Om de cruciale rol veilig te stellen, die zij bij het handhaven van de werkgelegenheid en de lokale ontwikkeling spelen, is het belangrijk dergelijke ondernemingen middelen te verschaffen om zich in zo'n economische omgeving staande te houden. Daarbij zou actie kunnen worden ondernomen op twee prioritaire hoofdlijnen: het bestuursrechtelijke en fiscale klimaat voor het MKB in de culturele sector en de bevordering van een innoverende mentaliteit bij de ondernemers ten aanzien van de integratie van de beginselen van cultureel beheer.

Als de nationale autoriteiten voor ondernemingen in de culturele sector steunmechanismen invoeren die rekening houden met hun specifieke karakter, zullen zij zich gemakkelijker kunnen ontwikkelen. De creativiteit van de culturele sector en het persoonlijke initiatief hebben nooit een rem gezet op de ontwikkeling van deze ondernemingen in de Europese Unie. Integendeel, een klimaat dat voor de grote organisaties in de culturele sector in fiscaal, bestuursrechtelijk en financieel opzicht gunstiger is, vormt duidelijk een nadeel voor de start en consolidatie van het culturele MKB en de kunstnijverheid.

De politieke instellingen van de Europese Unie zouden financiële steun moeten blijven geven in de vorm van programma's die de nationale of lokale financieringen aanvullen. Vanuit één enkel geïntegreerd instrument zou er financiële steun moeten worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de vooruitzichten van de betrokken projecten. Voorstellen moeten worden onderzocht op toegevoegde waarde en economische haalbaarheid. Een strategie van pragmatische steun, geïntegreerd in de overige economische activiteiten, lijkt van fundamenteel belang te zijn voor de toekomst van de cultuurindustrie.

III. De vooruitzichten van de cultuurindustrie in de Europese Unie

Het derde deel behandelt de toekomstgerichte aanpak. Cultuurtoerisme wordt beschouwd als een terrein dat als startpunt en versterking van de cultuurindustrie zou kunnen dienen. Door het cultuurtoerisme te steunen zouden de traditionele economische activiteiten die verband houden met het openbaar kunstbezit kunnen worden geconsolideerd en uitgebreid. Stimulering en nieuwe omschrijving van het cultuurtoerisme zouden als basis kunnen dienen voor vernieuwende acties

waarbij gebruik wordt gemaakt van de nieuwe technologieën en de media. Deze ontwikkeling zou de oprichting van nieuwe bedrijven met goede ontwikkelingsmogelijkheden kunnen bevorderen. Daarom wordt het cultuurtoerisme gezien als een terrein voor bedrijfsgerichte ontwikkeling met grote mogelijkheden om de economische, sociale en culturele samenhang van probleemregio's te bevorderen.

De voordelen van het cultuurtoerisme leiden tot de bewustwording dat deze sector krachtige politieke steun nodig heeft. Cultuurtoerisme zorgt voor extra werkgelegenheid en legt tevens de nadruk op de Europese cultuur. Daarbij moet echter ook rekening worden gehouden met de nadelen van een niet-geïntegreerd cultuurtoerisme voor het sociaaleconomische evenwicht van een regio. Er moet op worden gelet dat de toeristenstromen extra inkomsten voor de betrokken regio opleveren terwijl tevens de specifieke kenmerken op lokaal, regionaal en nationaal niveau tot hun recht komen.

Culturele activiteiten rond de "haute culture" en de activiteiten die voortvloeien uit de nieuwe technologieën zouden in eerste instantie hun aanbod moeten concentreren op het publiek dat zich voelt aangetrokken door ludiek-culturele activiteiten. Bij de zogenaamde "haute culture" zal de relatie tussen cultuurtoerisme en bezoek aan het cultureel erfgoed een andere culturele vraag oproepen. Bij de geavanceerde technologie zullen de combinaties cultuurtoerisme-multimedia en cultuurtoerisme-audiovisuele kunst waarschijnlijk het meeste succes hebben.

In het tweede hoofdstuk van dit deel worden enkele actielijnen (op educatief alsmede op nationaal en Europees politiek-bestuursrechtelijk niveau) aangegeven. Zij kunnen een geïntegreerd politiek debat over de cultuurindustrie op gang brengen. Door de culturele sector met name voor de politiek zichtbaarder te maken en de zwakke punten van de cultuurindustrie aan te wijzen, zullen wij een veelbelovende sociaaleconomische activiteitensector doeltreffend en duurzaam kunnen steunen. Zowel de Europese instellingen als de nationale overheden zouden dit als aanknopingspunt kunnen gebruiken om de steun aan de ontwikkeling van de cultuurindustrie in het algemeen en het cultuurtoerisme in het bijzonder te vergroten.

De cultuurindustrie komt tot bloei door een ruimer begrip van het cultureel erfgoed in een horizontale strategie voor het cultuurtoerisme op te nemen. Zo'n strategie maakt vooral gebruik van traditionele en moderne communicatiemiddelen. De aantrekkingskracht die culturele locaties op toeristen zal hebben, zal het contact tussen de verschillende culturele ondernemingen met hun producten- en dienstenaanbod en een in cultuur geïnteresseerd en actief publiek bevorderen.

Deze actievoorstellen kunnen het politieke debat over de cultuurindustrie stimuleren. Omdat er geen gemeenschappelijk beleid bestaat voor de verschillende culturele sectoren, moeten alle lidstaten een gemeenschappelijke visie op de toekomst ontwikkelen, de balans opmaken van de huidige situatie en besluiten welke weg zij precies willen inslaan. Door het subsidiariteitsbeginsel en het beperkende kader van artikel 128 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschappen kunnen wij van de Europese Unie geen grootscheepse actie op cultureel terrein verwachten. Dat vormt echter geen beletsel om de cultuurindustrie de politieke zichtbaarheid te geven die zij verdient en die tenslotte zal leiden tot de maatregelen die zij nodig heeft.

Conclusie

De multiculturele ruimte van de Europese Unie is een grote troef. Haar culturele rijkdom is zonder meer opmerkelijk, maar is voor de overheid tevens om andere redenen van belang: op basis van deze rijkdom kan de innoverende en veelbelovende cultuurindustrie bijdragen tot nieuwe werkgelegenheid en tevens het saamhorigheidsgevoel in Europa versterken. Het gaat er nu om de cultuur als instrument voor de ontwikkeling van de Europese identiteit te combineren met de ontwikkeling van nieuwe bronnen van duurzaam en onafhankelijk werk, die verenigbaar is met de markteconomie.

De mogelijkheden van de culturele sector in het algemeen en de cultuurindustrie in het bijzonder worden sterk door de overheid onderschat en onvoldoende benut. De cultuurindustrie is een zeer geschikt terrein voor de invoering van nieuwe technologieën. Zij vormt ook het ideale instrument voor informatie-overdracht met het oog op de mondialisering van de culturele uitwisseling en het opnieuw opduiken van nationalistische sentimenten.

De ontwikkeling van de cultuurindustrie is een probaat middel om het risico van identiteitsverlies en van het eenvormige mondialiseringsproces tegen te gaan en tevens te beantwoorden aan de wens om de kennis van de eigen cultuur te verdiepen. De cultuurindustrie is in overeenstemming met de huidige ontwikkeling van de nieuwe technologieën en met de vragen en behoeften van de belangrijkste sociaalculturele stromingen.

Om werkelijk voordeel te halen uit de ontwikkeling van de cultuurindustrie moet deze economische en culturele sector welomschreven steun krijgen. De Europese instellingen en de nationale, regionale en lokale overheden zouden een wettelijk en bestuursrechtelijk kader moeten kunnen ontwikkelen dat bevorderlijk is voor de lancering en versterking van deze sector op de markt. De lidstaten, regio's en lokale overheden moeten op basis van een concrete strategie duidelijke verplichtingen aangaan om de werkgelegenheid in deze sector te steunen. Zo zal de sociaaleconomische structuur beter gemotiveerd en gedekt zijn wanneer zij zich op dit nieuwe actieterrein begeeft.

Er moet een globale strategie worden gevoerd om overal in de culturele sector werk te scheppen. De culturele sector moet zich verder kunnen ontwikkelen binnen een gunstig wetgevend kader: voor de zich ontwikkelende cultuurindustrie zijn rechtsinstrumenten nodig die beantwoorden aan de vooruitgang in de praktijk. Daartoe moet de culturele dimensie in de overige communautaire beleidsvormen worden ingepast, zonder de noodzaak om een specifiek culturele communautaire actie te versterken over het hoofd te zien.

De communautaire instanties moeten de uitwisseling van ervaringen en de samenwerkingssystemen tussen de lidstaten blijven steunen en sponsoren. De Europese Unie moet haar steun aan de netwerken van lokale en regionale overheden voortzetten, aangezien deze de actiefste politieke

instanties op cultureel terrein blijken te zijn. Tegenwoordig blijken de regio's en gemeenten onderwerp en initiatiefnemer van een nieuw cultureel beleid in een nieuwe internationale context te zijn.

AS INDÚSTRIAS CULTURAIS E O EMPREGO
NOS PAÍSES DA UNIÃO EUROPEIA

- SÍNTESE -

Introdução

O relatório apresenta uma análise sobre o estado de desenvolvimento das indústrias culturais, com o fim de demonstrar a relação positiva entre a cultura e o desenvolvimento socioeconómico na Europa dos Quinze. O objectivo específico é descobrir o potencial das indústrias culturais, tanto em termos sociais como de criação de postos de trabalho. O sector cultural revela ser um domínio com capacidade para se afirmar, simultaneamente, como fonte de identidade europeia e como factor de desenvolvimento de acções inovadoras que estimule a criação de postos de trabalho.

As instâncias políticas europeias e nacionais estão conscientes da necessidade de resolver o problema do desemprego, que se tornou uma questão vital para a integração europeia. O Tratado de Amesterdão faz do emprego uma questão de interesse comum e um objectivo explícito da União. Neste sentido, o Conselho Europeu fixou as linhas de orientação do futuro desenvolvimento da estratégia europeia de emprego, na Cimeira extraordinária sobre o emprego e o desemprego, em 20 e 21 de Novembro de 1997, no Luxemburgo.

Perante tal situação, o sector cultural revela-se como um verdadeiro motor de desenvolvimento europeu. Verifica-se uma correlação positiva crescente entre cultura e emprego. O património cultural da Europa é um elemento vital da identidade europeia e uma fonte de criatividade que pode orientar a evolução ulterior da integração europeia. No entanto, as potencialidades da cultura continuam a ser subestimadas. O presente estudo foi, assim, concebido na perspectiva de identificar o seu verdadeiro valor económico e social.

I. As potencialidades do sector cultural na União Europeia

A primeira parte propõe o quadro conceptual em que deve ser situada uma análise descritiva e prospectiva das indústrias culturais em relação ao emprego. O sector cultural abrange um conjunto muito vasto de áreas de actividade económica e industrial. Nele se incluem as actividades ligadas ao património, à literatura, à imprensa, à música, às artes do espectáculo, aos meios de comunicação social e ao audiovisual. Com o recente aumento da produção e da procura cultural, as indústrias culturais surgem como um domínio de interacção social e de actividade económica no contexto actual da União Europeia. As indústrias culturais apresentam-se simultaneamente como motor do emprego e catalisador da identidade regional, nacional e europeia. Esta dupla função da inserção da cultura no desenvolvimento da integração europeia constitui o ponto de partida do nosso estudo. Este quadro conceptual justifica um empenhamento por parte dos poderes públicos. Há que investir nele recursos humanos e financeiros, visto que o enriquecimento cultural é mais do que compatível com o desejo de coesão económica e social das sociedades modernas. A vida cultural pode tornar-se um serviço público e privado economicamente rentável, bem como um instrumento catalisador da identidade e integrador das sociedades. A União Europeia dispõe do potencial de crescimento económico e da riqueza cultural necessários para o desenvolvimento do sector das indústrias culturais. Aos Estados-Membros da União não faltam ideias inovadoras nem talentos para enfrentar a concorrência cultural à escala mundial.

Embora já existam as condições necessárias para esta abordagem, os poderes públicos devem encorajar a criação de empresas culturais. Ao incitarem os indivíduos à plena exploração das suas energias criativas, as indústrias culturais podem oferecer muito mais possibilidades de criação de novos postos de trabalho do que as medidas clássicas de preservação do património cultural.

Tanto no plano económico como no plano sociocultural, é realçada a importância de uma abordagem integrada e global no que se refere às indústrias culturais. As potencialidades destas últimas não deveriam ser negligenciadas pelos poderes públicos. Para apoiar de forma adequada as indústrias culturais, é necessário visar e actuar nas áreas em que as possibilidades de êxito parecem ser mais promissoras. Para que o potencial da cultura se torne realidade, é essencial adoptar-se uma abordagem nova e actual das necessidades específicas do sector.

II. O estado actual das indústrias culturais na União Europeia

Numa segunda parte, é analisado o estado actual das indústrias culturais na União Europeia. Apesar de faltarem estatísticas culturais comparáveis sobre os Quinze, é apresentada uma visão geral e objectiva da situação actual das indústrias culturais. São analisados alguns documentos de trabalho recentemente publicados pelo Conselho da Europa (designadamente "*La culture au coeur*") e pela Comissão (nomeadamente "*Cultura, Indústrias Culturais e Emprego*"), bem como numerosos relatórios provenientes de organizações, públicas e privadas, a nível nacional e europeu. Esta análise permite delinear as características gerais, em termos de extensão bem como o volume das actividades económicas ligadas ao sector cultural. Além disso, é feita uma referência empírica às ajudas públicas atribuídas ao sector cultural, analisando as iniciativas e os programas desenvolvidos aos níveis nacional e europeu. O conjunto apoia-se em entrevistas com especialistas do sector cultural e das PME. O resultado é uma perspectiva prática e concreta do trabalho das indústrias culturais.

O balanço da situação das indústrias culturais da União Europeia revela que a gama de possibilidades de produção e de consumo culturais é extremamente diversificada e promissora. Entre os diferentes sectores culturais analisados, as áreas de actividade que apresentam melhores perspectivas são as dos projectos associados ao património, bem como as actividades ligadas às novas tecnologias, nomeadamente as do audiovisual e da sociedade da informação. Apesar do bom desempenho do património e do artesanato, os poderes públicos ainda têm tendência para negligenciar estes sectores criadores de emprego. Embora a Comissão comece a tomar consciência da sua importância económica, o apoio que actualmente recebem ainda não é suficiente.

As novas tecnologias e o audiovisual estão a tornar-se sectores de actividade cada vez mais apoiados, tanto política como financeiramente, pelas instâncias políticas nacionais e europeias. A televisão e o cinema tornaram-se fornecedores democráticos e poderosos de bens e serviços culturais, apesar de os seus conteúdos privilegiarem os produtos americanos em detrimento dos europeus. As indústrias activas no domínio das novas tecnologias devem inserir-se no mercado da União Europeia. Mesmo que encontrem no seu caminho obstáculos relacionados com o acesso ao

público e com a liberalização dos direitos de autor, as indústrias das tecnologias avançadas verão o seu desenvolvimento estimulado por uma procura crescente por parte da sociedade civil.

As indústrias culturais ainda não estão bem definidas. Nesta categoria industrial pode ser incluída uma grande variedade de actividades económicas, culturais e não culturais. A indeterminação conceptual das indústrias culturais contrasta com a realidade da oferta cultural, que é estimulada pelo dinamismo das PME e afecta um conjunto de sectores económicos com impacto positivo no mercado de emprego.

A progressiva integração das economias submete as PME culturais e as empresas artesanais à concorrência internacional. Para garantir o papel crucial que desempenham na manutenção do emprego e no desenvolvimento local, é importante proporcionar a essas empresas os meios para serem bem sucedidas num tal ambiente económico. São sugeridos dois eixos prioritários: o enquadramento administrativo e fiscal das PME culturais e o espírito de inovação entre os empresários, no tocante à incorporação dos princípios da gestão cultural.

Se as autoridades nacionais criarem mecanismos de apoio às empresas culturais que tenham em conta a sua especificidade, o desenvolvimento das indústrias culturais será mais facilitado. A criatividade do sector cultural e a iniciativa individual nunca foram obstáculos ao desenvolvimento das empresas culturais da União Europeia. Ao invés, um ambiente que favoreça, em termos relativos, as grandes empresas do sector cultural, nos planos fiscal, administrativo e financeiro, constitui claramente uma desvantagem para o lançamento e a consolidação das PME culturais e das empresas artesanais.

As instâncias políticas da União Europeia devem continuar a intervir financeiramente a fim de proporcionarem um apoio, sob a forma de programas destinados a complementar os financiamentos nacionais e locais. Com base num instrumento único e integrado, as ajudas financeiras deverão ser atribuídas tendo em conta os estudos prospectivos dos projectos em causa. É necessário estudar as diferentes propostas na perspectiva do valor acrescentado e da viabilidade económica. Para o futuro das indústrias culturais, parece ser fundamental definir uma estratégia de apoio pragmática e aplicá-la de forma integrada com as restantes actividades económicas.

III. Prospectivas das indústrias culturais na União Europeia

A terceira parte introduz a abordagem prospectiva do estudo. O turismo cultural é considerado uma área susceptível de vir a tornar-se o ponto de arranque e de reforço das indústrias culturais. O apoio ao turismo cultural permitirá consolidar e aumentar as actividades económicas clássicas que estão relacionadas com o património cultural. A revitalização e a redefinição do turismo cultural poderão servir de base às acções inovadoras associadas às novas tecnologias e aos meios de comunicação social. Este desenvolvimento estimulará a criação de novas empresas com boas possibilidades de expansão. Por isso o turismo cultural é identificado como um espaço de desenvolvimento "empresarial" com grandes possibilidades de favorecer a coesão económica, social e cultural das regiões em declínio.

Os benefícios decorrentes do turismo cultural induzem uma tomada de consciência da necessidade de conceder um forte apoio político ao sector. O turismo cultural implica, ao mesmo tempo, a dinamização do emprego e a valorização da cultura europeia. Contudo, uma intervenção pública deste género também deverá ter em conta o eventual impacto negativo de um turismo cultural não integrado sobre o equilíbrio socioeconómico de uma região. É necessário velar por que os fluxos turísticos aumentem os rendimentos de uma zona, valorizando as idiossincrasias locais, regionais e nacionais.

As actividades culturais ligadas à "alta cultura" e as que decorrem das novas tecnologias poderão começar por centrar a sua oferta em locais turísticos frequentados por um público atraído pelas actividades lúdico-culturais. Nos sectores de actividade da "alta cultura", a ligação turismo cultural - visitas ao património será o pólo de atracção de outras ofertas culturais. No domínio das tecnologias avançadas, o turismo cultural - multimédia e o turismo cultural - audiovisual tenderão a ser os dois sectores de actividade com melhor desempenho.

No segundo capítulo desta parte do relatório, são identificadas algumas pistas de acção (no plano educativo e nos planos político-administrativo nacional e europeu). Elas podem abrir, de uma forma integrada, o debate político em torno das indústrias culturais. A melhor forma de apoiar, eficaz e duradouramente, um sector de actividade socioeconómica promissor é dar maior e melhor visibilidade política ao sector cultural, e precisar as carências das indústrias culturais. Tanto as instituições europeias como as autoridades nacionais poderão eventualmente utilizar essas pistas como pontos de referência para reforçar o apoio ao desenvolvimento das indústrias culturais, em geral, e do sector do turismo cultural, em particular.

O florescimento das indústrias culturais passa pela integração de um conceito mais amplo de património numa estratégia horizontal de turismo cultural. Esta estratégia centra-se nos meios de comunicação tradicionais e modernos. A atracção turística dos sítios culturais facilitará o contacto entre os bens e serviços oferecidos pelas várias empresas culturais e um público interessado e culturalmente activo.

Estas propostas de acção podem estimular o debate político sobre as indústrias culturais. Na falta de uma política comum para os diferentes sectores culturais, é necessário dar ao conjunto dos Estados-Membros uma visão comum do futuro, fazer um balanço da situação e decidir avançar numa direcção determinada. O princípio da subsidiariedade e o âmbito limitativo do artigo 128º do TCEE fazem com que não se possa esperar da União Europeia uma intervenção muito forte no domínio cultural. Contudo, isso não impede que se conceda às indústrias culturais a visibilidade política que merecem, com vista ao futuro lançamento das medidas de que necessitam.

Conclusão

O espaço multicultural da União Europeia constitui um trunfo importante. A riqueza cultural que encerra, de grande valor em si mesma, reveste igualmente um outro tipo de interesse para os poderes públicos: com base nesta riqueza, as indústrias culturais, inovadoras e promissoras, podem contribuir para a criação de emprego, constituindo, ao mesmo tempo, um factor de reforço do sentimento de *comunidade* na Europa. O desafio consiste em conjugar a cultura, como veículo de afirmação da identidade europeia, com o desenvolvimento de novas fontes de postos de trabalho duradouros e independentes, compatíveis com a economia de mercado.

As potencialidades do sector cultural, em geral, e das indústrias culturais, em particular, são muito mal conhecidas e subaproveitadas pelos poderes públicos. As indústrias culturais constituem uma área de actividade muito mobilizadora no que se refere à introdução das novas tecnologias. Representam também o meio ideal de transmissão de informações face à mundialização dos intercâmbios culturais e ao reaparecimento dos nacionalismos.

O desenvolvimento das indústrias culturais potencia tanto o risco de perda de identidade e de uniformização do processo de mundialização como o desejo de aprofundar o conhecimento da sua própria cultura. A realidade cultural mostra que as indústrias culturais estão em consonância quer com o actual desenvolvimento das novas tecnologias, quer com as solicitações e necessidades dos movimentos socioculturais mais significativos.

Para que se possam colher plenamente os benefícios decorrentes do desenvolvimento das indústrias culturais, este sector de actividade económica e cultural terá necessidade de um apoio bem definido. As instâncias europeias e as autoridades nacionais, regionais e locais deverão ser capazes de criar um enquadramento legal e administrativo favorável ao seu lançamento e consolidação no mercado. Compete aos Estados-Membros, às regiões e às autoridades locais assumirem compromissos claros com base numa estratégia concreta para apoiar as possibilidades de emprego no sector. Desta forma, o tecido socioeconómico terá mais apetência, e garantias, para reagir neste novo campo de acção.

É necessário aplicar uma estratégia de conjunto para aumentar as possibilidades de criação de emprego no sector cultural, de forma generalizada. Há necessidade de uma evolução do sector cultural no âmbito de um quadro legislativo favorável: o carácter evolutivo das indústrias culturais exige o contributo de instrumentos legais que acompanhem a evolução da realidade. Este exame passa pela integração da dimensão cultural nas demais políticas comunitárias, sem esquecer a necessidade de reforçar uma acção comunitária especificamente cultural.

As instâncias comunitárias devem continuar a apoiar e patrocinar o intercâmbio de experiências e os sistemas de cooperação entre os Estados-Membros. A União Europeia deve continuar a apoiar as redes de autarquias locais e regionais, uma vez que elas revelaram ser as instâncias políticas mais activas em matéria cultural. Actualmente, as regiões e os municípios surgem como os sujeitos, os iniciadores de uma política cultural nova, inserida num novo contexto internacional.

A par dos problemas de desenvolvimento jurídico e de organização administrativa, a importância da educação e da formação artístico-cultural da população europeia é posta em destaque. No que se refere à educação, a questão deverá ser tratada na perspectiva da igualdade de acesso à cultura, já que é por essa via que todos podem receber a sua herança cultural comum. Há que criar oportunidades para que o cidadão europeu conheça a sua própria cultura e as dos outros povos, e para que tenha apetência para aprofundar esse conhecimento de base através de contactos constantes com o mundo da cultura.

Em matéria de formação, o primeiro passo é preparar quadros capazes de corresponderem às solicitações do mercado e às características dos públicos-alvo. De facto, é preciso saber apoiar, alargar e estimular a procura cultural na sociedade do futuro, através da educação dos jovens e da formação de quadros especializados nos conteúdos da gestão cultural. Deste modo, o desenvolvimento das indústrias culturais será garantido pela existência de uma procura sempre crescente, cujo público procurará uma mensagem e um produto cultural que seja transmitido de forma fluida, natural e duradoura.

A sinergia entre cultura e desenvolvimento económico mostra-se promissora. É possível promover acções inovadoras de vocação cultural, que, apoiando-se no turismo cultural, serão capazes de revitalizar zonas culturalmente muito ricas, mas com dificuldades em sair da decadência económica. Estas acções tendem a basear-se na cooperação inter-regional descentralizada entre autoridades públicas e agentes económicos locais. O desenvolvimento económico a nível local passa pelo envolvimento e pela cooperação entre autarquias, o que garante a abertura a outras comunidades que trabalhem em comum para um projecto de conjunto.

A intenção do estudo era servir de base de reflexão e discussão sobre as potencialidades das indústrias culturais como contributos para o desenvolvimento futuro de uma Europa mais integrada.

Uma vez que as indústrias culturais têm uma dimensão estruturante, ao reforçarem a coesão de um território através do seu desenvolvimento socioeconómico e, ao mesmo tempo, uma dimensão identitária, ao consolidarem as identidades culturais dos povos europeus, as instâncias políticas comunitárias devem ser capazes de extrair as potencialidades deste sector, traduzindo-as em acções políticas.

Naast problemen als rechtsontwikkeling en administratieve organisatie wordt de aandacht gevestigd op het belang van onderwijs en kunst- en cultuuropleidingen van de Europese bevolking. In het onderwijs zou deze kwestie moeten worden behandeld vanuit de invalshoek van gelijke toegang tot de cultuur, omdat een ieder langs deze weg kennis kan nemen van het gemeenschappelijk cultureel erfgoed. We moeten de Europese burger de kans geven zijn eigen cultuur en die van andere volkeren te leren kennen; bovendien moet hij deze basiskennis willen verdiepen door voortdurend in contact te staan met de wereld van de cultuur.

Wat de opleiding betreft, bestaat de eerste stap uit de vorming van succesvol leidinggevend kader dat op de hoogte is van de markt vraag en het profiel van de doelgroep. We moeten immers de culturele vraag in de samenleving van morgen kunnen steunen, verruimen en aanwakkeren via

onderwijs aan de jeugd en de opleiding van deskundigen op het gebied van cultuurbeheer. Dan zal de cultuurindustrie ongetwijfeld tot bloei komen door een steeds grotere vraag, waarin het publiek een boodschap zoekt en een cultuuraanbod dat soepel op natuurlijke en duurzame wijze wordt overgebracht.

De synergie van cultuur en economische ontwikkeling is veelbelovend. Het is mogelijk vernieuwende culturele acties te bevorderen, die op basis van het cultuurtoerisme kunnen zorgen voor een ervaring van cultureel zeer rijke gebieden die moeite hebben om uit het dal van economische achteruitgang te klimmen. Dergelijke acties zijn vaak gebaseerd op decentrale interregionale samenwerking tussen overheden en lokale economische actoren. Voor de lokale economische ontwikkeling is de betrokkenheid en samenwerking tussen overheden vereist, wat de opening naar andere gemeenschappen waarborgt wanneer gezamenlijk aan een project wordt gewerkt.

Deze studie was bedoeld om als basis te dienen voor bezinning en bespreking van de mogelijkheden van de cultuurindustrie om een bijdrage te leveren tot de ontwikkeling van een geïntegreerder Europa. Als de cultuurindustrie een structurerende dimensie heeft, wanneer zij de samenhang van een geografische eenheid door haar sociaaleconomische ontwikkeling versterkt, en tevens een identiteitsverlenende dimensie, omdat zij de culturele identiteit van de Europese volkeren versterkt, dan moeten de communautaire politieke instanties in staat zijn het potentieel van deze sector te benutten en in politieke daden om te zetten.

KULTTUURITEOLLISUUS JA TYÖLLISYYS
EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOISSA

- TIIVISTELMÄ -

Johdanto

Kertomuksessa esitetään kulttuuriteollisuuden kehitystä koskeva analyysi, jonka tarkoituksena on osoittaa, että Euroopan unionin viidentoista valtion kulttuurin ja sosiaalis-taloudellisen kehityksen välillä vallitsee myönteinen yhteys. Erityisenä tavoitteena on tuoda esille kulttuuriteollisuuden sekä yhteiskunnalliset että työpaikkoja luovat mahdollisuudet. Kulttuuriala osoittautuu alaksi, joka voi samanaikaisesti toimia sekä eurooppalaisen identiteetin lähteenä että ympäristönä, jossa kehittyvää uutta luovia toimintoja ja joka edistää työpaikkojen syntymistä.

Eurooppalaiset ja kansalliset poliittiset päättävät elimet tiedostavat, että työttömyysongelman ratkaisu on elintärkeää Euroopan yhdentymisen kannalta. Amsterdamin sopimuksessa työllisyydestä tehdään yhteistä etua koskeva kysymys ja unionin nimenomainen tavoite. Tämän mukaisesti Eurooppa-neuvosto hyväksyi suuntaviivat eurooppalaisen työllisyyttä koskevan strategian tulevalle kehitykselle työllisyyttä ja työttömyyttä käsitelleessä ylimääräisessä huippukokouksessa, joka pidettiin Luxemburgissa 20. ja 21. marraskuuta 1997.

Tällaisessa tilanteessa kulttuuriala osoittautuu Euroopan kehityksen todelliseksi voimanlähteeksi. Kulttuurin ja työllisyyden välinen myönteinen vastaavuus kasvaa jatkuvasti. Euroopan kulttuuriperintö on eurooppalaisen identiteetin elintärkeä osa ja luovuuden lähde, joka voi ohjata Euroopan yhdentymisen tulevaa kehitystä. Kulttuurin mahdollisuuksia ei kuitenkaan edelleenkään arvosteta riittävästi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin osoittaa kulttuurin todellinen taloudellinen ja sosiaalinen arvo.

I. Kulttuurialan mahdollisuudet Euroopan unionissa

Ensimmäisessä osassa tarjotaan käsitteellinen kehys, johon kulttuuriteollisuuden kuvaileva ja tulevaa ennustava analyysi suhteessa työllisyyteen on sijoitettava. Kulttuuriala kattaa erittäin laajan joukon taloudellisia ja teollisia toiminta-aloja. Näihin kuuluvat toiminnot, jotka liittyvät kulttuuriperintöön, kirjallisuuteen, lehdistöön, musiikkiin, kulttuuri- ja viihdetapahtumiin, tiedotusvälineisiin sekä audiovisuaaliseen alaan. Viimeaikaiseen kulttuurisen tuotannon ja kysynnän lisääntymiseen nähden kulttuuriteollisuus toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen ja taloudellisen toiminnan alana Euroopan unionin nykyisessä tilanteessa. Kulttuuriteollisuus osoittautuu samanaikaisesti sekä työllisyyden moottoriksi että alueellisen, kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin välittäjäksi. Tällainen kulttuurin kaksitahoinen liittäminen Euroopan yhdentymisen kehitykseen on tutkimuksemme lähtökohtana. Tällaisella käsitteellisellä kehyksellä voidaan perustella viranomaisten osallistumisen tarpeellisuus. Alalle olisi sijoitettava inhimillisiä ja taloudellisia voimavaroja, koska kulttuurin kukoistus on suuressa määrin yhteismitallinen nyky-yhteiskuntien taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kanssa. Kulttuurielämästä voi tulla taloudellisesti kannattavaa julkista ja yksityistä toimintaa sekä identiteettiä välittävä ja yhteiskuntia yhtenäistävä väline. Euroopan unioni luottaa taloudellisen kasvun mahdollisuuksiin sekä kulttuuriteollisuuden alan kehitykselle tarpeelliseen kulttuuriseen rikkauteen. Unionin jäsenvaltioilta ei puutu sen enempää uusia ideoita kuin lahjakkuuttakaan osallistua maailmanlaajuiseen kulttuuriseen kilpailuun.

Vaikka tällaisen lähestymistavan edellytykset on jo luotu, viranomaisten on rohkaistava kulttuurialan yritysten perustamista. Kannustamalla ihmisiä käyttämään luovuuttaan täydessä mitassa kulttuuriteollisuus voi tarjota mahdollisuuksia sellaisten uusien työpaikkojen luomiseen, jotka ylittävät perinteisten, kulttuuriperinnön säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikutukset.

Sekä taloudellisella että sosiaalis-kulttuurisella tasolla painotetaan kokonaisvaltaista ja laaja-alaista lähestymistapaa suhteessa kulttuuriteollisuuteen. Viranomaiset eivät saisi aliarvioida kulttuuriteollisuuden mahdollisuuksia. Jotta kulttuuriteollisuus saisi riittävästi tukea, toimet on keskitettävä sinne, missä menestyksen mahdollisuudet vaikuttavat lupaavimmilta. Jotta kulttuurin mahdollisuudet muuttuisivat todellisuudeksi, on elintärkeää omaksua uusi lähestymistapa tämän alan erityistarpeisiin.

II. Kulttuuriteollisuuden nykytilanne Euroopan unionissa

Toisessa osassa analysoidaan kulttuuriteollisuuden nykytilannetta Euroopan unionissa. Huolimatta siitä, että Euroopan unionin viidestätoista jäsenvaltiosta ei ole keskenään vertailukelpoisia kulttuuria koskevia tilastoja, tässä esitetään yleinen ja objektiivinen kartoitus kulttuuriteollisuuden tämänhetkisestä tilanteesta. Euroopan neuvoston äskettäin julkaisema työasiakirja (*“Kulttuuri sydämenasiana”* jne.) sekä komission julkaisema vastaava asiakirja (*“Kulttuuri, kulttuuriteollisuus ja työllisyys”* jne.) samoin kuin lukuisat sekä kansallisella että Euroopan tasolla julkisten ja yksityisten järjestöjen julkaisemat kertomukset ovat tarkastelun kohteina. Analyysin avulla jäljitetään kulttuurialaan liittyvien taloudellisten toimien leviämisen yleisiä piirteitä sekä näiden toimien määrää. Lisäksi viitataan kokemuspohjaisesti kulttuurialalle myönnettyyn julkiseen tukeen ja analysoidaan kansallisella ja Euroopan tasolla tehtyjä aloitteita sekä järjestettyjä ohjelmia. Kokonaisuutta tukevat kulttuurialan asiantuntijoiden ja pk-yritysten haastattelut. Tuloksena on käytännöllinen ja konkreettinen näkökulma kulttuuriteollisuuden toimintaan.

Kartoitus kulttuuriteollisuuden tilasta Euroopan unionin alueella osoittaa, että kulttuurillisen tuotannon ja kulutuksen mahdollisuuksien kirjo on erittäin laaja ja erittäin lupaava. Analysoitujen kulttuurin eri alojen joukossa lupaavimmat näkymät ovat toiminta-aloille, jotka liittyvät kulttuuriperintöä koskeviin hankkeisiin sekä uusiin teknologioihin liittyviin toimintoihin, erityisesti audiovisuaaliseen alaan ja tietoyhteiskuntaan. Kulttuuriperinnön ja käsiteollisuusalan hyvästä menestyksestä huolimatta viranomaisilla on edelleen taipumus laiminlyödä näitä työpaikkoja luovia aloja. Vaikka komissio vähitellen alkaakin tiedostaa alojen taloudellisen merkityksen, niiden saama tuki ei vielä ole riittävää.

Uudet teknologiat ja audiovisuaalinen ala saavat yhä enemmän sekä poliittista että rahoituksellista tukea kansallisilta ja eurooppalaisilta poliittisilta päättäviltä elimiltä. Televisiosta ja elokuvasta on tullut kulttuurihyödykkeiden ja -palveluiden demokraattisia ja vaikutusvaltaisia jakelijoita, vaikka niiden sisältö suosiikin amerikkalaisia tuotteita eurooppalaisten kustannuksella. Uusien teknologioiden kannalta aktiivisten teollisuudenalojen olisi päästävä osaksi Euroopan unionin markkinoita. Vaikka niiden tiellä onkin tiedon julkisuuteen ja tekijänoikeuksien vapauttamiseen

liittyviä esteitä, edistyneitä teknologioita käyttävien teollisuudenalojen kasvua kannustaa kansalaisyhteiskunnan taholta tuleva lisääntyvä kysyntä.

Kulttuuriteollisuutta ei ole edelleenkään määritelty kattavasti: tähän teollisuudenalaan voidaan lukea suuri ja monimuotoinen joukko, taloudellisia kulttuurillisia ja muita toimintoja. Kulttuuriteollisuuden käsitteellinen epämääräisyys on ristiriidassa kulttuurillisen tarjonnan kanssa, jota kannustaa pk-yritysten dynaamisuus ja joka koskee joukkoa taloudellisia aloja ja vaikuttaa työmarkkinoihin myönteisesti.

Talouden yhdentymisen edistyessä kulttuurialan pk-yritykset ja käsiteollisuusalan joutuvat osallistumaan kansainväliseen kilpailuun. Jotta turvattaisiin näiden yritysten ratkaiseva osa työllisyyden ja paikallisen kehityksen ylläpitäjänä, on tärkeää tarjota niille keinoja, joiden avulla ne voivat menestyä tällaisessa taloudellisessa ympäristössä. Kyseeseen tulee kaksi kehityksen painopistettä: kulttuurialan pk-yritysten hallinnollinen ja verotuksellinen ympäristö sekä yrittäjien uutta luova asennoituminen, kun he joutuvat kohtaamaan kulttuurihallinnoinnin periaatteet.

Jos kansalliset viranomaiset luovat kulttuurialan yrityksille tukimekanismeja, joissa otetaan huomioon näiden erityisluonne, kulttuuriteollisuuden kehitys saa lisäpontta. Kulttuurialan luovuus ja yksilötason aloitteellisuus eivät koskaan ole jarruttaneet kulttuurialan yritysten kehitystä Euroopan unionin alueella. Ympäristö, joka suhteellisesti katsottuna suosii suuria kulttuurialan yrityksiä verotuksellisella, hallinnollisella ja taloudellisella tasolla, on päinvastoin selvä haitta kulttuurialan pk-yritysten ja käsiteollisuusalan yritysten markkinoille pääsulle ja niiden aseman vakiintumiselle markkinoilla.

Euroopan unionin poliittisten päättävien elinten olisi edelleen annettava taloudellista tukea sellaisten ohjelmien muodossa, joiden tarkoitus on täydentää kansallista tai paikallista rahoitusta. Rahoitusapua olisi myönnettävä yhtenäisen ja kokonaisvaltaisen välineen pohjalta pitäen mielessä kyseessä olevien hankkeiden tulevaisuudennäkymät. Erilaisia ehdotuksia on tarkasteltava lisäarvon ja taloudellisen kannattavuuden näkökulmasta. Kulttuuriteollisuuden tulevaisuuden kannalta näyttää olevan keskeistä, että luodaan käytännöllisen tuen strategia ja toteutetaan se yhtenäisesti muiden taloudellisten toimintojen kanssa.

III. Kulttuuriteollisuuden tulevaisuuden näkymät Euroopan unionissa

Kolmannessa osassa esitetään tutkimuksen tulevaisuuteen suuntautuva lähestymistapa. Kulttuurimatkailua pidetään alana, josta voisi muodostua kulttuuriteollisuuden ponnahduslauta ja vahvistaja. Kulttuurimatkailun tukemisella olisi mahdollista vahvistaa ja lisätä klassisia, kulttuuriperintöön liittyviä taloudellisia toimintoja. Kulttuurimatkailun elvyttäminen ja uudelleen määrittäminen voisivat toimia pohjana uusiin teknologioihin ja tiedotusvälineisiin liittyville, uutta luoville toiminnoille. Tämä kehitys lisäisi uusien kasvukykyisten yritysten perustamista. Näistä syistä kulttuurimatkailua voi pitää yrittäjyyden kehittämisen alueena, joka voi merkittävästi edistää taantuvien alueiden taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista yhteenkuuluvuutta.

Kulttuurimatkailusta koituvat edut osoittavat, kuinka tärkeää on antaa alalle voimakas poliittinen tuki. Kulttuurimatkailu sekä edistää työllisyyttä sekä lisää eurooppalaisen kulttuurin arvostusta. Tällaisessa julkisessa toiminnassa olisi kuitenkin otettava huomioon ne haitat, joita muusta toiminnasta irrallinen kulttuurimatkailu voisi aiheuttaa alueen sosiaalis-taloudelliseen tasapainoon. On valvottava, että matkailijavirrat lisäävät alueen tuloja paikallisia, alueellisia ja kansallisia erityispiirteitä kunnioittaen.

“Korkeakulttuuriin” liittyvät ja uusien teknologioiden synnyttämät toiminnot voisivat aluksi keskittää tarjontansa paikkoihin, joissa käy kevyemmästä kulttuuritarjonnasta kiinnostuneita matkailijoita. “Korkeakulttuuriin” liittyvillä toiminta-aloilla kulttuurimatkailu ja kulttuuriperintö muodostavat kiinnostuksen polttopisteen, jonka ympärille muu kulttuurillinen kysyntä keskittyy. Edistyneen teknologian alalla puolestaan kulttuurimatkailusta ja multimedialta sekä toisaalta kulttuurimatkailusta ja audiovisuaalisesta alasta tulee todennäköisesti kaksi menestyksekkäintä toiminta-alaa.

Tämän osan toisessa luvussa kerrotaan muutamista toimintaperiaatteista (koulutuksellisella ja poliittis-hallinnollisella tasolla sekä kansallisesti että Euroopassa). Ne voivat synnyttää kokonaisvaltaisella tavalla kulttuuriteollisuutta koskevan poliittisen keskustelun. Antamalla kulttuurialalle merkittävä ja parempi poliittinen näkyvyys sekä täsmentämällä kulttuuriteollisuuden heikkoudet tätä lupaavaa sosiaalis-taloudellista toiminta-alaa voidaan tukea tehokkaalla ja kestäväällä tavalla. Sekä Euroopan unionin toimielimet että kansalliset viranomaiset voisivat tarvittaessa käyttää sitä kiintopisteenä antaakseen enemmän tukea yleisesti kulttuuriteollisuuden ja erityisesti kulttuurimatkailun alan kehitykselle.

Kulttuuriteollisuuden nousu tapahtuu liittämällä laajempi kulttuuriperinnön käsite kulttuurimatkailun monialaiseen strategiaan. Strategia keskittyy perinteisiin ja nykyaikaisiin viestinnän keinoihin. Kulttuurikohteiden houkuttavuus matkailijoille helpottaa eri kulttuurialan yritysten tarjoamien tuotteiden ja palvelujen sekä kulttuurista kiinnostuneen ja kulttuurillisesti aktiivisen yleisön kohtaamista.

Nämä toimintaehdotukset voivat edistää kulttuuriteollisuutta koskevaa poliittista keskustelua. Koska kulttuurin eri aloja koskevaa yhteistä politiikkaa ei ole olemassa, jäsenvaltioille on annettava yhteinen tulevaisuuden näkymä, on kartoitettava tilanne ja päätettävä, mihin suuntaan kuljetaan. Toissijaisuusperiaatteen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 128 artiklan asettamien rajojen takia Euroopan unionilta ei voida odottaa kovin voimakasta asioihin puuttumista kulttuurin alalla. Tämä ei kuitenkaan estä antamasta kulttuuriteollisuudelle sen ansaitsemaa poliittista näkyvyyttä, jotta edistettäisiin alalla tarvittavien toimenpiteiden toteutumista.

Johtopäätös

Euroopan unionin monikulttuurinen alue on merkittävä valtti. Sen kulttuurien rikkaus on jo sinänsä huomattava, mutta siihen sisältyy viranomaisten kannalta myös toisenlainen etu: tämän rikkauden pohjalta uutta luova ja lupaava kulttuuriteollisuus voi auttaa luomaan työpaikkoja samalla, kun se toimii *yhteisöllisyyden* tunteen vahvistajana Euroopassa. Haasteena on valjastaa kulttuuri eurooppalaisen identiteetin kukoistuksen välineeksi siten, että samalla luodaan uusia kestäviä ja riippumattomia työpaikkojen lähteitä, jotka ovat yhteensopivia markkinatalouden kanssa.

Viranomaiset suhtautuvat erittäin väheksyvästi kulttuurialan mahdollisuuksiin yleensä ja erityisesti kulttuuriteollisuuden mahdollisuuksiin eivätkä hyödynnä niitä. Kulttuuriteollisuus muodostaa erittäin vahvasti liikkeelle panevan toiminta-alan, kun on kyse uusien teknologioiden käyttöönotosta. Se edustaa myös ihanteellista tiedonvälityksen keinoa tilanteessa, jossa kulttuurivaihto maailmanlaajuistuu ja jossa kansallismielisyys nostaa taas päätään.

Sekä identiteetin kadottamisen ja maalimanlaajuistumiseen liittyvän yhdenmukaistamisen uhka että halu syventää oman kulttuurin tuntemusta ilmenevät selvästi kulttuuriteollisuuden kehittämisessä. Kulttuurillinen todellisuus saa aikaan, että kulttuuriteollisuus kulkee käsi kädessä uusien teknologioiden kehityksen kanssa samoin kuin merkittävimpien sosiaalis-kulttuurillisten liikkeiden vaatimusten ja tarpeiden kanssa.

Jotta kulttuuriteollisuuden kehittämisestä saataisiin paras hyöty, tämä taloudellinen ja kulttuurillinen toiminta-ala tarvitsisi selvästi määriteltyä tukea. Eurooppalaisten päättävien elinten sekä kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten olisi pystyttävä luomaan oikeudellinen ja hallinnollinen ympäristö, joka suosisi kulttuuriteollisuuden markkinoille pääsyä ja sen aseman vakiintumista markkinoilla. Jäsenvaltioiden, alueiden ja paikallisten viranomaisten on selvästi sitouduttava konkreettiseen strategiaan, jonka tarkoituksena on tukea alan työllistämismahdollisuuksia. Tällä tavoin sosiaalis-taloudellisesta rakenteesta löytyisi enemmän halua ja takeita reagoidessaan tähän uuteen toimintakenttään.

On käynnistettävä kokonaisstrategia työllistämismahdollisuuksien lisäämiseksi kulttuurialalla yleensä. Tarvitaan kulttuurialan kehittämistä, johon kuuluu suojeleminen lainsäädännöllinen kehys, sillä kulttuuriteollisuuden kehittyvä luonne vaatii sellaisia lainsäädäntövälineitä, jotka vastaavat todellisuudessa tapahtuvia muutoksia. Tässä tutkimuksessa sisällytetään kulttuurillinen ulottuvuus muihin yhteisön politiikkoihin unohtamatta tarvetta vahvistaa yhteisön erityisesti kulttuuriin liittyvää toimintaa.

Yhteisön toimielinten olisi jatkettava jäsenvaltioiden välisen kokemusten vaihdon ja yhteistyöjärjestelmien tukemista ja rahoittamista. Euroopan unionin olisi tuettava edelleen paikallisten ja alueellisten yhteisöjen verkkoja, koska nämä ovat osoittautuneet aktiivisimmiksi poliittisiksi päättäviksi elimiksi kulttuurin alalla. Nykyään juuri alueet ja kunnat näyttävät olevan toimijoita ja aloitteentekijöitä, kun kyse on uudesta kulttuuria koskevasta politiikasta uudessa kansainvälisessä tilanteessa.

Oikeudellista kehitystä ja hallinto-organisaatiota koskevien ongelmien ohella Euroopan väestön taiteellis-kulttuurillisen koulutuksen samoin kuin ammatillisen koulutuksen merkitys on kiistaton. Koulutuksen osalta kysymystä olisi käsiteltävä kulttuurin tasavertaisen saatavuuden kannalta, sillä se on tie, jonka kautta jokainen voi omaksua yhteisen kulttuuriperinnön. Euroopan unionin kansalaiselle on luotava mahdollisuus tuntea oma kulttuurinsa ja toisten kansojen kulttuurit sekä halu syventää tätä tuntemusta olemalla jatkuvassa kosketuksessa kulttuurin maailmaan.

Ammatillisen koulutuksen osalta pätevien virkamiesten koulutus suhteessa markkinoiden kysyntään ja kohteena olevan yleisön profiiliin on ensimmäinen vaihe. Itse asiassa kulttuurillista kysyntää tulevaisuuden yhteiskunnissa on osattava tukea, laajentaa ja elvyttää kouluttamalla nuoria ja antamalla ammatillista koulutusta kulttuurilliseen hallinnointiin erikoistuneille virkamiehille. Tällä tavoin kulttuuriteollisuudelle taataan jatkuva ja kasvava kysyntä, kun yleisö etsii sen sujuvasti, luontevasti ja kestävästi välitettyä sanomaa ja kulttuurillista tuotetta.

Kulttuurin ja taloudellisen kehityksen välinen synergia vaikuttaa lupaavalta. On mahdollista edistää uutta luovia kulttuurillisia toimia, jotka kulttuurimatkailun luomalta pohjalta voivat elvyttää kulttuurillisesti erittäin rikkaita, taloudellisen taantuman kanssa kamppailevia alueita. Tällaiset toimet pohjautuvat todennäköisesti hajautettuun alueiden väliseen yhteistyöhön viranomaisten ja paikallisten taloudellisten toimijoiden välillä. Paikallisen tason taloudellinen kehitys toteutuu yhteisöjen osallistumisen ja yhteistyön kautta, mikä takaa avoimuuden suhteessa muihin yhteisöihin työskennellessä yhdessä kokonaishankkeen puolesta.

Tutkimuksen tarkoitus oli toimia pohjana pohdinnalle ja keskustelulle kulttuuriteollisuuden mahdollisuuksista vaikuttaa yhtenäisemmän Euroopan tulevaan kehitykseen. Vaikka kulttuuriteollisuudella on rakentava ulottuvuus, kun se vahvistaa alueellista yhteenkuuluvuutta sosiaalis-taloudellisen kehityksen avulla, ja samanaikaisesti identiteettiä luova ulottuvuus, koska se lujittaa Euroopan kansojen kulttuurillista identiteettiä, yhteisön poliittisten päättävien elinten olisi kyettävä hyödyntämään alan mahdollisuudet muuttamalla ne poliittisiksi toimenpiteiksi.

KULTURINDUSTRIN OCH SYSSELSÄTTNINGEN

I DEN EUROPEISKA UNIONENS LÄNDER

- SAMMANFATTNING -

Inledning

Denna rapport presenterar en analys av kulturindustrins utveckling. Den avser att visa på positiva samband mellan kultur och socioekonomisk utveckling i EU:s femton medlemsstater. Den specifika målsättningen är att ta reda på kulturindustrins sociala och sysselsättningsskapande möjligheter. Kultursektorn är ett område som har förmågan att samtidigt vara både källa till en europeisk identitet och en miljö där nya sysselsättningsskapande åtgärder kan utvecklas.

De politiska instanserna i Europa och i medlemsstaterna är väl medvetna om att arbetslöshetsproblemet måste lösas och det har blivit en central fråga i den europeiska integrationen. I Amsterdamfördraget görs sysselsättningen till en gemensam fråga samt till en av de klart uttalade målsättningarna för unionen. Därför fastställde Europeiska rådet vid det extraordinära mötet om sysselsättningen och arbetslösheten den 20 och 21 november 1997 i Luxemburg riktlinjer för den framtida utvecklingen av den europeiska sysselsättningsstrategin.

Kultursektorn framstår inför denna situation som en verklig drivkraft för den europeiska utvecklingen. Det finns ett positivt samband mellan kultur och sysselsättning. Det europeiska kulturarvet utgör en viktig del av den europeiska identiteten och det är en källa till kreativitet som kan styra den europeiska integrationens framtida utveckling. Kulturens möjligheter underskattas emellertid fortfarande och denna studie har utförts för att ta reda på dess verkliga ekonomiska och sociala värde.

I. Kultursektorns potential i Europeiska unionen

I studiens första del framläggs den konceptuella ram som bör ligga till grund för en beskrivande och framåtblickande analys av kulturindustrin i samband med sysselsättningen. Kultursektorn omfattar ett mycket brett spektrum av ekonomiska och industriella verksamhetsområden. Den omfattar verksamheter med anknytning till kulturarvet, litteratur, press, musik, scenkonst, media och det audiovisuella. Med tanke på att både kulturell produktion och efterfrågan ökat under senare tid kan kulturindustrin bli ett område för socialt samspel och ekonomisk verksamhet i den aktuella situationen i den Europeiska unionen. Kulturindustrin framträder även som en drivkraft för sysselsättningen och en katalysator för den regionala, nationella och europeiska identiteten. Att kulturen på dessa två sätt kan bli en del i den europeiska integrationens utveckling har varit utgångspunkten för vår studie. Denna konceptuella ram ger goda skäl för myndigheternas engagemang. Ekonomiska och mänskliga resurser måste avsättas eftersom kulturutvecklingen starkt kan förenas med försöken till ekonomisk och social sammanhållning i dagens samhälle. Kulturlivet kan bli ekonomiskt lönsamt både för staten och allmänheten och samtidigt bli en katalysator för olika samhällens identitet och integration. Europeiska unionen hoppas på möjligheterna till ekonomisk tillväxt och på den kulturrikedom som är nödvändig för kulturindustrins utveckling. Unionens medlemsstater saknar varken nyskapande idéer eller talanger för att bemöta den kulturella konkurrensen i världen.

Även om de nödvändiga förutsättningarna för en sådan taktik redan föreligger måste myndigheterna uppmuntra startandet av kulturföretag. Genom att stimulera individerna till att fullt utnyttja sin kreativa förmåga kan kulturindustrin ge möjlighet att skapa nya arbeten, vilket sträcker sig långt utöver de traditionella åtgärdernas resultat för bevarandet av kulturarvet.

Såväl på det ekonomiska som på det sociokulturella planet betonas vikten av en integrerad och global inställning till kulturindustrin. Myndigheterna får inte försumma kulturindustrins möjligheter. För att stödja kulturindustrin på rätt sätt måste man ringa in och agera på de områden där man ser de mest löftesrika möjligheterna till framgång. För att kulturens utvecklingsmöjligheter skall bli verklighet är det ytterst viktigt att en ny strategi införs för sektorns särskilda behov.

II. Kulturindustrins aktuella tillstånd i Europeiska unionen

I studiens andra del analyseras kulturindustrins aktuella situation inom Europeiska unionen. Trots att det råder brist på jämförbar statistik över kulturindustrin i de femton länderna presenteras en allmän och objektiv uppfattning. Man granskar olika arbetsdokument som nyligen offentliggjorts av Europarådet ("*Kulturen i centrum*" etc.) och av kommissionen ("*Kultur, kulturindustrin och sysselsättningen*" etc.), samt otaliga rapporter från statliga och privata organisationer på nationell nivå och Europeanivå. Under denna analys anges i rapporten utvecklingens drag i allmänhet samt hur stor ekonomisk verksamhet som finns inom kultursektorn. Dessutom genomförs en empirisk studie av det statliga stöd som kultursektorn beviljats genom en analys av de initiativ och program som drivs nationellt och inom Europa. Det hela understöds sedan av intervjuer med experter inom kultursektorn och från små och medelstora företag. Resultatet är en praktisk och konkret överblick över kulturindustrins verksamhet.

Utvärderingen av kulturindustrin i Europeiska unionen visar att möjligheterna till produktion och konsumtion av kultur är mycket mångsidiga och lovande. De verksamhetsområden som har de mest lovande utsikterna bland de olika kultursektorer som studerats är projekt knutna till kulturarvet samt verksamhet inom ny teknologi, framför allt den audiovisuella teknologin samt sådan teknologi som är knuten till informationssamhället. Trots att kulturarvet och hantverk har uppvisat goda resultat visar myndigheterna ännu en tendens till att ignorera dessa arbetsskapande sektorer. Även om kommissionen nu börjar inse deras ekonomiska betydelse får de trots det för närvarande inte tillräckligt stöd.

Den nya teknologin och den audiovisuella sektorn är de sektorer som får allt större stöd från de nationella och europeiska politiska instanserna, såväl politiskt som ekonomiskt. Television och bio har blivit demokratiska och inflytelserika leverantörer av kulturella varor och tjänster, även om deras innehåll mer gynnar amerikanska produkter än de europeiska. Industrin för ny teknologi bör infogas på den Europeiska unionens marknad. Industrin för avancerad teknologi kommer att se sin utveckling stimulerad av en ökande efterfrågan från det civila samhället även om man på vägen stöter på hinder vad beträffar tillgängligheten för allmänheten och liberaliseringen av copyright.

Kulturindustrin är inte alltid särskilt tydligt definierad. Den kan innefatta många olika ekonomiska, kulturella och ickekulturella verksamheter. Det diffusa begreppet kulturindustri står i skarp kontrast till det verkliga kulturutbudet vilket stimuleras av initiativ från små och medelstora företag och finns inom många olika ekonomiska sektorer med positiv inverkan på arbetsmarknaden.

Inför den pågående ekonomiska integrationen utsätts de små och medelstora kulturföretagen samt hantverksföretagen för internationell konkurrens. Det är viktigt att tillhandahålla resurser till dessa företag för att de skall nå framgång i en sådan ekonomisk miljö och för att tillförsäkra den centrala roll de har för sysselsättningen och den regionala utvecklingen. Två huvudprioriteter har föreslagits: små och medelstora kulturföretags administration och skattesituation samt innovationsandan hos dessa företagare då de står inför en införlivning av principer för kulturförvaltningen.

Om de nationella myndigheterna inför stödmekanismer för kulturföretagen som tar hänsyn till deras specifika karaktär kommer utvecklingen av kulturindustrin ytterligare att underlättas. Kreativiteten inom kultursektorn och individuella initiativ har aldrig bromsat utvecklingen av kulturföretag i Europeiska unionen. Tvärtom utgör en miljö som i relativa termer favoriserar storföretagen inom kultursektorn vad beträffar skatter, administration och ekonomi tydligt en nackdel för uppstartande och konsolidering av små och medelstora kulturföretag och hantverksföretag.

Europeiska unionens politiska instanser bör fortsätta att bidra ekonomiskt och ge sitt stöd i form av program som syftar till att komplettera nationell och regional finansiering. De ekonomiska stöden bör beviljas med de berörda projektens framtidsutsikter i åtanke och grunda sig på ett enstaka integrerat instrument. Man måste undersöka de olika förslagens mervärde och ekonomiska genomförbarhet. Att etablera en pragmatisk stödstrategi och att fullständigt integrera den med övrig ekonomisk verksamhet framstår som mycket väsentligt för kulturindustrins framtid.

III. Kulturindustrins framtidsutsikter i Europeiska unionen

Den tredje delen presenterar studiens inriktning på framtiden. Kulturturismen betraktas som ett område som kan innebära ett uppsving för och en förstärkning av kulturindustrin. Stöd till kulturturismen skulle göra att den traditionella ekonomiska verksamhet som har samband med kulturarvet förstärks och utvidgas. En förnyelse av och ny definition på kulturturismen skulle kunna fungera som grund för nyskapande åtgärder knutna till ny teknologi och media. En sådan utveckling skulle stimulera skapandet av nya företag med goda expansionsmöjligheter. Det är av dessa skäl som kulturturismen ses som ett ”företagande” utvecklingsområde med betydande möjligheter att gynna den ekonomiska, sociala och kulturella sammanhållningen i regioner som är på tillbakagång.

De fördelar som kulturturismen för med sig ger insikt om hur viktigt det är att ge sektorn starkt politiskt stöd. Kulturturismen leder samtidigt till en aktivisering av sysselsättningen och ett utnyttjande av den europeiska kulturen. Men en sådan offentlig åtgärd måste också beakta de skador som en icke-integrerad kulturturism kan få på ett områdes socioekonomiska balans. Man måste se

till att turistströmmen ökar områdets intäkter samtidigt som lokala, regionala och nationella utmärkande drag framhävs.

Kulturverksamhet inom den ”högre kulturen” samt den verksamhet som har sina rötter i ny teknologi skulle till att börja med kunna koncentrera sitt utbud till turistställen som besöks av folk med ett nöjesintresse. Inom den ”högre kulturens” verksamhetsområden kommer bandet mellan kulturturismen och upptäckten av kulturarvet att stimulera efterfrågan på annan kulturverksamhet. Inom området för avancerad teknologi kommer banden mellan kulturturism och multimedia samt mellan kulturturism och den audiovisuella sektorn tendera att vara de två verksamhetsområden som har bäst resultat.

I den andra delens andra kapitel sattes några strategier upp (för utbildning samt nationell och europeisk politik och administration). Dessa kan på ett integrerat sätt inleda den politiska debatten om kulturindustrin. Det är framför allt genom att kulturektorn får en större plats i politiken och genom att specificera kulturindustrins svagheter som man på ett effektivt och varaktigt sätt kan gynna ett lovande socioekonomiskt verksamhetsområde. Såväl de europeiska institutionerna som de nationella myndigheterna kan fungera som hållpunkt för detta så att ökat stöd ges till kulturindustrins utveckling i allmänhet och kulturturismen i synnerhet.

En snabb utveckling av kulturindustrin kräver att mer omfattande kunskaper om kulturlivet införlivas i en horisontell strategi för kulturturismen. Denna strategi inriktar sig på traditionella och moderna kommunikationssätt. Kulturella platsers dragningskraft på turister kommer att underlätta kontakten mellan varor och tjänster från kulturföretagen och en intresserad och kulturellt aktiv allmänhet.

Dessa åtgärdsförslag kan stimulera den politiska debatten om kulturindustrin. Eftersom en gemensam politik för de olika kulturektornerna saknas måste man ge medlemsstaterna en gemensam framtidsvision, sammanfatta situationen och besluta om en exakt inriktning. Subsidiaritetsprincipen och den begränsande ram som ges i artikel 128 i Romfördraget gör att man på kulturområdet inte kan förvänta sig alltför stora bidrag från Europeiska unionen. Det hindrar dock inte att kulturindustrin ges den plats i politiken som den förtjänar så att de åtgärder som är nödvändiga vidtas i framtiden.

Slutsats

Europeiska unionens multikulturella miljö är en mycket viktig tillgång. Den kulturrikedom den omfattar är anmärkningsvärd i sig men den har även en annan fördel för myndigheterna. Utifrån denna kulturrikedom kan den nyskapande och löftesrika kulturindustrin hjälpa till att skapa sysselsättning samtidigt som den är ett sätt att förstärka känslan av samhörighet inom Europa. Utmaningen ligger i att förena idén om kulturen som ett sätt att utveckla en europeisk identitet med utvecklingen av nya, hållbara och oberoende källor till sysselsättning, vilka är förenliga med en marknadsekonomi.

Kultursektorns utvecklingsmöjligheter i allmänhet och kulturindustrin i synnerhet är starkt underskattade och underutnyttjade av myndigheterna. Kulturindustrin är ett mycket inspirerande verksamhetsområde vad beträffar införandet av den nya teknologin. Den är också ett utmärkt medel för spridning av information inför globaliseringen av kulturutbyte och nationalismens återkomst.

Genom kulturindustrins utveckling frodas både risken att förlora sin identitet och att globaliseringen leder till en likriktning, samt önskan att fördjupa kunskaperna om den egna kulturen. Den kulturella verkligheten bekräftar att kulturindustrin går ihop med den nya teknologins aktuella utveckling liksom med efterfrågan på och behoven av de viktigaste sociokulturella förändringarna.

För att på ett bra sätt kunna utnyttja de fördelar som kulturindustrins utveckling för med sig måste stödet till denna ekonomiska och kulturella verksamhetssektor vara väl definierat. De europeiska instanserna och de nationella, regionala och lokala myndigheterna borde kunna införa rättsliga och administrativa bestämmelser som gör det lättare att starta verksamhet samt stärker förankringen på marknaden. Det åligger medlemsstaterna, regionerna och de lokala myndigheterna att göra tydliga åtaganden grundade på en konkret strategi för att stödja möjligheterna till sysselsättning inom sektorn. På så sätt skulle den socioekonomiska strukturens önskan och garantier öka genom ett agerande på detta nya handlingsområde vara större.

För att generellt öka möjligheterna att skapa sysselsättning inom kultursektorn måste man införa en helhetsstrategi. Utvecklingen av kultursektorn måste innefatta en välvilligt inställd rättslig ram. Eftersom kulturindustrin är under ständig utveckling krävs att de rättsliga instrument som stöder den speglar utvecklingen i verkligheten. Detta test kräver att den kulturella dimensionen integreras i övrig gemenskapspolitik utan att man förbiser behovet av att en specifikt kulturell gemenskapsåtgärd förstärks.

Gemenskapsinstanserna bör fortsätta att stödja och finansiera erfarenhetsutbytet och samarbetet mellan medlemsstaterna. Europeiska unionen bör upprätthålla sitt stöd till nätverken av olika lokala och regionala myndigheter eftersom de visat sig vara de aktivaste politiska instanserna vad beträffar kulturen. Idag framstår regionerna och kommunerna som aktörer och initiativtagare till en ny kulturpolitik som är förankrad i ett nytt internationellt sammanhang.

Utöver problemen med den rättsliga utvecklingen och den administrativa organisationen har man klarlagt vikten av konstnärlig och kulturell utbildning och fortbildning av den europeiska befolkningen. Vad beträffar utbildning bör frågan behandlas med utgångspunkt i likaberättigande till kulturen eftersom det är på så sätt alla kan ta del av det gemensamma kulturarvet. De europeiska medborgarna måste ges möjlighet att lära känna både sin egen kultur och andra kulturer samt fördjupa dessa grundläggande kunskaper via ständig kontakt med kulturvärlden.

Vad beträffar fortbildning måste den första åtgärden vara att utbilda effektiva höga tjänstemän med hänsyn till marknadskraven och målgrupperna. Man måste kunna stödja, utvidga och förstärka efterfrågan på kultur i framtidens samhälle genom utbildning av de unga och fortbildning av

tjänstemän som är specialiserade på kulturförvaltningens innehåll. På så vis skulle utvecklingen av kulturindustrin garanteras genom att efterfrågan på kultur stadigt skulle öka då allmänheten söker kulturella budskap och verk. Dessa skulle då förmedlas på ett smidigt, naturligt och varaktigt sätt.

Samverkan mellan kultur och ekonomisk utveckling verkar lovande. Det är möjligt att främja nyskapande åtgärder med kulturell bakgrund vilka om de grundar sig på kulturturism kommer att kunna blåsa nytt liv i områden med stor kulturrikedom och som upplever det svårt att ta sig ur sin ekonomiska tillbakagång. Sådana åtgärder tenderar att grunda sig på decentraliserat regionalt samarbete mellan offentliga myndigheter och lokala ekonomiska aktörer. Lokal ekonomisk utveckling kräver att samhällen samarbetar och engagerar sig vilket i och med gemensamt arbete för ett globalt projekt leder till en öppnare attityd till andra samhällen.

Syftet med denna studie var att fungera som grund för eftertanke och debatt om kulturindustrins möjligheter att bidra till den framtida utvecklingen av ett mer integrerat Europa. Medan kulturindustrin på samma gång har en strukturdimension, vilken genom den socioekonomiska utvecklingen förstärker sammanhållningen i ett område, och en identitetsdimension, som stärker den europeiska befolkningens kulturidentitet, borde gemenskapens politiska instanser kunna framhäva sektorns utvecklingsmöjligheter genom att översätta dem till politisk handling.